

TOBİDER

Bahar 2018 - 2. CİLT - 1. SAYI

ISSN 2587-2591

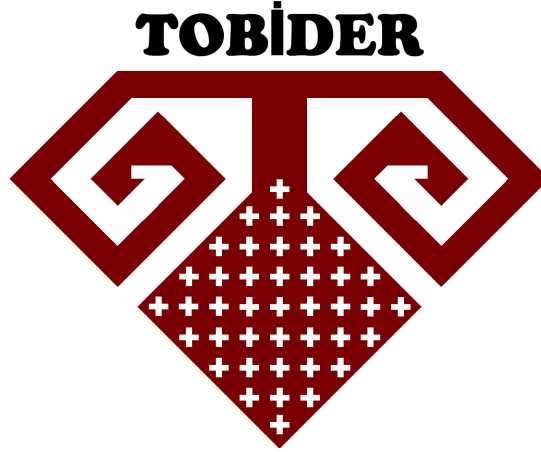
2.

CİLT
1. SAYI

ULUSLARARASI TOPLUMSAL BİLİMLER DERGİSİ

TOBİDER
ULUSLARARASI TOPLUMSAL BİLİMLER DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

ACADEMIC JOURNAL

Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi (TOBİDER), yılda iki defa yayınlanan uluslararası hakemli bir dergidir.

TOBİDER Dergisi'nde yayınlanan tüm yazıların, dil, bilim ve hukukî açıdan bütün sorumluluğu yazarlarına, yayın hakları www.tobider.com'e aittir. Yayıncının yazılı izni olmaksızın kısmen veya tamamen herhangi bir şekilde basılamaz, çoğaltılamaz. Yayın Kurulu dergiye gönderilen yazıları yayınlayıp yayınlamamakta serbesttir. TOBİDER; Crossref, Index Copernicus, Index Islamicus, Eurasian Scientific Journal Index, International Citation Index, Worldcat, Türk Eğitim İndeksi, Directory of Indexing and Impact Factor, Sindex, CiteFactor, Dergi Park, Google Scholar, ve ResearchBib tarafından taranmaktadır.

ISSN/e-ISSN: 2587-2591

Volume 2/1 Spring 2018

Editör / Editor

Selçuk Özçelik - Biruni University
Işıl Aydın Özkan - Sinop University

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Binyamin Birkan - Biruni University
Doç. Dr. Ümran Türkyılmaz - Gazi University
Dr. Öğr. Üyesi Vahdet Özkoçak - Hitit University
Dr. Öğr. Üyesi Mert Kozan - Ankara University
Dr. Öğr. Üyesi Süreyya ECE - Şırnak University
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Tuba Ceyhun Duman- Biruni University
Dr. Öğr. Üyesi Zafer Ceylan - Karamanoğlu Mehmetbey University
Dr. Öğr. Üyesi Samet Kalecik - Bitlis Eren University

Hakemler / Referees

Mustafa Güleç - Ankara University
Hasan Kazım Kalkan - Gazi University
İlhan Erdem - Ankara University
Fırat Erikli - Hacettepe University
M. Burak Büyüktopçu - Ankara University
Samet Kalecik - Ankara University
Nimet Merve Akbas - Eskişehir University
Betül Özcan Dost - Ondokuz Mayıs University
Bora Göktaş - Bayburt University
Derya Koray Düşünceli - Necmettin Erbakan University
Derya Perk - Ankara University

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

İNTERNETTEKİ DİNAMİK FİYATLANDIRMANIN MÜŞTERİNİN ALGILADIĞI
DEĞERE ETKİSİ

THE EFFECT OF DYNAMIC PRICING ON THE INTERNET ON CUSTOMER
PERCEIVED VALUE

Serra KUZAY

p. 1-12

KRAL HERMANARİK DÖNEMİNDE GOTLARIN TİCARET AĞI VE
HERMANARİK'İN ÖLÜMÜ

KING ERMANARIC PERIOD GOTH'S TRADE NETWORK AND THE DEATH OF
ERMANARIC

Mert KOZAN

p. 13-22

NATÜRALİZMİN ALMAN EDEBİYATINA ETKİSİ

THE EFFECT OF NATURALISM ON GERMAN LITERATURE

Gülru BAYRAKTAR

p. 23-32

EĞİTİME AİLE ODAKLI YAKLAŞMAK

FAMILY-CENTERED APPROACH TO EDUCATION

M. Zeki ILGAR & Semra COŞGUN ILGAR

p. 33-49

TOBİDER

International Journal of Social Sciences
Volume 2/1 2018 Spring

İŞ TATMİNİ ALGISİNİN ÇALIŞANLARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE
FARKLILIKLARI: KASTAMONU İLİ KAMU SEKTÖRÜ VE ÖZEL SEKTÖR
KURUMLARINDA BİR ARAŞTIRMA

THE DIFFERENCES OF THE JOB SATISFACTION PERCEPTION ACCORDING TO
THE DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF EMPLOYEES: A RESEARCH ON THE
PUBLIC AND THE PRIVATE SECTOR IN KASTAMONU

Berkan GÜNGÖR & Sefa ÇETİN

p. 50-73

EMİNE İŞİNSU'NUN "AZAP TOPRAKLARI" ROMANINDA KONUŞMA DİLİNİN
YANSIMALARI ÜZERİNE

ABOUT THE REFLECTION OF SPOKEN LANGUAGE IN EMINE İŞİNSU'S NOVEL
AZAP TOPRAKLARI

Ali Haydar KARADAMLA

p. 74-82

International Journal of Social Sciences

e-ISSN: 2587-2591

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.3.1>

Volume 2/1 Spring

2018 p. 1-12

İNTERNETTEKİ DİNAMİK FİYATLANDIRMANIN MÜŞTERİNİN ALGILADIĞI DEĞERE ETKİSİ

THE EFFECT OF DYNAMIC PRICING ON THE INTERNET ON CUSTOMER PERCEIVED VALUE

Serra KUZAY*

ÖZ

Fiyatlandırma, işletmenin kârını doğrudan etkileyen tek pazarlama karması elemanıdır. Ürünün değeri hakkında müşterilere mesaj verir. Günümüzde internet üzerinden yapılan satışlardaki fiyatlandırmalar geleneksellikten uzak, dinamik fiyatlandırma olarak (fiyatların; zaman üzerinden müşterilere veya ürüne göre ücretlendirilme stratejisi) gerçekleşmektedir. Bu makale internetteki alışveriş sitelerinde uygulanan dinamik fiyatlandırmanın müşterilerin algıladığı değere olan ilişkisini araştırmaktadır. Çalışmada tüketicinin internetteki dinamik fiyatlandırmaya olan değer algısı nitel bir çalışmayla yürütülmüştür. Eski çalışmalara göre internetteki dinamik fiyatlandırma müşteri değer algısına olumsuz etki ederken, araştırmada elde edilen sonuçlara göre bu etkinin azaldığı bunun yerine e-perakendecilerin müşteriye sunduğu değerlerin önemli rol oynadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: İnternette dinamik fiyatlandırma, müşteri değer algısı, fiyatlandırma

* Mersin Üniversitesi İşletme Anabilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, Email: serra.kuzay@gmail.com

ABSTRACT

Pricing is the only marketing parameter that can directly affect a company's revenue. It implies the value of the product to the customers. In today's internet marketing field, traditional and conventional pricing methods are replaced by dynamic pricing (a pricing strategy that changes by time depending on the product types or customer characteristics). In this research, the relationship between customer-perceived-value and dynamic pricing on the e-commerce websites, is examined. In this article, customers perception of value based on the dynamic pricing on e-commerce websites was determined by qualitative measurement method. Previous studies showed that dynamic pricing had negative impact on the customer-perceived-value whereas our results support that this negative impact got reduced and instead the values presented by the e-commerce websites play more important role on the value perception of the customers than the dynamic pricing.

Keywords: Dynamic pricing on the Internet, customer perceived value, pricing

GİRİŞ

Günümüzde gelişen rekabet ortamında işletmeler acımasız ve zorlayıcı bir fiyatlandırma ortamı ile karşı karşıyadır. Bu yüzden yeni fiyatlandırma stratejileri ile yola devam etmek ve farklı mecralarda mal ve hizmetlerini pazarlamak zorundadırlar. Bununla beraber gelişen teknoloji ile birlikte 1969'lu yıllarda olgunluğa ulaşan ve o zamanlardan beri hayatımızın neredeyse odak noktasında bulunan internet, artık işletmelerin mal ve hizmetlerini kolayca pazarlayabildiği bir alan haline gelmiştir. Peter Doyle'a (Doyle,2009: 346) göre internetin coğrafi sınırları olmadığından ve yaratıcı kampanyalar hazırlamak önem arz ettiğinden e-ticaret sitelerinde doğru stratejilerin benimsenmesi, müşterilerin ihtiyaçlarını iyi anlamalı, küresel bir bakış açısı ile düşünülmesi gerektiğini savunmuştur.

Bu makale daha önce üzerinde çok fazla araştırma yapılmamış olan bir konu olup, internetteki dinamik fiyatlandırmanın müşterinin algıladığı değere olan ilişkisine dair bir ön çalışma niteliği taşımaktadır.

TOBİDER

1. İnternette Dinamik Fiyatlandırma

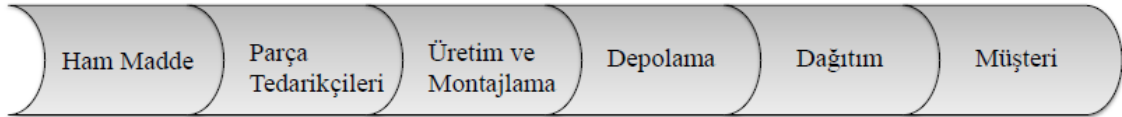
İnternet sayesinde fiyatlandırma stratejileri de gelişmiş ve günümüzde internet alışverişinde kullanılan çeşitli dinamik fiyatlandırma yöntemleri olarak evrimini tamamlamıştır. Dinamik fiyatlandırma; fiyatların müşteriye, yere, zamana veya ürüne göre ücretlendirildiği kişisel fiyat farklılaştırma stratejisidir (Armstrong ve Kotler, 2000: 665). Buradaki en önemli nokta fiyatların birbirinden farklı ihtiyaç ve istekleri olan müşterilerin farklı ürün ve hizmet sunulmasını sağlamaktır. Kannan ve Kopalle'ye göre (2001: 64) fiyatlandırma stratejisi olarak uygulanan dinamik fiyatlandırma, zaman içinde sıklıkla değişen tüketiciler veya ürünler arasındaki fiyatlandırmadır. Başka bir tanıma göre dinamik fiyatlandırma, fiyatların zaman açısından (haftalık, günlük, saatlik hatta dakika cinsinden değişmesi) veya müşteriler arasında farklılaştırılması olarak tanımlanır (Haws, Bearden, 2006: 305). Böylece internet alışverişinin artmasıyla beraber, e-perakendeciler müşterilerin karakteristik özelliklerini kolayca belirleyebilir ve müşterilerine kişisel fiyatlandırmalar uygulayabilir (Dai, 2010: 1). Kişiyeye özel uygulanan fiyatlar müşterinin kendisini özel hissetmesinden dolayı onların fiyata göre değer algısını doğrudan etkileyebilir. Dinamik fiyatlandırmayla ilgili literatürde yapılan tanımlara göre internette uygulanan dinamik fiyatlandırma stratejisi özelliklerinin zamana ve kişiyeye bağlı olarak değiştiği söylenebilir.

İnternette uygulanan dinamik fiyatlandırma çeşitlerini; liste fiyatlandırması, açık artırma veya ürün demeti fiyatlandırılması olarak sınıflandırılır (Kannan ve Kopalle, 2001: 66). Aslında bu fiyatlandırma çeşitleriyle müşterilerin değer algısını geliştiren taktikler olarak sayılabilir. Bu bilgilere göre geleneksel kanallarda uygulanan haftalık, aylık veya mevsimsel fiyatlandırma yerini internet sayesinde günlük, saatlik hatta dakikalık olarak hızla değişen bir biçimde fiyatlandırılma yapıldığı ifade edilebilir. Bu da demek oluyor ki dijital ortamda, internet kanallarında fiyat ayarının daha kolay yapılmasını; düşük ve yenilenen maliyet listelerinin gelişmesi, değişen talebin ölçülmesindeki hız ve verimliliğin artması ve son olarak rakiplerin fiyatlarını takip etmedeki kolaylık; ürün ve hizmetlerin fiyatlandırması geleneksel kanallara göre daha dinamik olmaktadır (Kannan ve Kopalle, 2001: 63). Bu bilgilere dayanarak rekabet edebilme açısından geleneksel kanallardaki işletmelerin, pazarlama ve satış stratejilerini dijital ortama adapte etmeleri gerektiği kanısına varılabilir.

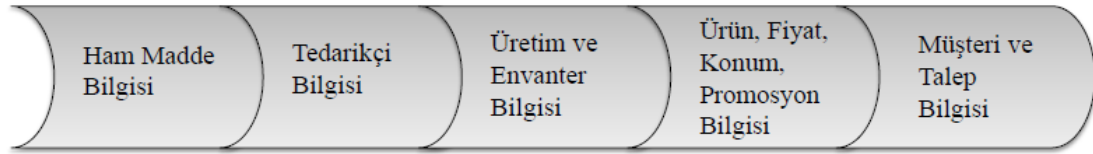
Ayrıca fiziksel değer zinciri ile internetteki sanal değer zinciri arasında da büyük farklar vardır (Bkz. Figür1.). İnternet, bilgileri daha kolay erişilebilir ve analiz edilebilir hale getirmiştir. Bu yüzden yöneticiler, bilgi ile değer yaratmak ve kazanmak için pazar alanının sanal dünyasına yönelmelidirler (Rayport ve Sviokla, 1995: 75). Sanal değer zinciri ile daha çok alıcıya ulaşıldığından pazarın ihtiyacının daha geniş ve küresel bir alanda karşılanması sağlanır, böylece geniş kitlelere ulaşan ürün ya da hizmet grubunun da tüketimi arttırılmış olur. Sanal değer zincirinin diğer bir katkısı ise, düşük işlem maliyetleri ile ürünü müşterinin tercihleri arasına koymayı başarmaktır. Dahası bu yöntem arama maliyetlerini düşürür, ürün

ve hizmet çeşitliliğini artırmasına karşın müşterinin değişim maliyetlerini de artırır (Kannan ve Kopalle, 2001: 63). Bunlara ek olarak sanal değer zinciri müşteriler ve rekabet hakkında sürekli değişen bilgiyi hızlı bir şekilde verir ve piyasadaki fiyatlar toplanan talep bilgisine göre güncelliğini korur (Kannan ve Kopalle, 2001: 64). Müşterilerin istek ve ihtiyaçlarına daha kolay cevap verilerek onları internetten alışveriş yapma eğilimleri artırılabilir.

Fiziksel Değer Zinciri

Sanal Değer Zinciri

Figür 1: Fiziksel ve Gerçek Değer Zincirleri

Kaynak: P.K. Kannan ve K. Kopalle: “Dynamic Pricing on the Internet : Importance and Implications for Consumer Behavior” (Kannan ve Kopalle, 2001: 65)

2. Müşterinin Algıladığı Değer

Müşterinin ürün veya hizmetten tecrübe edindiği ekonomik, fonksiyonel veya psikolojik yarar ile bu yararları elde etme maliyetlerinin karşılaştırılması sonucu (Bunları zaman, para, çaba ve psikolojik olarak sıralayabiliriz) ortaya çıkan yargı olarak tanımlanmıştır (Oliver, 1997: 28). Kısaca, müşterinin ürün ve hizmetten algıladığı faydaların, kullandığı kaynaklara oranı müşteri değerini gösterir. Algılanan değer genellikle kişiden kişiye göre değişmektedir ve öznellik özelliği taşımaktadır. Ayrıca müşterinin algıladığı değer ve fiyatlandırmanın arasındaki yakın ilişki Zeithaml’ın yaptığı bir araştırmaya göre fiyata göre algılanan değer tanımı dört ayrı grupta toplanmaktadır (Zeithaml, 1988: 13):

1. Değer düşük fiyattır.
2. Değer fiyatı ne olursa olsun o ürün ya da hizmete sahip olmaktır.
3. Değer ödediğim fiyat için aldığım kalitedir.
4. Değer verdiğimin karşılığı olarak o üründen ne aldığımdır.

Bu dört tanım akademik alanda araştırma yapan ya da ticari alanda kendini geliştirmek isteyenler için kullanışlı bir referans özelliği taşımaktadır. Ayrıca bu çalışmada katılımcıların fiyat üzerinde değer tanımı dört farklı şekilde analiz edilmiştir. Müşterinin algıladığı değer hakkında bir başka yorum ise, Peter Doyle tarafından ortaya konulmuştur. Doyle pazarlama stratejilerinin güçlenmesini sağlamak için müşteriye yüksek değer sağlayan stratejilerin geliştirilmesi gerektiğini savunmuş, böylelikle şirketin büyümesine ve kârlılığın artmasına yardımcı olduğu belirtilmiştir (aktaran Ambler, 2001: 465). Doyle bu değeri; şirketin sahip olduğu pazar payı, marka imajı ve farkındalığı, müşteri tatmini, müşteriye elde tutma (akılda kalma) ve yeni müşteri kazanımları olarak sıralamıştır (aktaran Ambler, 2001: 465). Bu bilgilere göre bu değerın internetteki alışveriş sitelerinden daha kolay ve hızlı bir şekilde yapıldığını söyleyebiliriz.

3. Dinamik Fiyatlandırma ve Müşteri Değer Algısı Arasındaki İlişki

Yazının önceki bölümlerinde internetteki dinamik fiyatlandırma ve müşterinin değer algısı hakkındaki bilgilerden hareketle, bu iki farklı parametrenin birbirleriyle olan kaçınılmaz bağlantısı, ayrıntılı bir biçimde ele alınacaktır. İnternetteki dinamik fiyatlandırma zaman içinde ve müşteriler arasında farklılık gösterdiğinden dolayı fiyat farklılıklarının sürekli değişmesi müşterilerin fiyata göre algıladığı değeri etkiler (Haws ve Bearden, 2006: 307). Aynı zamanda müşteriler fiyatlardaki küçük değişimleri kabul etme eğilimde olmalarına karşın sıklıkla ve büyük fiyat değişimleri müşterinin gözünde belirgin bir tutarsızlık olduğu ve tepki çektiği gözlemlenmiştir (Bolton vd., 2003: 475). Müşterilerin algıladığı fiyat adaleti, onların tatminine pozitif etki yapar. Bu yüzden dinamik fiyatlandırma ters etki yapabilir (Dai, 2010) ya da dinamik fiyatlandırma, müşteriler arasında olumsuz duygu ve tepkilere neden olabilir (Xia vd., 2004: 6). Dinamik bir şekilde değişen; fiyatlandırmalar, kişiye özel kampanyalar, müşteri ile daha etkili bir biçimde iletişim kurulması, ürün hakkında daha fazla bilgiye sahip olunması, düşük arama maliyetleri, kolay bulunabilirlik, ürün çeşitliliği, alışverişe harcanan sürenin azalması gibi özellikleriyle internet, müşterilere mağazalardan daha fazla değer sunmaktadır. Aynı zamanda bu tip stratejik yaklaşımlarla internet alışverişi gelecekte mağazalardan çok İnternet sitelerine yapılacak yatırımların habercisi konumundadır. İnternette alışveriş yapmanın en önemli motivasyon kaynaklarından biri fiyatlandırmadır. Şirketler internet sitelerindeki dinamik fiyatlandırmada müşterinin fiyat değer algısı ilişkisini iyi anlamalıdır böylece doğru bir

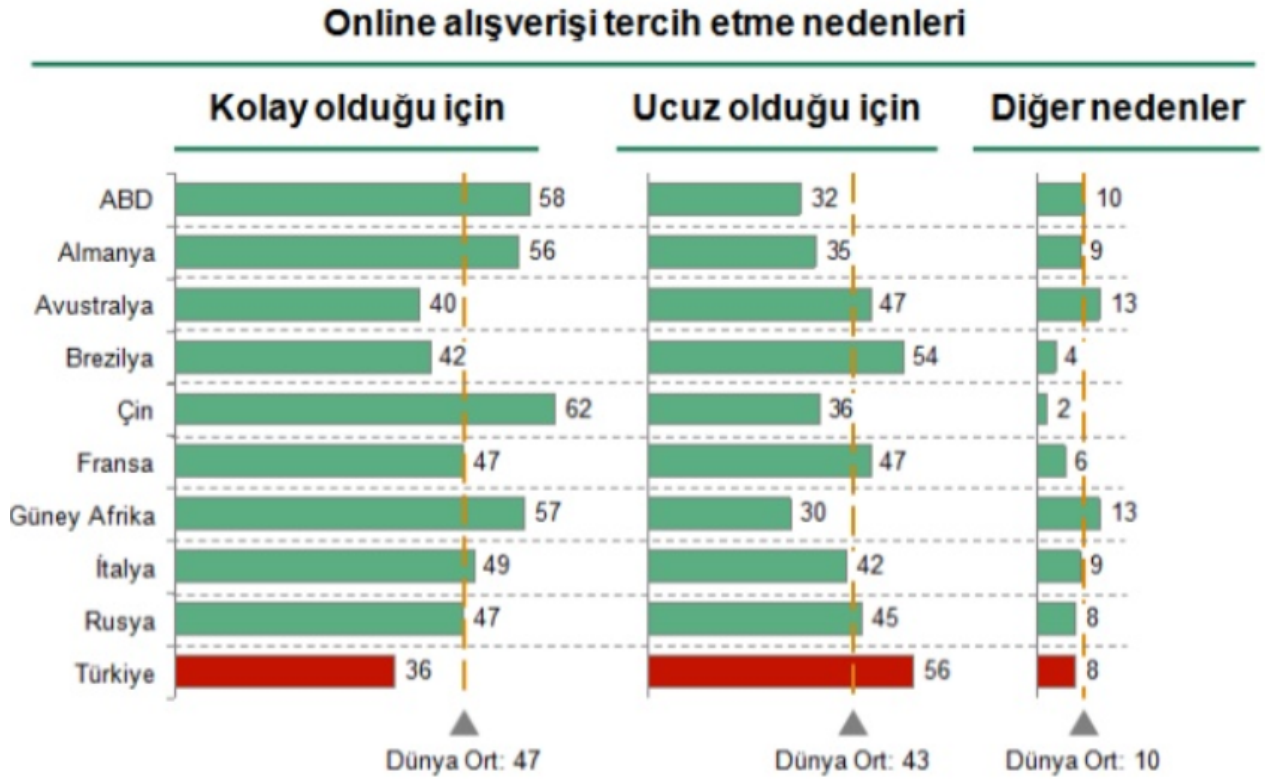
fiyatlandırma taktiği ile müşterinin algıladığı değeri ve markaya olan sadakati artırabilecektir. Şirketler bu metodu genellikle çeşitli yollardan uygulamaktadırlar. Bunlar dört kategori halinde aşağıda sıralanmıştır (Heda, Mewborn ve Caine, 2017).

1. Düşük liste fiyatları sunmak
2. Fiyatların herkese duyurulmasını sağlamak
3. Kampanyalar ve iyi fırsatlar sunmak
4. Ürün deneyimi sunma (müşterilere deneme boyu ürünler gönderme)

İnternet alışverişinde müşterilere sunulan bu imkânlar, müşterinin değer algısını artırabilir nitelikte özellikler olarak sayılabilir.

4. İnternet Alışverişinin Türkiye'deki Yeri

Ülkemiz açısından ele alacak olursak, TÜSİAD'ın 2014 yılındaki "Dijitalleşen Dünyada Ekonominin İtici Gücü: e-Ticaret" adlı raporuna göre ticaretin büyümesi için müşterinin algı sorununun da çözülmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Fakat TÜSİAD'ın 2017 yılı verileri müşterideki algı sorununu hala hem müşteri hem de e-Ticaret şirketleri açısından çift yönlü olarak geliştirilmesi gereken henüz yeterince çalışılmamış bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. TÜSİAD verilerine göre, fiyatların mağazaya göre internette daha ucuz olması Türkiye'deki tüketiciler için en önemli değer algısını temsil etmektedir. Bu da aslında tüketicilerin internette satın alma eğilimlerinin, fiyatın geleneksel kanallara göre daha düşük olmasıyla doğru orantılı olduğunu göstermektedir. Buna göre PwC'nin 2016 yılında yaptığı araştırmanın sonucu da tüketiciler için en önemli unsurun ucuzluk olduğunu destekler niteliktedir (Bkz. Grafik1). Olgunluğa erişmiş çevrimiçi alışveriş sitelerinde ise kolaylık önemli bir rol oynar (Bknz. Grafik1). TÜİK'in 2016 verilerine göre bireylerin kişisel kullanım amacıyla İnternet üzerinden mal veya hizmet siparişi verme ya da satın alma oranı tüm bireyler içinde %20,9 iken, internet kullanan bireyler içinde %34,1'dir (bakınız Ek 1). Bu yüzdelerin, internet kullanımında dünya ortalamasının üstünde olan bir ülke için çok düşük olduğu görülmektedir. TÜSİAD'ın 2016 raporlarına göre internet kullanan her 3 kişiden 1'i çevrimiçi alışveriş yapmaktadır. Bu tablo ve grafiklerden yararlanarak Türkiye'nin perakende e-Ticaret payının birçok ülkenin gerisinde olduğunu kolaylıkla tespit edebiliriz. Bu etkenlerin altında yatan önemli nedenlerden biri de çevrimiçi alışveriş sitelerindeki dinamik fiyatlandırmanın müşterinin değer algısına etkisi olduğu söylenebilir.

Grafik 1. Farklı ülkelerdeki tüketicilerin online alışveriş tercih etme nedenleri

Kaynak: TÜSİAD E-Ticaret Raporu 2017

ARAŞTIRMA AMACI

Yapılan önceki çalışmalara göre değişen ürün fiyatları müşterinin o ürüne karşı olan değer algısını düşürdüğü görülmüştür (Stylianou, Kumar ve Robbins, 2005: 145) Fakat bu araştırmalar eskiye dayandığından dolayı ve bu konu ile alakalı fazla çalışma yapılmadığı için, bu araştırmanın amacı günümüzdeki internetteki dinamik fiyatlandırmaya karşı müşterilerin değer algısına olan etkisini inceleyecektir.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırma internetteki alışveriş sitelerindeki haftalık, günlük ve saatlik olarak değişen dinamik fiyatlandırmanın tüketicilerin değer algısına olan etkisini incelemeye yönelik nitel araştırma desenlerinden biri olan olgu bilim (fenomenoloji) yaklaşımı özelliği taşımaktadır. Veri toplama derinlemesine mülakat tekniği ile gerçekleştirilmiş olup böylece katılımcıların dinamik fiyatlandırma yoluyla satış yapan internet sitelerindeki algıladıkları değerlerin altında yatan gerçek sebebin bulunmasına güvenilir bir şekilde ulaşılmıştır.

Araştırma Mersin ilinde 10 kişi (A1,A2,A3,A4A5,A6,A7,A8,A9,A10) ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar internette alışveriş yapma sıklığına (ayda en az bir kez) göre seçilmiştir. Görüşme formu yarı yapılandırılmış mülakat özelliği taşımakta olup; konu ile ilgili başlıkların önceden hazırlanmış, görüşmenin gidişatına göre şekillenip soru eklenebilir veya çıkartılabilir esneklik sağlayacak şekilde görüşme amacı çerçevesi içerisinde yürütülmüştür.

ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Tüketicinin internetteki alışveriş sitelerinde uygulanan dinamik fiyatlandırmadaki algıladığı değeri ele almak için aşağıdaki hipotezleri oluşturuldu:

H1: Çevrimiçi alışveriş sitelerinde en önemli özellik internetteki fiyatların ucuz olmasıdır.

H2: Tüketicilere göre e-ticaret sitelerinde ürünün gerçek değerini ürün demeti fiyatlandırması yansıtır.

H3: Tüketicilere özel olarak uygulanan indirimler ve kampanyalar tüketicinin o siteye olan değer algısını yükseltir.

H4: İnternetteki alışveriş sitelerinde sıklıkla değişen liste fiyatları o ürüne olan değeri azaltır.

Oluşturulan bu hipotezler testi ve görüşme formu sonuçları Bulgular ve Tartışma bölümünde daha detaylı analiz edilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Yarı yapılandırılmış olarak tasarlanan mülakat sorularına katılımcıların verdiği cevaplar oluşturulan hipotezler doğrultusunda aşağıda değerlendirilmiştir.

Ankete katılan 10 katılımcıdan 6'sı (A1,A3,A5,A8,A9,A10) internetteki dinamik fiyatlandırmanın mağazadaki fiyatlandırmaya göre daha düşük olmasını beklemektedir. Bunun sebebini de katılımcılardan biri (A1) outlet ürünlere kolay ulaşım ve işletme maliyetlerinin düşük olması şeklinde görüş bildirmiştir. Diğer bir katılımcı (A3) ise, internetteki sıklıkla değişen fiyatların, fiziksel satış yerlerine göre daha ucuz olması gerektiğini söylerken A5 ise internetteki çeşitliliğin fazla olduğunu bu yüzden rekabetin daha fazla kızıştığını bunun sonucu olarak internetteki fiyatlandırmanın daha düşük olması gerektiğini ve sıklıkla değişen liste fiyatlarının internet sitelerinden kolayca haftalık, günlük ve saatlik olarak yapıldığını belirtmiştir. Bunun yanı sıra diğer katılımcılar (A2,A4,A6,A7) ürünün ucuz olmasından çok ürün hakkında detaylı bilgi verilmesi özelliğinin önemli olduğunu belirtmiştir. Örnek olarak A4 katılımcısı alacağı ürünü tanımak ve onun hakkında

geniş bir bilgi sahibi olmak için ürünle ilgili her türlü bilgi formatından yararlanabileceğini örnek olarak da küçük bir tanıtım videosu ile alma eğiliminin artacağını söylemiştir. Diğer bir katılımcı (A6) ise ürün ile ilgili detaylı bilgi verilmediğinden dolayı yaşadığı kötü bir deneyimini paylaşmış, internetteki ürün ile gerçekteki halinin farklı olduğunu bu yüzden internetteki alışverişe karşı değer algısının yükselmesi için bu farklılığın ortadan kaldırılmasının önemli olduğunu belirtmiştir. Hipotez 1'e göre, müşterilerin internetten alışveriş yapma sebebinin fiyatların daha ucuz olduğu yönündedir. Edinilen bulgulara göre bu sav desteklenmektedir. Potansiyel müşteriler hala internet fiyatlarının daha ucuz olduğu algısını taşımaktadırlar ve bu durumun internet sitelerinde sık yapılan indirimler dolayısıyla oluştuğunu düşünmektedirler. Ürün hakkında detaylı bilgi verilmesinin düşük fiyattan daha önemli olduğunu savunan bakış açıları da çalışmamızda ön plana çıkmıştır. Buna dayanarak günümüzde artık sanal değer zincirinin daha önemli hale geldiğini, müşteri değerinin ve onlara sunulacak ürün hakkındaki bilginin de önemli olduğu göz ardı edilmemelidir.

Katılımcıların tümü ürün demeti fiyatlandırmasının en uygun fiyatlandırma olduğunu belirtmiştir. Ürün demeti fiyatlandırması ürünün gerçek değerini diğer internetteki dinamik fiyatlandırma seçeneklerine göre (açık artırma, açık eksiltme, takas ve liste fiyatlandırması yoluyla) daha güvenilir, doğru ve müşterinin yararına bir şekilde yansıttığı genel kanıyı oluşturmaktadır. Örneğin A1 katılımcısı kargo bedelinin ürünün fiyatı ile beraber fiyatlandırıldığı durumlarda alışveriş yapma eğilimi duyduğunu vurgulamıştır. A10 katılımcısı ise internet sitesinden birkaç ürün alarak ürün demeti fiyatlandırmasından yararlanmaktadır. Ürün demeti fiyatlandırması araştırmamızda elde edinilen bulgulara göre şüphesiz en çok tercih edilen fiyatlandırma yöntemi olmuştur. Müşteriye sunduğu birden fazla fayda ve değer müşteriye bu fiyatlandırma çeşidini daha cazip göstermektedir. Bu sonuçlar da H2'yi destekler niteliktedir.

Yapılan görüşmelere göre katılımcılar internetteki kişiye özel kampanyalardan (Doğum günü, 100. Müşteri...vb.) sadece ihtiyaçları doğrultusunda yararlanmakta olduklarını ve bu kampanyaların kendilerini cezbetmediği tespit edilmiştir. Ayrıca kampanya ve indirim fırsatlarını dinamik bir şekilde güncelleyen alışveriş siteleri onlar için tercih kıstası olmamakla birlikte bir değer algısı yaratmamaktadır. Edinilen bulgulara göre H3 hipotezi desteklenmemektedir.

E-ticaretteki sıklıkla değişen liste fiyatları katılımcılarda iki farklı düşünceyi ön plana çıkarmıştır. Edinilen bulgular ışığında sadece 3 katılımcı (A1, A3,A6) sıklıkla değişen liste fiyatlarının ürüne biçtiği değeri azaltacağını belirtirken, geri kalan 7 katılımcı (A2,A4,A5,A7,A8,A9,A10) ise bunun tam tersi değer algılarını azaltmadığını vurgulamıştır. Çok sık değişen fiyatlandırma ile ürünün algılanan değerinin düşeceğini belirten(A3) güvenilirliğinin sarsılacağını yani kandırıldığını düşünürken bunun zıttı görüşteki başka bir katılımcı (A7) ise ürün değer algısının düşmediğini belirtmektedir ve o ürün için kendi kafasında bir fiyat oluşturduğunu ve hak ettiği değerden aşağı satılması durumunda bile değerinden bir şey kaybetmeyeceğini vurgulamıştır. Aynı düşünceyi savunan diğer bir

katılımcı (A4) ise iç piyasanın dinamik olmasından ve rekabet koşullarından kaynaklı bir fiyat düşüşü olduğu kanısında olduğu için ürün değerinin düşmeyeceği yönünde görüşünü belirtmiştir. Araştırmamızın bulguları Hipotez 4'ü çürütecek yönde bir sonuç vermiştir. Sıklıkla değişen internet fiyatlandırmalarının ürünün algılanan değerine etki etmediği gözlemlenmiştir. Sonuç olarak internetteki dinamik fiyatlandırmanın, müşterinin algıladığı değere olumsuz bir etkisinin olmadığı açıkça görülmektedir ve H4 hipotezini çürütmüştür.

Bu bulguları oluşturmamızda katkı sunan tüm katılımcıların aylık olarak internet alışveriş sitelerinden alışveriş yaptığı ve tümünün alışveriş yapmaya zaman ayırmaktan haz almadıkları gözlemlenmiştir. Katılımcılar sanal ortamı tercih etme sebepleri olarak mağazada zaman harcamaktansa aradıkları özelliklerdeki ürünleri internette daha hızlı bir yolla bulabildiklerini, ihtiyaçları doğrultusunda kendilerine en uygun ürünleri seçebildiklerini ve buna göre alışveriş yaptıklarını sıralamışlardır.

SONUÇ

Bu araştırma, internetteki alışveriş sitelerinde yaygın bir yöntem olarak kullanılan dinamik fiyatlandırmanın, günümüzde müşterinin algıladığı değere büyük bir etkisi olmadığını göstermiştir. Şirketler hızla gelişen rekabet stratejilerinde giderek müşteri odaklı bir yaklaşım uyguladıklarından dolayı müşterilerin ihtiyaç ve isteklerini belirleme konusunda hatırı sayılır derecede gelişme göstermişlerdir. Farklı çalışmalarda da belirtildiği gibi daha önceki yıllarda sıklıkla değişen fiyatlar müşteriler açısından olumsuz bir değer algısı yaratırken, günümüzde e-ticaret sitelerinin müşterilere sundukları değerler belirleyici parametreler olarak ön plana çıkmaktadırlar. E-perakendecilerin sunduğu bu değerleri; ürün hakkında detaylı bilgi verilmesi, kalitenin ön plana çıkması ve yapılan zaman tasarrufu olarak sıralayabiliriz. Ayrıca tüketicilere sunulan kampanyalar ve indirimler sadece müşterinin ihtiyacı doğrultusunda yararlanıldığını göstermektedir. Kısaca, internette eskiden olduğu gibi dinamik fiyatlandırma müşteriler açısından olumsuz bir değer algısı gibi görülmemekte, fiyatların mağazalara göre daha düşük olması beklenirken diğer yandan sahip olacakları kalite ve ürünün değerine de önem vermeye başlamaları ürün satın alma davranışlarında etkili ölçütler olmuştur.

KAYNAKÇA

Ambler, T. (2001). Value based marketing: Marketing strategies for corporate growth and shareholder value. *Journal of Brand Management*, 8, 463-466.

Armstrong, G., & Kotler, P. (2000). Marketing: An introduction. 5th ed., *Prentice Hall*.

Bolton, L.E., Warlop, L. & Alba, J.W. (2003). Consumer perceptions of price (un)fairness. *Journal of Consumer Research*, 474-491.

Dai, B. (2010). The impact of perceived price fairness of dynamic pricing on customer satisfaction and behavioral intentions: the moderating role of customer loyalty (abstract) *Yayımlanmamış doktora tezi*, Auburn University.

Doyle, P. (2000). Value based marketing strategies for corporate growth and shareholder value. 2nd ed. *Prentice Hall*.

Haws, K.L., & Bearden, W.O. (2006). Dynamic pricing and consumer fairness perceptions. *Journal of Consumer Research*, 33(3), 304-311.

Heda, S., Caine, S., & Mewborn, S. (2017). How customers perceive price is as the price itself. *Harvard Business Review* (dijital makale). <https://hbr.org/2017/01/how-customers-perceive-a-price-is-as-important-as-the-price-itself>

Kannan, P.K., & Kopalle, P.K. (2001). Dynamic pricing on the Internet: Importance and implications for consumer behavior. *International Journal of Electronic Commerce*, 63-83.

Oliver, R.L. (1997). Satisfaction: A behavioral perspective on the consumer. *Irvin, McGraw-Hill*, 28.

Rayport, J.F. & Sviokla, J.J. (1995). Exploiting the virtual value chain. *Harvard Business Review*, 75-85.

Stylianou, A., Kumar, R.L., & Robbins, S.S. (2005). Pricing on the internet and in conventional retail channels: A study of over-the-counter pharmaceutical products. *International Journal of Electronic Commerce*, 10(1), 135-148.

Xia, L., Monroe, K.B., & Cox, J.L. (2004). The price is unfair! A conceptual framework of price of fairness perceptions. *Journal of Marketing*, 1-15.

Zeithaml, V.A. (1988). Consumer perceptions of price, quality, and value: A means-end model and synthesis of evidence. *Journal of Marketing*, 52, 2-22.

http://www.eticaretraporu.org/wp-content/uploads/2017/04/TUSIAD_E-Ticaret_Raporu_2017.pdf (12.11.2017 erişildi.)

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21779> (29.11.2017 erişildi.)

TOBİDER

EK-1

Bireylerin* kişisel kullanım amacıyla İnternet üzerinden mal veya hizmet siparişi verme ya da satın alma oranı, 2016

Percentage of individuals* who purchased goods or services over the Internet for private purposes, 2016

EK 1

En son yapılan zamana göre When individuals last purchased	Tüm bireyler içinde % of all individuals			İnternet kullanan bireyler içinde % of Internet users		
	Toplam Total	Erkek Male	Kadın Female	Toplam Total	Erkek Male	Kadın Female
Mal veya hizmet siparişi veren ya da satın alanlar Individuals purchased goods or services over the Internet	20,9	24,7	17,1	34,1	35,0	32,9
Son üç ay içinde (Ocak-Mart 2016) Within the last 3 months (January-March 2016)	12,6	14,4	10,8	20,6	20,5	20,8
Üç ay ile bir yıl arasında Between 3 months and a year ago	4,7	5,7	3,8	7,7	8,1	7,3
Bir yıldan çok More than one year	3,5	4,5	2,5	5,7	6,4	4,8
Hiç sipariş vermedi / satın almadı Never bought or ordered	40,3	45,8	34,8	65,9	65,0	67,1

TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2016

TurkStat, Survey on Information and Communication Technology (ICT) Usage Survey in Households and by Individuals, 2016

* 16-74 yaş grubu - 16-74 age group

International Journal of Social Sciences

e-ISSN: 2587-2591

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.3.2>

Volume 2/1 Spring

2018 p. 13-22

KRAL HERMANARİK DÖNEMİNDE GOTLARIN TİCARET AĞI VE HERMANARİK'İN ÖLÜMÜ*

KING ERMANARIC PERIOD GOTH'S TRADE NETWORK AND THE DEATH OF ERMANARIC

Mert KOZAN**

ÖZ

Geç dönem Romalı yazarları Gotları yerleştikleri yerlere çabuk uyum sağlayabilen bir kavim olarak tanımlamış; Karadeniz'in kuzeyine yerleşmeleri konusunda detaylı bilgiler vermişlerdir. Buraya yerleşen Gotlar Olbia'da yerleşik olan ve Grek-Roma kültürünü bünyesinde yoğun bir şekilde hisseden bölge insanları vasıtasıyla onların yüksek medeniyet seviyesi ile temasa geçmişlerdir. Yerleştikleri bölgedeki en önemli kentlerden bir tanesi Olbia idi. Olbia kenti tarihin önemli bir bölümünde Yunan Kolonisi olarak kalmış ve yaklaşık olarak İ.Ö IV. Yüzyıldan itibaren yüksek bir medeniyet seviyesi ile diğer Kırım bölgesinde şehirlerden fark arz etmekteydi. Elbette bölgeye gelen Gotlar yoğun ticaret hayatının farkına vardılar ve bu sebeple pek çok ticaret malı Gotların etkili oldukları geniş bölgede dolaşıma girdi. Gotların yaklaşık olarak Baltık Denizi kıyılarından Kırım'a kadar olan bölgede geniş bir ticaret ağı kurduğu tarihi kaynaklarda yer almaktadır. Gotlar bölgeye yerleştiklerinde mevcut olan ancak kesintiye uğramış geniş ticaret ağını devraldılar ve bu sistemi devam ettirdiler. Kullanılan ticari mallar ise ağırlıklı olarak şunlardı: Şarap, kıymetli mücevherler, seramikler ve Gotların uzmanlaştıkları Got kılıçları idi. Kral Hermanarık dönemi ise bakıldığında

* Bu makale 22/09/2017 tarihinde I. Uluslararası İpekyolu Akademik Çalışmalar Sempozyumu (İSSAS): "Kral Hermanarık Döneminde Gotların Ticaret Ağı ve Kırım" adlı basılmamış bildirinin genişletilmiş halidir.

** Dr. Öğr. Üyesi Mert KOZAN, Ankara Üniversitesi, Tarih Bölümü, Ortaçağ Tarihi A.B.D., mkozan@ankara.edu.tr.

Gotlar için çok önemli bir çağın açılışı ve aynı şekilde çok kısa bir süre içerisinde de kapanışı temsil etmektedir.

Makalemizdeki temel amaç Hermanarik dönemini ve onun en önemli ticari güzergâhlarından birisi olan Kırım hattına yerleşen Gotların bölgeye yerleşmelerinden itibaren uğraştıkları ticarete ve kullandıkları Baltık kıyılarına kadar olan güzergâha ve Hermanarik döneminin sonuna da ışık tutulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gotlar, Kırım, İpek Yolu, Ticaret, Hermanarik

ABSTRACT

Late Roman writers identified the Goths as a place where they could quickly adapt to their place; They gave detailed information about the settlement of the Black Sea to the north. The Goths who settled here passed through their high civilization level through the people of the region, who reside in Olbia and feel intense in the Greek-Roman culture. Olbia was one of the most important cities in the region. Olbia city has remained as a Greek colony in an important part of history and it is about IV. From the beginning of the century, it reached a high level of civilization and was different from other cities in the Crimean region. Of course, the Goths who came to the region were aware of the intense trade life, and for this reason many commodities entered the vast territory where the Goths were influential. The Goths are located in historical sites where they have established a large trade network in the region from the Baltic Sea coast to the Crimea. The Goths took over the large but broken trade network that existed when they settled in the region and continued this system. The commercial commodities used were mainly: wine, precious jewels, ceramics, and Got's swords, specializing in Goths. It is the opening of an era in which the king is very important to look at in the Hermanic circles, and in many cases it is to be closed for a while.

The main aim of our work is to shed light on the Hermanic period and the end of the Hermanic period and the routes to the Baltic coasts that the Goths settled on the Crimean line, one of its most important commercial routes.

Key words: Goths, Crimea, Silk Road, Trade, Ermanaric

Giriş

Antik Kaynaklarda Got ismi konusunda pek çok farklı yazım şekli ve buldukları coğrafya ile ilgili tartışmalar mevcuttur. Çoğu antik dönem yazarlarında da farklı bilgiler vardır. Ancak IV. Yüzyıldan sonra bu karışıklıklar göze çarpmamakta; aksine verdikleri bilgiler birbirlerini doğrulamaktadır. Elbette bunun temel sebebi artık Gotların Roma ile temasa geçmesinden kaynaklanmaktadır. İ.S. III. Yüzyıla geldiğimizde ise Kuzeydoğu Avrupa'nın Vistül Nehri Kıyılarından Aşağı Tuna Bölgesine kadar olan geniş bir havzada yaşayan topluluklar "Gothi" adı ile literatüre girmiş bulunuyordu¹. Hiçbir şüphe yoktur ki "Gothi" kavramı "Got"ları tanımlamaktadır. Bu yüzyıldan sonra Gotlar özellikle Roma topraklarına yaptıkları saldırılar neticesinde Romalıların kalbinde geniş bir korku salmıştı. Özellikle bu yüzyıl ve bu yüzyıldan sonra yazılmış metinlerde Gotlar ile ilgili (Jordanes ve Cassiodorus hariç) korku ibaresi oluşturmayacak bir tanım bulunmaması son derece zordu.

Gotların Yerleşimleri

Gotların Kırım bölgesinde etkili olması bu bölgede yaşayan Bosporos (Boğaz Krallığı) Krallığı'nı doğrudan etkilemiştir². Bu krallık antik dönemlerde Yunan yerleşimciler tarafından kurulmuş daha sonra Roma ile müttefik olan Kırım yarımadasına ve çevresine Yunan kültürünün yerleşmesini sağlamıştır³. Ayrıca denizlerdeki üstün filoları sayesinde bölgede korsanlık faaliyetlerinin önüne geçmiş deniz ticaretine ve bölgenin ekonomisine önemli katkılar sağlamıştır.

Moldava'nın ve Karpatya'nın ormanlık arazilerine yerleştiklerini görmekteyiz⁴. İşte bu nedenden dolayı Roma kaynaklarında bu topluluklar daha çok yaşadıkları bölgeleri çağrıştıracak isimlerle girmişlerdir. Örneğin Vizigotların ikamet ettiği ve yaşadığı bölgede ki topluluğu Tervingi ulusu denmiştir. Tervingi Got dilinde "ormanların efendisi" anlamına gelmektedir⁵. Ostrogotların yaşadığı bölgede ise Greuthungi ismi ön plana çıkmaktadır. Greuthungi ise Got dilinde "steplerin efendisi" anlamına gelmektedir. Roma kaynaklarındaki bu ayırım dikkatli bir şekilde incelediğinde coğrafi özelliklerin dikkate alındığı açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Kral Hermanarik

Yaklaşık olarak 350'li yıllarda Got ve dünya tarihi için son derece önemli bir isim tahta geçmiştir. Hermanarik. Kendisinden önceki Got "reiks"leri daha çok insanlarına yerleşebilecek yeni topraklar aramakla, Roma topraklarını yağmalamakla ve düşman

¹ Tacitus, Tacitus, De Origine et Situ Germanorum, Germania Halkların Kökeni ve Yerleşim Yeri, çev: Mine Hatapkapulu, Kabalıcı Yayınevi, 2006. s.44.

² Edward Gibbon, a.g.e., s.285.

³ Edward Gibbon, a.g.e., s.285-290.

⁴ Herwig Wolfram, a.g.e, s. 55.

⁵ A.g.e, s.55.

kabileleri karşı savaşlarda bulunmuşlardır. Ancak Hermanarik, Got toplumunu kurumsallaştırmış, kuzeyde önemli ve zengin bir topluluk haline getirmiştir⁶. Bu nedenle geç antikçağ yazarları kendisine “Gotların İskenderi” demektedir⁷. Hermanarik, hem son derece başarılı bir savaşçı hem de teşkilatçı bir liderdi⁸. Hermanarik döneminde durum artık değişmişti. Artık topraklara yabancı olmayan bir Got halkı mevcuttu. Ayrıca geçmişteki savaşlardaki acı tecrübeler Gotlara pek çok deneyim kazandırmıştı. Hermanarik işte bu koşullar altında yeni bir devlet kurmuştur. Greuthungi ya da diğer adıyla Ostrogotların bilinen ve tasdik edilmiş ilk kralı Hermanarik'tir⁹. Ammianus kendisinden “geniş İskitya düzlüklerinde, savaş seven halka hükmeden, savaş seven kral”¹⁰ olarak bahsetmiştir. Ayrıca “komşu halkların korktuğu pek çoğuna göre de yiğit bir eylem adamıydı”¹¹ gibi cümleleri tarihe kaydetmiştir. Cassiodorus ise kendisini “soyluların soylusu, Amal hanedanlığının en soylusu” olarak tanıtmaktaydı¹². Hatta Cassiodorus, Hermanarik hakkındaki övgülerini bir adım öteye taşıyarak kendisine “Ceddimiz Büyük İskender ile karşılaştırılırdı” demektedir¹³. Öze bakıldığında Hermanarik bütün antik dönem fatihleri açısından çok iyi modeldir çünkü kendisi ve savaşçıları Rusya'dan Baltık denizine kadar geniş bir coğrafyada devlet kurmuş ve pek çok kavmi hükmü altına almıştır¹⁴. Hermanarik'in hükmü altındaki topluluklar Getica'da şu şekilde sıralanmıştır. Don Nehri ağzında yaşayan Herüller, Antlar, Sclaveniler, Baltık kıyısında yaşayan Aestiler. Ayrıca bunun dışında Hermanarik'in kurduğu geniş bir ticaret ağı da vardı. Getica'da bu ticaret ağı listelenmiştir. Bu ticaret ağındaki toplumlar şunlardır:

“*Goldhescytha, Thiudos, Inaunxis, Vasianbrongas, Merens, Mordens, Imniscaris, Rogas, Tadzans, Athaul, Navego, Bubegenas, Coldas*”¹⁵

⁶ Jordanes, De Getarum sive Gothorum origine et rebus gentis. Alfred Holder, Freiburg 1882, Iordanis, Romana et Getica, Recensuit Theodorus Mommsen, Monumenta Germanica Historica Auctores Antiquissimi V.I) Berlin 1882.XXIII, 116

⁷ Jordanes, a.g.e, XXIII, 116.; Günümüz yazarlarının pek çoğu da literatürü bu şekilde kullanmaktadır.Bkz: Henry Bradley, The Story of the Goths: From the Earliest Times to the end of the Gothic Dominion in Spain, G.P Putnam's Sons, London, 1888.,s.45, Herwig Wolfram, History of the Goths. Univ of California Press, 1990.; Peter J Heather&John Matthews, eds. The Goths in the Fourth Century. Liverpool University Press, 1991.,s.85.; Caroline von Agnes&Egmont Brady, The legends of Ermanaric. University of California press, 1943.

⁸ Jordanes, a.g.e, XXIII, 116.

⁹ Jordanes, a.g.e, XXIII, 116.

¹⁰ Ammianus Marcellianus, The Roman History of Ammianus Marcellinus: During the Reigns of the Emperors Constantius, Julian, Jovianus, Valentinian and Valens. Trans: C. D. Yonge, B.A, 1862., XXXI.,VI, s.362.

¹¹ Jordanes, a.g.e, XXIII, 116

¹² Cassiodorus, Variae, Jordanes, a.g.e, XXIII, 116.

¹³ Jordanes, a.g.e, XXIII, 116.

¹⁴ Ortaçağlar boyunca bu bölgede hüküm sürmüş topluluklar için bkz: İslam Kavas, Viking Coğrafyasında ve Vikinglerde Sosyo-Ekonomik Yapı, JASSS, s.66, s.457-469.

¹⁵ Jordanes, a.g.e, XXIII, 117.

Bu toplumlar Gotların ticaret yaptığı toplumlardır. Goldhescytha halkı Urallar'da yaşayan muhtemelen altın madenlerinin bol olduğu coğrafyada yaşayan bir halktır. Scytha muhtemelen satır arasına yazılmış bir dipnottan ibarettir. Inaunxis halkının ne olduğu günümüzde halen bir tartışma konusudur. Ancak Herwig Wolfram bu konuyla ilgili muhtemelen Goldhescytha halkının yakınlarında yaşayan bir halk olduğunu dile getirmiştir¹⁶. Biz de Herwig Wolfram'ın bu önermesini mantıklı bulmaktayız. Çünkü liste yapılırken özellikle coğrafi bölgelere ve birbirlerine yakınlıklarına göre bir sıralama olduğu dikkat çekmektedir. Vasinabrokans'dan ise "zengin meraları bulunan, bol sulama imkânları bulunan ve bazı bataklıkları içeren düz ülke" olarak bahsedilmektedir¹⁷. Merens ve Mordens halkları ise her zaman Volga Finleriyle ilişkilendirilmiştir¹⁸. Aynı etnik gruba mensup olan Immiscaris halkı ise "arıcılar" olarak nitelendirilmiştir¹⁹. *Rogas, Tadzans, Athaul, Navego, Bubegenas, Coldas* Volga Nehri havalisinde yaşayan halklardır. Ancak bu halklar hakkında bilgi mevcut değildir²⁰.

Esasında Hermanarik'in yapmak istediği şey Ostrogotları ekonomik bir güç yapabilmektir. Getica'dan da anlaşılacağı üzere ticaretin ve ticaret yollarının kontrolünün bir devletin büyümesi ve gelişmesindeki temel faktörlerden biri olduğunu son derece iyi analiz etmiş "barbar" bir kral olan Hermanarik, amacına ulaşabilmek için Aşağı Don havzasında yaşayan Herüllerin etkisini kırmak zorundaydı. Bunun için IV. Yüzyılın ikinci yarısında Herüllerin üstüne yürüdü²¹. Herül kralı Alarik, bu yoğun Got taarruzuna dayanamadı ve yenildi²². Gotlar böylelikle hem önemli bir ticari rakipten kurtulmuş oldu hem de Herül tehlikesine karşı anavatanın güvenliğini sağladı²³.

Volga ve Don havzasındaki bütün kavimler kontrol altına alınmış oldu. Ticari olarak da Volga'dan, Don Havzasına ve Karadeniz'e kadar olan sahada tam bir hâkimiyet sağlanmış oldu²⁴. Hermanarik bununla da yetinmeyerek Baltık kıyısında yaşayan bir halk olan Aestilere de saldırdı. Neticede Hermanarik Kafkasya'dan Baltık kıyılarına kadara olan son derece geniş bir coğrafyada tam anlamıyla hâkimiyet sağlamış oldu. Ayrıca kurduğu

¹⁶ Herwig Wolfram, a.g.e., s.86.

¹⁷ Jordanes, a.g.e, XXIII, s.117.; Torben Damsholt, "Irma Korkkanen: The Peoples of Hermanaric. Jordanes, Getica 116." *Annales Academiae Scientiarum Fennicae ser. B*, 187. Helsinki 1975. 89 s. Pris FM 25, 00. *Historisk Tidsskrift* 13, 2012.

¹⁸ Jordanes, a.g.e, XXIII,.; Gottfried Schramm, "Die nordöstlichen Eroberungen der Rußlandgoten (Merens, Mordens und andere Völkernamen bei Jordanes, Getica XXIII 116)." *Issues* 44, 2011.

¹⁹ Jordanes, a.g.e, XXIII, s.117.; Jean-Jacques. Hoebanx, "Irma Korkkanen, The Peoples of Hermanaric Jordanes, Getica 116." *L'antiquité classique* 45.1, 1976, s.375-375.

²⁰ Herwig Wolfram, a.g.e., s.86.

²¹ Herwig Wolfram, a.g.e, s.87.

²² Herwig Wolfram, a.g.e, s.87; Gottfried Schramm, "Die nordöstlichen Eroberungen der Rußlandgoten (Merens, Mordens und andere Völkernamen bei Jordanes, Getica XXIII 116)." *Issues* 44, 2011, s.40.

²³ Herwig Wolfram, a.g.e., s.88.

²⁴ Jordanes, a.g.e, XXIII, 117.

devlette Fin ve Kafkas halklarından da savaşçılar vardı²⁵. Öze bakacak olursak Hermanarik'in bu hakların üzerindeki hâkimiyeti günümüz terminolojisinde açıklamak son derece güçtür. Jordanes bu durumu belki de biraz abartılı bir ifadeyle "İskitya'nın ve Germenya'nın bütün halkaları artık onun hükmü altındaydı"²⁶. Vistül Nehri'nin batı yakası Hermanarik'in temel ilgi alanını teşkil etmekteydi. Getica'ya göre de temel amaç "birleşmiş" bir Germen halkı yaratmak olmalıydı. Hermanarik'in bu yayılma hamlesi esas olarak arkeolojik kayıtlarla da desteklenmektedir. Cherniakhov kültürü Baltık kıyılarından Uralların en ücra bölgelerine kadar geniş bir sahaya yayıldığı görülmektedir²⁷.

Dördüncü Yüzyıl kaynaklarında Greuthungi'ler ile ilgili bilgiler son derece sınırlıdır. Çünkü Greuthungi'ler Roma'nın etki alanından son derece uzakta yer almaktadır. Buna karşılık Tervingi Konfederasyonu ile ilgili pek çok bilgi bu dönem Roma kaynaklarında gözükmemektedir. Bu nedenden dolayı Greuthungi'lerin Hunlarla karşılaşması bu Grek-Roma kaynaklarında pek görülmemektedir. Ancak tarihin akışını değiştirecek bu önemli olaylar neticesinde Roma bu konuyla çeyrek yüzyıl sonra ciddi biçimde uğraşmaya başlayacaktı. Pek çok açıdan Hermanarik'in kaderi tarihteki pek çok liderle kıyaslanabilir. Bunların başında da Napolyon gelmektedir. İkisi de devletlerinin geniş bölgelerde genişlemesini ve ekonomik bir güç olarak ön plana çıkmalarını sağlamış ancak finalde ikisi de hayatlarını başarısızlık ve utanç içerisinde kaybetmişlerdir²⁸.

Hermanarik dönemine detaylı bir şekilde bakılacak olursa toplumsal dönüşüm rahat bir şekilde göze çarpmaktadır. Artık bu topluluk yağma yapan ve kendisine sürekli topraklar arayan bir topluluk olmaktan uzaklaşıp kendi kendilerine yetmeye bilen ticaret yapan ve her şeyden önemlisi çiftçilikle uğraşan bir toplum olmuştur.

Kral Hermanarik'in Ölümü

Hunlar; 370 yılından sonra Alan tebaalarıyla birlikte Ostrogotların yaşadığı zengin sınır kasabalarını tehdit etmeye başlamışlardır²⁹. Oluşmaya başlayan bu yeni devlet Don'dan Dinyester Nehri'ne, Karadeniz'den Pripet bataklıklarına³⁰ kadar olan geniş bir coğrafyayı kaplayacaktı. Gotlar ilk olarak küçük Hun yağmacı gruplarıyla karşılaştı. Bu yağmacı grupların bir kısmının ise öncü birlikler olduğu düşünülmektedir ancak bu bile Gotlar için son derece zorlu bir mücadele anlamına geliyordu. Bu dağınık akınlarının neticesinde

²⁵ Herwig Wolfram, a.g.e.,s.88.; Gottfried Schramm, "Die nordöstlichen Eroberungen der Rußlandgoten (Merens, Mordens und andere Völkernamen bei Jordanes, Getica XXIII 116)." Issues 44, 2011, s.40.

²⁶ Jordanes, a.g.e., 120, s.89.

²⁷ Jordanes,a.g.e., XXIII, 117, Herwig Wolfram, a.g.e.,s.88-9.

²⁸ Henry Bradley,a.g.e., s.45

²⁹ Şerif Baştav, a.g.e., s.32.

³⁰ Pripet Bataklıkları Ukrayna'nın Kuzey-Batı hattı ile Belarus'un Güneyinin bir kısmını kaplayan 98.400 km2 alan kaplamaktadır.

Hunların büyük ordusu Got topraklarına girdi³¹. Ammianus, Got kralı Hermanarik'in bu akınlar neticesinde moralinin bozularak intihara meyilli bir hal aldığını dile getirmiştir³². Ancak durumun böyle olmadığına dair birtakım söylemler de mevcuttur, yaşlı kral uzun süre Hun akıncılarına karşı bir direniş tertip etmiş ve bu süre zarfında direnişin başında kalmıştır³³. Muhtemelen 360 yıllarında Kafkasya'da yaşanan sıkıntılıların temel nedeni işte bu Hun akıncılarıdır ve muhtemelen Hermanarik 360 yılından itibaren bu Hun gruplarıyla mücadele içindeydi³⁴. Yaklaşık olarak 16 yıl süren uzun bir mücadele neticesinde kral Hermanarik 376 yılında 110 yaşındayken hayatını kaybetmiştir³⁵. Hermanarik'in ölümüyle ilgili 3 teori vardır. Bunlardan ilki ve en çok rağbet edileni büyük emeklerle kurduğu devletinin Hun akınları karşısında yok oluşuna dayanamayan Hermanarik'in kendisini öldürdüğü yönündedir. İkinci teori ise Hermanarik'in eski Germen savaşçı adetlerine göre kendi işlediği günahların sonucunda halkının başına getirdiği belayı bertaraf edebilmek için kendi canını halkı için tanrılara kurban etmiş olmasıdır³⁶. Üçüncü teori ise daha "romantik" bir teoridir. Bu teoriye göre Hermanarik'in genç eşi Swanhilda'nın kendisine ihanet etmesi neticesinde onu öldürmesi ve Swanhilda'nın kardeşlerinin (Sorli ve Hamdhir) kralın Hunlara karşı giriştiği son direnişte onu yaralayarak veya zehirleyerek öldürdükleri yönündedir³⁷. Üçüncü anlatılan teori ileride IX. ve X. Yüzyıl Kuzey sagalarında da görülmektedir. Kanaatimiz odur ki üçüncü teori sanılanın aksine daha olasıdır. Jordanes üçüncü teoriyi Getica'da detaylı bir şekilde anlatmaktadır. Ayrıca Cassiodorus'da Amalasantha'nın aile şeceresini çıkarırken Swanhilda isminden adeta kasti olarak bahsetmemektedir³⁸. Bununla birlikte ayrıca Anglo-Saxon şiirlerinde de durum farklı isimlerle anlatılmaktadır. Ayrıca Hermanarik'in 16 yıllık bir direnişinden sonra canına kıyması veya halkı için kendini 16 yıl sonra kurban etmesi fikri pek de gerçekçi değildir. Bilindiği üzere Kuzeyli savaşçılarda ve

³¹ Ammianus Marcellianus, a.g.e., XXXI., VI, s.363.

³² Ammianus Marcellianus, a.g.e., XXXI., VI, s.363.

³³ Herwig Wolfram, a.g.e., s145.

³⁴ Hunların Gotlarla 350'li yıllardan sonra karşılaşmaları ile ilgili detaylı bilgi için bkz: Saadettin Gömeç, Türk Hun Tarihi, Berikan Yayınevi, 2012, Ankara, s.300. Şerif Baştav, Attila ve Hunları, Tarihte Türk Devletleri, I, Ankara, 1987, s.32.

³⁵ Saadettin Gömeç, a.g.e. ,s.300., Herwig Wolfram, a.g.e. s.115, Thomas Burns, a.g.e. s.113 Henry Bradley, a.g.e., s.46.

³⁶ Herwig Wolfram, a.g.e., s.115, Henry Bradley, a.g.e., s.46., Peter Heather, a.g.e., s.215.

³⁷ Herwig Wolfram, a.g.e., s.115-16.; Raymond Wilson Chambers, *Widsith: a study in Old English heroic legend*. Cambridge University Press, 2010. s.236.; John D. Niles, "*Widsith and the anthropology of the past (Old English literature)*." *Philological Quarterly*, 78.1-2, 1999, s.171-213.; Kemp Malone, "*Widsith and the Hervararsaga*." *Publications of the Modern Language Association of America*, 1925, s.769-813.; David A. Rollman, "*Widsith as an Anglo-Saxon defense of poetry*." *Neophilologus* 66.3, 1982, s.431-439.; Helen I. Hanna, "*Siegfried-Arminius*." *The Journal of English and Germanic Philology* 19.4, 1920, s.439-485.; Roberta Frank, "*Germanic legend in Old English literature*." *The Cambridge Companion to Old English Literature*, 1991, s.88-106.

³⁸ John D. Niles, "The myth of the Anglo-Saxon oral poet", 2003, S.J.B. Barnish, *Cassiodorus: Variae'* (Liverpool University Press - Translated Texts for Historians, Liverpool University Press, Liverpool, 1992.

bu geleneği devam ettiren Got savaşçılarında da savaşlarda ölmek büyük bir onurdur³⁹. Ayrıca daha sonra büyük yeğeni direnişe devam etmiş olması ve 1 yıllık krallığının ardından savaşta ölmesi ve kendisinden sonra gelenlerinde benzer kaderi paylaşması bize üçüncü teorinin kabul edilmesi güç olsa da ve “magazinsel” yanı ağır bassa dahi daha gerçekçi görülmektedir.

Kral Hermanarik için Ammianus'un kaydettiği bu sözler çok akılda kalıcıdır:

“*eisque adiuti confidentius Ermenrichi late patentes et uberes pagos repentino impetu perruperunt, bellicosissimi regis et per multa variaque fortiter facta vicinis nationibus formidati.*”⁴⁰

“Gelmiş geçmiş en savaşçı kral; komşularının ondan çekinmesinin bir sebebi vardı çünkü bütün yaptığı eylemler cesaret gerektirirdi.”⁴¹

Böylelikle “Gotların İskender'i” tarih sahnesinden çekildi, ancak yaptıkları ve başardıkları sayesinde gelecek kuşaklar tarafından her zaman hatırlandı. İtibarını Cassiodorus kendisinden 200 yıl sonra iade etti ve onu Got tarihinin en önemli figürlerinden biri yaparak hak ettiği yere ulaşmasını sağladı.

KAYNAKÇA

Bradley Henry, *The Story of the Goths: From the Earliest Times to the end of the Gothic Dominion in Spain*, G.P Putnam's Sons, London, 1888.

Caroline von Agnes&Egmont Brady, *The legends of Ermanaric*. University of California press, 1943.

Cassiodorus, *Variae*, translated by: S.J.B. Barnish, Liverpool University Press, U.K, 1992.

David A. Rollman, "*Widsith as an Anglo-Saxon defense of poetry.*" *Neophilologus* 66.3, 1982, s.431-439.

Gottfried Schramm, "*Die nordöstlichen Eroberungen der Rußlandgoten (Merens, Mordens und andere Völkernamen bei Jordanes, Getica XXIII 116).*" *Issues* 44, 2011.

³⁹Herwig Wolfram, a.g.e., s.115-16, Henry Bradley, a.g.e., s.46.

⁴⁰ Ammianus Marcellianus,a.g.e., XXXI.,VI, s.363.

⁴¹ Ammianus Marcellianus,a.g.e., XXXI.,VI, s.363.

Helen I. Hanna, "*Siegfried-Arminius*." *The Journal of English and Germanic Philology* 19.4, 1920, s.439-485.; Roberta Frank, "*Germanic legend in Old English literature*." *The Cambridge Companion to Old English Literature*, 1991, s.88-106.

Helen I. Hanna, "*Siegfried-Arminius*." *The Journal of English and Germanic Philology* 19.4, 1920, s.439-485.

Herwig Wolfram, "Gothic history as historical ethnography" and *Origo et religio: ethnic traditions and literature in early medieval texts*". In *From Roman Provinces to Medieval Kingdoms*. Ed. Thomas F. X. Noble, Routledge, 2006.

İslam Kavas, *Viking Coğrafyasında ve Vikinglerde Sosyo-Ekonomik Yapı*, JASSS, s.66, s.457-469, 2018.

Jean-Jacques. Hoebanx, "*Irma Korkkanen, The Peoples of Hermanarle Jordanes, Getica 116*." *L'antiquité classique* 45.1, 1976.

Jean-Jacques. Hoebanx, "*Irma Korkkanen, The Peoples of Hermanarle Jordanes, Getica 116*." *L'antiquité classique* 45.1, 1976, s.375-375.

John D. Niles, "*Widsith and the anthropology of the past (Old English literature)*." *Philological Quarterly*, 78.1-2, 1999, s.171-213.

Jordanes, *Getica et Romana*, ed. Th. Mommsen, MGH AA5; *Getica*, çev. C.C Mierow New York 1912.

Kemp Malone, "*Widsith and the Hervararsaga*." *Publications of the Modern Language Association of America*, 1925, s.769-813.

Kemp Malone, "*Widsith and the Hervararsaga*." *Publications of the Modern Language Association of America*, 1925, s.769-813.

R.P Robinson, *The Germania of Tacitus*, American Philological Association, Middletown, CT, 1935.

Raymond Wilson Chambers, *Widsith: a study in Old English heroic legend*. Cambridge University Press, 2010.

Roberta Frank, "*Germanic legend in Old English literature*." *The Cambridge Companion to Old English Literature*, 1991, s.88-106.

Saadettin Gömeç, *Türk Hun Tarihi*, Berikan Yayınevi, 2012, Ankara, s.300.

Şerif Baştav, *Attila ve Hunları, Tarihte Türk Devletleri*, I, Ankara, 1987, s.32.

Torben Damsholt, "Irma Korkkanen: *The Peoples of Hermanaric. Jordanes, Getica 116.*" *Annales Academiae Scientiarum Fennicae ser. B*, 187. Helsinki 1975. 89 s. Pris FM 25, 00. *Historisk Tidsskrift* 13, 2012.

Wolfram Herwig, *History of the Goths*, University of California Press; First Edition edition, 1990.

International Journal of Social Sciences

e-ISSN: 2587-2591

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.3.3>

Volume 2/1 Spring

2018 p. 23-32

Gülru BAYRAKTAR*

NATÜRALİZMİN ALMAN EDEBİYATINA ETKİSİ

THE EFFECT OF NATURALISM ON GERMAN LITERATURE

ÖZ

Alman Dili ve Edebiyatı alanında dönemler doğru incelendiğinde Alman ekolünün her zaman değişim ve dönüşümlere önce seyirci kaldığı görülür. Alman düşünce sistemi Avrupa'nın genelinde tezahür eden değişimleri önce izlemiş, sonra değerlendirmiş, akabinde kendi mantalitesine uyarlayarak yepyeni bir form olarak adapte etmiştir. Natüralizm dönemi için de bu süreç aynen işlemiştir. Avrupa'da Natüralizm son hızıyla ilerlerken ve neredeyse yaşamın her alanına sirayet ederken, Almanya'nın Natüralizmi hazmedip kendince uygulamaya koyması değişik aşamalardan geçmiştir. Buna rağmen Natüralizm Avrupa ülkeleri arasında en yoğun biçimde Alman Edebiyatına etki etmiş ve akabinde doğacak dönemlere ve akımlara zemin hazırlamayı başarmıştır.

Anahtar kelimeler: Natüralizm, Alman Edebiyatı, Avrupa, toplum, dönüşüm

ABSTRACT

During a correct analysis of the different centuries in German Literature, it can be easily recognized that the German School always

* Yab. Uyr. Öğr. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Email: gulrub@hotmail.com

preferred to observe new developments and changes for a certain while. German mind always tended to take a look on the changes in Europe, evaluate them and at least adopted them to their own mentality. In the era of naturalism the same process occurred. While naturalism take progress throughout Europe in every part of life, Germany needed a while until all information was assimilated and could be involved in their own attitude. Yet naturalism had the strongest influence on German Literature throughout Europe and was a necessary base for after coming era and streaming.

Keywords: Naturalism, German Literature, Europe, society, change

Giriş

Alman Edebiyatının önde gelen eleştirmenlerinden biri olan Bertolt Brecht geçtiğimiz yüz yılın başlarında *modern edebiyatın* natüralizmle başladığı savını ortaya koymuştur¹. ‘*Arbeitsjournal*’ isimli dergiye yazmış olduğu bir yazıda “yeni tiyatronun tarihçesi natüralizmle başlar” demiştir. Bu iddiası doğrultusunda Brecht hayatının son yıllarına dek realizmin başarıya ulaşmış halini natüralizmde bulmuş ve modern edebiyatı da tiyatroyu da natüralizmin eseri olarak görmüştür (Kimura, 2014). Ancak yüzyılın sonlarına doğru ‘modern’ kavramının uğradığı tanım değişikliklerine bakıldığında Brecht’in savının bize natüralizmle ilgili yeterince fikir vermediği açıktır². Yine de Brecht’in yaptığı tanımda bir gerçeklik payı vardır. Natüralizm, modern edebiyat alanındaki akımlara yol açan yenilikler ortaya koymuş ve günümüz edebiyatının özelliklerini oluşturarak bir çığır açmıştır (Lorenz, 2007).

Natüralizm Avrupa’da ilk olarak 1880 yıllarında açığa çıkmıştır. Kelime anlamı itibariyle Latincedeki ‘natura’ kelimesinden türetilmiştir. *Natura* doğa veya doğaya ait anlamına gelmektedir. Natüralistler dünyanın salt ve doğal bir olgu olarak algılanması gerektiğini düşünmüşlerdir. Yazarlar gerçeği bütün çıplaklığıyla, hiçbir süsleme veya öznel fikir beyan etmeden ortaya koyma eğiliminde olmuşlardır. ‘Doğaya dönüş’ fikrini benimsemişlerdir. En yaygın söylemlerinden biri ‘her şey doğadır’ olmuştur. Zikredilen doğa kavramı tamamıyla fiziki dünya olarak algılandığından, maddeye meyilli bir düşünce sistemi oluşturulmuştur.

¹Kimura, E. (2014). Bertolt Brechts Kritik am Naturalismus. Aufgerufen: 13.02.2017. In: <http://www.dce.osaka-sandai.ac.jp/~kimura/kritikamnaturalismus01.htm>

²Kimura, E. (2014). Bertolt Brechts Kritik am Naturalismus. Aufgerufen: 13.02.2017. In: <http://www.dce.osaka-sandai.ac.jp/~kimura/kritikamnaturalismus01.htm>

Doğaya, doğal olana dönüş isteğine 19. yüzyılda gerçekleşen toplumsal değişimler sebep olmuştur. Sanayi devrimi, emperyalizm ve şehirleşme insan yaşamını etkilemiştir. Ağır çalışma koşulları ve dengesiz ekonomik şartlar toplumdaki fakirlik ve sefaleti arttırmıştır. Yaşanan bu olaylara bir tepki olarak da natüralizm doğmuştur (Zmec; 2005: 224). Bu noktada realizm ile olan yakınlığı açıktır. Her ikisi de sosyal ve kültürel alt yapılardan beslenmiştir. Öyle ki natüralizmin realizmi bütünleme çabası içerisinde olduğu söylenmiştir. Bu da ona daha radikal bir rol atfetmektedir. Natüralizm ağırlaşan ve kötülen sosyal koşullara bir başkaldırı olarak anlaşılrsa da kuramsal anlamda bir umut vaat etmez. Natüralizm siyasi bir hareket olarak değil, daha ziyade edebiyat alanında düşünsel bir reform olarak tezler üretmiştir (Frenzel, 1972: 463).

Natüralist akımın Alman edebiyatında yer etmesi gecikmeli olarak gerçekleşmiştir. Almanya'nın birleşmesi ve Bismarck'ın şansölye seçilmesiyle birlikte Almanya'da da toplumsal bir değişim başlamıştır. Ekonomik alandaki gelişmeler, toplumsal katmanlar arasında, bilhassa zengin fakir ayırımı noktasında meydana gelen uçurumu derinleştirmiştir. Sınıf mücadelesi önemli bir sorun olarak toplumun gündeminde yer almıştır. Öte taraftan sanayileşmenin tesiriyle şehirleşme ve şehre göç artmıştır. Bu gelişmeler beraberinde ciddi sosyal sorunlar da getirmiştir (Schutte, 1976: 21). Bilim dünyasındaki gelişmeler (buhar makinesi, dizel motorlar) sanayileşmenin hızlanmasına ve insan değerinin gitgide azalmasına yol açmıştır³.

Alman edebiyatı içerisinde natüralizmin özellikleri, bilhassa yeni edebiyat anlayışının yapısı ve işlevi, toplumun geçirmiş olduğu bu köklü değişimin bir yansıması şeklinde ilerlemiştir. Dönemin yazarlarının modern edebiyat olarak adlandırdıkları olgu, Almanya'nın olaylara gösterdiği nevi şahsına münhasır cevabı olmuştur. Romantizmden sonra Alman edebiyatı milli edebiyata yönelmiştir. Bu durum kültürel hayatın da merkezi hatlar taşımaya başlamasına sebep olmuştur. Sanayinin ve ekonomik ivmenin getirisiyle şehirleşmenin doğurduğu bir sonuç olmuştur. Yaklaşık otuz yıl içerisinde Almanya ekonomik ve siyasi anlamda dünya liderlerinin arasında yerini almıştır (Riedel, 2000: 226). Doğal olarak bu süreç içerisinde sınıfların yapısı da ciddi bir değişime uğramıştır. Sanayi işçilerinin çoğalmasıyla, geleneksel feodal bir yapıya sahip olan devlet, ciddiye alınması gereken bir işçi hareketiyle karşı karşıya gelmiştir. Bismarck dönemi içerisinde sosyalist yapıları parti veya derneklerin yasaklı olduğu süreç 1890 sonrasında son bulmuştur. Sosyalist parti ve dernekler sonrasındaki yirmi yıl içerisinde en güçlü siyasi faktörler haline gelmişlerdir. Bu sosyal oluşumların bir tezahürü olarak Alman edebiyatı içerisinde natüralizm gelişmiştir (Albert, 1971: 113).

Ancak natüralizm bunun ötesinde pozitivizmin kuramlarından da etkilenmiştir. Bu çerçevede Hyppolyte Taine'nin çevre kuramı (Milieutheorie) önemle vurgulanması gereken bir kuramdır. Taine'e göre insan çevre ve ırkı veya bir başka deyişle genetiği ve sosyal

³Pohl, W. (k. Jahresangabe). Naturalismus (1880-1900). Aufgerufen am 24.01.2017. In: <http://www.pohlw.de/literatur/epochen/natural.htm>

ilişkilerine bağımlı bir varlıktır. Taine'nin bu kuramı natüralistler tarafından benimsenmiştir. Buradan hareketle natüralist yazarlar yolsuzluk, kriminalite ve sosyal eşitsizlikten doğan sorunları tartışmaya ve yazmaya başlamıştır (Matura, 2014).

Natüralist yazarlar kendilerini bilinçli bir biçimde 'Yeni Almanya' (Das Junge Deutschland) akımının devamı olarak lanse etmişlerdir. 'Yeni Almanya' akımı 1830'lu yıllardan sonra liberal düşünce yanlısı genç yazarların Fransız Devriminden etkilenerek yazmaya başladıkları bir akımın adıdır. Faaliyetleri beş yıllık bir süreçten sonra 1835 yılında hükümet tarafından yasaklanmıştır. Akımın öncülerinden biri Ludolf Wienberg'tir. 1834 yılında 'estetik harp/sefer' isimli manifestosunun girişinde yazdığı sözlerle üne kavuşan Wienberg şunları ifade etmiştir: "Bu sözlerimi sana atfediyorum ey genç Almanya, eski Almanya'ya değil" (Schutte, 1976: 23). Bunun ötesinde natüralist yazarlar Heine ve Büchner gibi yazarları örnek almış, Alman Klasikini taklit eden yazarları ise acımasızca eleştirmişlerdir. Natüralizm Almanya'da diğer Avrupa ülkelerinden daha geç gelişme göstermiş olduğundan Alman natüralistler ilk zamanlar Emile Zola, Henrik Ibsen, Tolstoi ve Dostojewski gibi yazarları kendilerine örnek almak zorunda kalmışlardır (Zmegac, 2005: 223). Alman tarihi boyunca bu gecikme hatta çekimser tavır hep var olmuştur. Sebebi de Alman İdealizmidir. Almanlar daima yeni olanı önce uzaktan izlemiş, kendi ideolojik süzgeçlerinden geçirmiş ve kendilerine uyarlarken en mükemmel haline kavuşturma çabası içerisinde olmuşlardır. Natüralizm için de bu durum geçerli olmuştur.

Alman natüralizminin en önemli temsilcilerinden biri olan Arno Holz 'natüralizm sorunsalını' derinlemesine düşünmüş ve bir formüle dönüştürmüştür:

$$\text{"Sanat} = \text{Doğa} - x\text{"}$$

Buradaki x, sanatın ihtiva ettiği malzemeyi temsil etmektedir, yani yeniden yapılandırılabilirliğini göstermektedir. Holz'a göre x sıfıra doğru meyletmeli ki edebiyat, sanat ve çevre olabildiğince gerçekçi yansıtılabilir (Lorenz, 2007: 46).

Bu formülün edebiyata aktarımı, yani uygulaması öncelikle dergilere yazılan yazılarla kendini göstermiştir. Natüralizm fikri bilhassa dergilerde basılmış ve yayınlanmıştır. Heinrich ve Julius Hart kardeşler Berlin'de „Die kritischen Waffengänge“ (Tehlikeli Muharebeler) isimli dergiyi yayımlarlar. Münih'te ise Michael Georg Conrad „Die Gesellschaft“ (Toplum) isimli dergiyi yayımlamaya başlar. Bu dergiler natüralizmin bir edebi tür olarak gelişmesine ve yer etmesine katkı sağlamıştır (Sandkühler, 2002: 253). Arno Holz deneme yanılma yollarını izleyerek 'Sekundenstil' (saniye üslubu) adını verdiği üslup çeşidini kabul ettirmeye çalışmıştır. Hedefi, yazılı eserde eş zamanlılığı yakalamaktır. Gerçek hayatta bir olayın vuku bulduğu an içerisinde her noktayı yazıya aktarmaktır. Bu bir iç çekişin, göz kırpsın veya bir sandalyeden kalkıp bir koltuğa oturmanın süresini içermektedir. Yazar, okura beş dakika süren bir olayı beş dakikada okumasını sağlayacak yazın vermelidir. Ancak Holz'un bu isteği uygulamada imkânsız olduğundan, kalıcı

olamamıştır (Frenzel, 1972: 464). Natüralizm genellikle fakirliği, çocuk işçilerin çilesi, işçilerin sömürülmesi, şiddet ve zorbalık gibi konuları işlemiştir. Konular işlenirken, merkezinde insan doğanın bir parçası olarak tasvir edilmiştir. Hür iradenin var olmadığı düşünüldüğü için, ortaya konulan fiil ve düşünceler önceden takdir edilmiş olarak kabul edilirdi. Sanat eşittir doğa algısı yaygınlaşmıştır. Söz konusu bu doğa (=sanat) basit sade ve çıplak olarak, hiçbir estetik süslemeye maruz kalmadan oluşturulmalıydı (Gössmann, 1996: 104).

Edebi eserler okurda da doğallık hissini uyandırmalıydı. Tercih edilen üslup buna uygundu. Bu nedenle ağız, lehçe, günlük konuşma şekilleri, cümlede kopukluklar ve dilbilgisi hataları üslup özellikleri olarak, bilinçli bir şekilde eserlere dâhil edildi. Doğaya, doğallığa olan bu yöneliş sebebiyle natüralizm 1900'lerin başından itibaren emin adımlarla yerini izlenimcilik (Empresyonizm) akımına bırakmıştır. İzlemcilik akımı doğanın oluşturmuş olduğu izlenimleri açığa çıkartmayı ve ifade edebilmeyi hedeflemiştir (Brauneck, 1987: 513).

Yukarıda da belirtildiği üzere Alman Edebiyatı alanında Natüralizmin etkisiyle yazmış ve yenilik ortaya koymuş birçok yazar vardır. Her birine değinmek çalışmamızın kapsamını aşacağı için örnek teşkil etmeleri açısından Arno Holz ve Gerhardt Hauptmann'ın çalışmalarını birer örnek olarak sunmakta yarar görülmektedir.

Alman Natüralizminin Kuramcısı Olarak Arno Holz

Arno Holz 26 Nisan 1863 yılında doğar. Küçük yaşta ailesiyle Berlin'e göç eden Holz başarılı bir biçimde sürdürdüğü eğitim hayatını maddi olanaksızlıklar sebebiyle kesmek zorunda kalır. 1881 yılından itibaren bağımsız gazetecilik yaparak para kazanmaya başlar ve bu iş sayesinde bağımsız yazarlığı seçer. Hayatı maddi sıkıntılarla geçer. Yazarlığa başladığı sene natüralistler derneği olarak kurulan "Durch!"da Gerhart Hauptmann ile tanışır. 1892 yılında natüralizm ile ilgili kuramsal yazılar yazmaya başlar. En önemli kuramsal yapıtı „Die Kunst. Ihr Wesen und ihre Gesetze“ (Sanat. Tabiyâtı ve Yasaları) isimli eseridir. Daha önce de bahsettiğimiz gibi bu eserdeki formül onu uluslararası bir üne kavuşturur. 1923 yılında Königsberg Üniversitesi'nde onur doktorasına laik görülür. Arno Holz 26 Ekim 1929 yılında Berlin'de vefat eder.

Eserleri

“Sanat. Yapısı ve Yasaları.” (Die Kunst. Ihr Wesen und ihre Gesetze/1892) adlı eseri kuramsal bir çalışmadır. Bu eserinde Holz doğa ve sanat ilişkisini bilimsel bir

yaklaşım ile kuramsallaştırmış ve bunu “Sanat = Doğa – X” (“Kunst = Natur – x”)⁴ şeklinde formüle etmiştir.

Alman Natüralizminin Temel Taşı Olarak Gerhart Hauptmann

Gerhard Hauptmann 15 Kasım 1862 yılında bir işçi ailesinin oğlu olarak dünyaya gelir. Lise eğitimini tamamladıktan sonra zirai alanda meslek eğitimi almak üzere Şilezya’ya gider. Ancak aldığı meslek eğitiminin aksine 1880 yılında kraliyet-sanat okulunda heykel bölümünde eğitim almaya başlar. Hauptmann, hayatı boyunca Avrupa’yı gezme fırsatı elde eder. Yolculuğu esnasında soylu bir ailenin kızıyla tanışır ve onunla evlenir. Maddi hiçbir sıkıntısı kalmayan Hauptmann bağımsız yazar olarak yaşamını sürdürür. 1912 yılında Hauptmann Nobel Edebiyat ödülüne laik görülür. Ömrünün son on yılını inzivada geçiren Hauptmann 6 Haziran 1946 yılında vefat eder.

Eserleri

1888 yılında kaleme aldığı “Bahnwärter Thiel” (Hat Bekçisi Thiel) adlı kitabı bir öyküdür ve Hauptmann’ın ilk eseridir.

1893 tarihli “Hanneles Himmelfahrt” (Hannelesin Göğe Yükselişi) adlı eseri edebi simgesel bir masalsi dramdır.

1892 yılında yazdığı “Die Weber” (Dokumacılar) adlı kitabı bir sosyal dramdır. Hauptmann, 1892’de kaleme alıp sahnelediği “Die Weber” (Dokumacıların İsyanı) adlı oyunuyla toplumda huzursuzluğa sebep olur. Dokumacıların 1844 yılında Şilezya’da yaptıkları ayaklanmayla ilgili olan bu piyesin ilk kez sahnelenmesi polis tarafından yasaklanır ve tekrar sahnelenebilmesi iki yıl alır. Bu oyun işçi sınıfının sefaletini, işverenlerin acımasızlığını ve zenginliğini açık bir biçimde ortaya koyar.

Eser bir fabrikanın teftiş odasında işçilerin dokudukları kumaşları teftiş eden bir müfettişin malları bir türlü beğenmemesi ve zaten açlık sınırında yaşayan işçilerin maaşını daha da aşağı çekmeye çalışmasıyla başlar. Müfettiş zamanında kendi de bir dokumacı olmasına karşın, işçilere karşı son derece merhametsiz ve anlayışsızdır. Çalışanlardan biri müfettişin bu tutumu karşısında sesini yükseltmeye çalışır. İşçilere ödenenin bir maaş değil sadaka olduğunu yüksek sesle ortaya koyar. O esnada küçük bir işçi çocuk halsizlikten bayılır. Sonunda bu olay insanları isyana sürükler. İşçiler isyana kalkıştıkça ücretlerini düşüren fabrika sahibi çalışanların zor durumunu görmezden gelir.

Eserde Baumertsleute isimli ailenin hanesi tasvir edilir. Bu aile de dokumacılık yapar ve artık açlıktan bilinç kayıpları yaşar. Çaresizce ailenin reisi küçük köpeklerini keser ve iki

⁴Projekt Gutenberg-DE. (k. Jahresangabe). Arno Holz. Aufgerufen am 12.02.2017. In: <http://gutenberg.spiegel.de/autor/arno-holz-286>

yıldır ilk defa ailesinin et ihtiyacını giderme imkânı bulur. Ancak zaten yorgun düşmüş olan vücutları eti hazmedemez ve istifra ederler. Aile perişandır, düşükleri duruma ağıtlar yakılır. Bu ağıt birden dilden dile dolaşmaya başlar ve çaresiz işçilerin kararlılığına sebep olur. Bir gün oturdukları kahvehanede birbirlerine güven vererek bu isyan şarkısıyla birlikte sokağa dökülürler. Polis zar zor duruma el koyar.

Yine sahne değişir. Şehrin ileri gelenleri toplantı halindeyken isyancılar kapıya dayanır. İsyancılar polisleri, belediye başkanını, fabrika sahibini ve ruhani lidere fiziksel şiddet uygular. Yan köydeki muhafazakâr dokumacı Hilse olanları duyar ve çok üzülür. Ona göre dokumacıların kötü durumu Tanrının bir sınamasıdır. Hilse'nin ilahi güçlerinin olayları düzeltereğine dair olan inancı tamdır. Ancak dokuma aletinin önünde kör bir kurşunun kurbanı olur ve hayatını kaybeder⁵.

⁵Projekt Gutenberg-DE. (k. Jahresangabe). Gerhart Hauptmann. Aufgerufen am 10.02.2017. In: <http://gutenberg.spiegel.de/autor/gerhart-hauptmann-1320>

Sonuç

Sonuç olarak doğaya, doğal olana dönüş isteğine bağlı olarak 19. yüzyılda gerçekleşen toplumsal değişimler, Alman edebiyatının da yeniden şekillenmesine yol açmış, ağır çalışma koşulları ve dengesiz ekonomik şartlar toplumdaki fakirlik ve sefaleti arttırmıştır. Yaşanan bu olaylara bir tepki olarak da natüralizm doğmuştur. Ancak natüralizm siyasi bir hareket olarak değil, daha ziyade edebiyat alanında düşünsel bir reform olarak tezler üretmiştir.

Alman edebiyatı içerisinde natüralizmin özellikleri, bilhassa yeni edebiyatın yapısı ve işlevi, toplumun geçirmiş olduğu köklü değişimlerin bir yansıması şeklinde ilerlemiştir. Yukarıda adı verilen eserlerin içeriklerinden de anlaşılacağı üzere natüralizmin Alman edebiyatına etkisi ağırlıklı olarak fakirlik, işçi sınıfının sıkıntıları, şehir hayatına geçme süresince oluşan sorunlar açısından olmuştur. Bu konulara yaklaşım ise insanoğlunun davranışlarının genetiği ve aidiyetinin ötesine geçememesi yönüyle ele alınmıştır. Ayrıca estetik yoksunluk, kasıtlı olarak çirkin ortamların kullanımı ve sosyal dramlar konu itibarıyla Alman natüralist edebiyatının ihtiva ettiği konular olmuştur.

KAYNAKÇA

Albert, H. (1971), *Kritizismus und Naturalismus*, Neue Aspekte der Wissenschaftstheorie, in: Beiträge zur wissenschaftlichen Tagung des Engeren Kreises der Allgemeinen Gesellschaft für Philosophie in Deutschland, Karlsruhe 1970, Metzler Verlag, s. 111-128.

Brauneck, M., Müller, Ch. (1987), *Manifeste und Dokumente zur deutschen Literatur 1880–1900 - Naturalismus*, J.B. Metzler, Deutschland, s. 510-596.

Frenzel, E., H.A., (1972), *Daten deutscher Dichtung*, Chronologischer Abriss der deutschen Literaturgeschichte, Band II, Vom Biedermeier bis zur Gegenwart, dtv, München, 458-466.

Gössmann, W., (1996), *Deutsche Kulturgeschichte im Grundriss*, Max Huber Verlag, Dillingen, s. 97-108.

Lorenz, D., (2007), *Realismus, Naturalismus und der 'literarische Generationenwechsel'*, in: Wiener Moderne, Sammlung Metzler, s. 39-68.

Riedel, V., (2000), *Zwischen Romantik und Naturalismus*, in: Antikerezeption in der deutschen Literatur vom Renaissance-Humanismus bis zur Gegenwart, Springer-Verlag, Deutschland, s. 223-253.

Sandkühler, H. J., (2002), *Der Rückfall in den Naturalismus: Realismus, Repräsentation und naturalisierte Epistemologie*, in: Natur und Wissenskulturen, Sorbonne-Vorlesungen, J.B. Metzler Verlag, s. 248-271.

Schutte, J., (1976), *Umriss und Entwicklung der Naturalistischen Lyrik*, in: Lyrik des deutschen Naturalismus (1885–1893), Springer Verlag, s. 13-46.

Zmegac, V., Skreb, Z., Sekulic, L., (2005), *Kleine Geschichte der deutschen Literatur*, Von den Anfängen bis zur Gegenwart, Marix Verlag, Wiesbaden, s.220-231.

Internet Kaynakları:

Kimura, E. (2014). Bertolt Brechts Kritik am Naturalismus. Aufgerufen: 13.02.2017.
In: <http://www.dce.osaka-sandai.ac.jp/~kimura/kritikamnaturalismus01.htm>

Matura. (2014). Kernfragen. Naturalismus. Abgerufen am 7.2.2017. In:
<http://kernfragen.weebly.com/14-naturalismus.html>

Pohl, W. (k. Jahresangabe). Naturalismus (1880-1900). Aufgerufen am 24.01.2017.
In: <http://www.pohlw.de/literatur/epochen/natural.htm>

Projekt Gutenberg-DE. (k. Jahresangabe). Gerhart Hauptmann. Aufgerufen am
10.02.2017. In: <http://gutenberg.spiegel.de/autor/gerhart-hauptmann-1320>

Projekt Gutenberg-DE. (k. Jahresangabe). Arno Holz. Aufgerufen am 12.02.2017.
In: <http://gutenberg.spiegel.de/autor/arno-holz-286>

International Journal of Social Sciences

ISSN: 2587-2591

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.3.4>

Volume 2/1 Spring

2018 p. 33-49

EĞİTİME AİLE ODAKLI YAKLAŞMAK

FAMILY-CENTERED APPROACH TO EDUCATION

M. Zeki ILGAR*

Semra COŞGUN ILGAR**

ÖZ

Eğitim kurumlarımızda yaşanan disiplin ve kalite sorunları konusunda tartışmaların son zamanlarda önemli ölçüde yoğunlaştığı gözlenmektedir. Ailede başlayan, okulda ve yaşam boyu devam eden bir süreç olarak eğitim anlayışı her devirde değişmiş ve çeşitlenmiştir. Yirminci yüzyılın ortalarından itibaren Türk eğitim dizgesinde çeşitli eğitim politika ve yaklaşımları denetlenmektedir. Bu süreçte geleneksel ve çağdaş eğitim yaklaşımları bazen çatışarak bazen uzlaşarak bir arada uygulanmaktadır. Eğitim anlayışındaki değişim; öğretmen odaklı klasik anlayıştan, öğrenci odaklı çağdaş yaklaşıma doğru evrilirken ortaya çıkan sorunlar içinden çıkılmaz bir hal almıştır.

Bu makalede eğitim anlayışımızdaki değişime yeni bir yön verme ve yeni bir tartışma başlatma amaçlanmıştır. Son yıllarda eğitimde aile katılımının önemine ilişkin yayınların da etkisiyle oluşan bu yeni anlayışa “aile odaklı eğitim” adını verdik. Bu yeni anlayışta çocuğun eğitim sorumluluğunu okula havale etmek yerine ailenin de ortak olması, ailenin kendisini bir eğitim kurumu olarak yeniden düzenlemesi, ana-babaların

* Dr. Öğr. Üyesi, Biruni Üniversitesi, Email: ilgarmehmet54@gmail.com

** Uzm. Psk. Dan., Biruni Üniversitesi, Email: semracosgun2010@hotmail.com

eğitim konusunda daha bilinçli ve donanımlı hale getirilmesi ve okul eğitimine aile katılımının sağlanması önemsenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Aile Odaklı Eğitim, Eğitim Dizgesi.

ABSTRACT

The discussions on the problems of discipline and quality in our schools and education system have risen dramatically. The understanding of Education as a kind of process that starts at home and continues at school and beyond has always changed in every age. Since the mid 20th century, various education politics and approaches have been tried within the Turkish education system. In this process, traditional and modern education approaches are sometimes applied in harmony and sometimes in conflict.

As a result of the change in the understanding of education, the problems that we encounter in the process of change from traditional teacher centered approach to modern student centered approach, have become very difficult to solve.

In this paper, we aim to initiate a discussion that can give a new direction to our understanding of education. In recent years, we have called this new approach “family centered education” with the help of the publications regarding the importance of the family involvement in education. In this new understanding, the responsibility of the child’s education should be shared by the family and the school; the family itself should become the source of education and the parents should be more aware of the education which their child receives and therefore, they should be more equipped to meet the needs of their children.

Key Words: Family, Family Centered Education, Education System.

1. Giriş

“Çocuklar çok mutsuz sorumluluk almadıkları için mi herşeyleri fazla olduğu için mi tablet telefon esiri oldukları için ya da yedikleri katkı maddeleri mi iki Diziyle sıkıştırılmış annelerin çocukları olduğu için mi bir sürü neden sıralayabiliriz bu işe 23 yılını vermiş sınıf öğretmeni olarak çok üzülüyorum nöbetlerde kızların ve erkeklerin tek oyunu vurmak itmek”

Sınıf öğretmeni Abide Özdemir’in yukarıdaki tespitleri, durumun çok ciddi olduğunu gösteriyor. Bir şeyler ters gidiyor ve yeni nesil giderek saldırganlaşıyor ve sonunda

TOBİDER

yalnızlaşıyor. Zaman kaybetmeden bilimsel araştırmalarla nerede hata yaptığımızı anlamak zorundayız. Hataları tespit edip çözüm üretmezsek gelecek nesiller bizden güzel sözlerle bahsetmeyecekler. Görünen o ki, aile ve okul gibi kurumları değişimin gerektirdiği işlevlerini yerine getirmemektedir.

Yaratılmışlar arasında eğitime muhtaç ve eğitilebilir tek canlı olmamız yanında; güçlü bir sinir dizgisine sahip olmamız ve bu donanım sayesinde refleksif tepkilerin dışında herşeyi öğrenmek zorunluluğunu hissetmemiz bizi canlılar aleminde farklı ve ayrıcalıklı kılmaktadır. Ayrıcalıklı olmamız aynı zamanda hayvanlara göre fazladan bazı sorumlulukları almamızı da gerektirmektedir. Tüm bu sorumluluklar arasında dünyayı tanıma ve değişime uyum sağlama sorumluluğumuz eğitime zorunluluğunu öne çıkarmaktadır.

2. Aile Kurumu

İnsan doğasını gönderim noktası aldığımızda, ilk atalarımızın aile ortamında bildiklerini çocuklarına öğretmek eğitimi başlattıklarına inanıyoruz. Gündüsel gereksinimleri karşılama ve bireylere gelişimsel ortam oluşturma konusunda aile kurumunun alternatifinin olmaması bu kurumu vazgeçilmez kılmaktadır.

İnsanlık tarihine göz attığımızda, bilginin olduğu zamanlardan itibaren bilinmeyenleri bilinir kılmaya yönelik araştırma ve tartışmaların, eğitimde kurumsallaşmayı gerekli duruma getirdiğini görmekteyiz. Egemen eğitim kurumu olarak ailenin varlığına rağmen din kültürünün aktarılması ihtiyacı hissedildiğinden eğitimde kurumsallaşma ihtiyacı ortaya çıkmış; böylece okullaşma başlamıştır. Ancak, antik çağdan beri eğitimin okulların farklı adlarda kurumsallaşmış olmasına karşın bireylere toplumsallaşması ve meslek edinmesi alanlarında aile kurumunda eğitim verilmeye devam edilmiştir.

Sanayileşme sonrası aile kurumunun biçim değiştirmesi bireylerin bu ortamda gelişmelerini zorlaştırmış ve okulların yaygınlaşmasıyla aile kurumunun eğitim kurumu olma özelliği göz ardı edilerek, unutulmaya yüz tutmuştur. Bugün ailenin vazgeçilmez bir eğitim kurumu olduğu gerçeğini topluma yeniden anlatmak ve ailenin eğitim alanında inisiyatif almasını sağlamak gerekli hale gelmiştir.

İnsan olma sorumluluğu, insan olarak yaratılmış olmanın sağladığı üstünlüğü ve yüklediği yükümlülükleri yerine getirmeyi öğrenmekle gerçekleştirebilir. Bunların öğrenilmesini sağlama gereken temel eğitim kurumu olarak okulun işlevselliğini sağlayan ailedir. Aile ortamında; paylaşmayı, irademizi kullanmayı, temiz ve tertipli olmayı, zamanı etkin kullanmayı, ulusal ve manevi değerleri, kötü alışkanlıklardan korunmayı, insanlara saygı göstermeyi, doğaya zarar vermemeyi, dürüstlüğü, çalışmayı, empati kurmayı, sevmeyi ve sevgiyi paylaşmayı, cinsiyet rollerini, görgü ve nezaket kurallarını, adaletli olmayı, hak yememeyi, ibadet etmeyi ve kulluk görevlerini öğreniriz. Bu durum, bütün bunları öğreten eğitim ortamı olarak ailenin, bireyi okula hazırlama ve okulda sunulan hizmetin niteliğini etkileyen temel eğitim kurumu olduğunun kanıtıdır.

Son iki yüzyılda, eğitimin okula devir edilmesiyle ailenin edilgenleşmesi, düzeltilmesi imkansız olumsuzluklar yaratmıştır. Bu olumsuzlukların, aileyi yeniden bir eğitim kurumu haline getirmeye; “aile odaklı eğitim” yaklaşımını benimsemeye giderilebileceğine inanıyoruz.

3. Eğitim kurumu olarak aile

Ailenin sahip olduğu birçok işlev içinde en önemlilerinden biri, belki de birincisi eğitimci bir özelliğe sahip olmasıdır. Aslında ailenin eğitimci işlevi onun yapısıyla ilgilidir. Eğer aile, uyumlu, iç ve dış düzenlenişi olağan, toplumdaki çeşitli gelişmeler onun yapısını bozacak nitelikte değilse çocuk için mükemmel bir eğitim yuvasıdır (Kıncal, 2001, 13).

Ailenin eğitimci nitelikteki toplumsal çevresi, anne-baba ve çocukları çeşitli hak ve sorumluluklarla birbirine bağlayan ideal bir eğitim ortamıdır. Bu özelliğiyle aile, çocuğun toplumsallaşmasını sağlayacak bütün unsurlara sahiptir (Kıncal, 2001, 13).

Genel kabul gören toplumbilimsel yaklaşıma göre, ailenin temel işlevlerinden biri de soyu devam ettirecek yeni kuşakları yetiştirmektir. Aile, bu işlevini yerine getirmekle toplumsal bir görevi de yerine getirmektedir. Bu çağdaş anlayış, sağlıklı toplumların oluşmasının ilk basamağının aile olduğunu da savunmaktadır.

Bu konuda eleştirilere yol açan en önemli olumsuzluklar, ebeveynlerin eğitim düzeylerinin düşük olması, birçoğunun sorumluluk alabilecek bilişsel yeterlikte olmaması ve küreselleşmenin etkisiyle aile kurumunun parçalanarak yok olmaya yüz tutması gibi etkenlerdir. Ancak tüm bu olumsuzlukların düzeltilmesi de “aile odaklı eğitim” sayesinde olanaklı görünmektedir.

Yirmi birinci yüzyılda okullarımızdaki ağırlaşan eğitim sorunlarının çözümünde toplulukçu kültürümüze uygun yeni bir anlayışa gereksinim duyduğumuzu düşünmekteyiz. Güzel bir gelecek kurmak için; kendine güvenen, sağlıklı düşünen, soru soran, kendi geleceğini tasarlayan, güzel alışkanlıklar edinmiş, sorgulayan, araştıran, eleştiren, sorumluluk sahibi ve sorun çözen bireylerin yetişmesinin, ailede atılacak temeller üzerinde gerçekleşeceğine inanıyoruz.

Bu bağlamda Kıncal’a (2001) göre aile eğitiminin özellikleri şöyle sıralanabilir:

1. Aile yaşamının temeli sevgiye, güvene, bağlılığa ve karşılıklı anlayışa dayanır. Bu nedenle normal bir aile ortamı, çocuk eğitimi için en elverişli bir çevredir.

2. Ailede çocukları yetiştirme eğilimi kuvvetlidir. Dolayısıyla, her ana-baba çocukları için önemli fedakarlıkta bulunmaktadır.

3. Çocuk ilk duyum ve algılarını aile çevresinde kazandığı gibi, ilk alışkanlıklarını ve ruhsal yaşamının bütün temellerini de burada kazanmaktadır.

4. Ahlaki kişiliğin kazandırılması bakımından da aile eğitiminin değeri büyüktür.

5. Bir ulusun geleceğini oluşturan yeni nesillerin yetiştirilmesi açısından da aile özel bir öneme sahiptir.

Aile, çocuğa ilk eğitimin verildiği yer olduğu kadar, erken çocukluk eğitiminin verildiği bir kurum olarak kabul edilmelidir. Çocuk anaokuluna başladıktan sonra ve üniversite yıllarına kadar ailenin bu işlevinin devam etmesi gerekmektedir. Ancak aile, çocuğun eğitiminden kendini tek başına sorumlu tutmadan, okulun önemini kabul ederek görevini yapmaya devam etmelidir. Böylece üniversite sonrası aile bağlarının koruyucu etkisi de devam ettirilmelidir.

4. Eğitim anlayışındaki değişim

Eğitim tarihine göz attığımızda, okullarda verilen eğitimin gerekli hale gelmesinde; öncelikle dinsel ve doğasal bilginin oluştuğu zamanlardan itibaren bilinmeyenleri bilinir kılmaya yönelik çalışmaların, araştırmaların ve tartışmaların etkili olduğunu görmekteyiz. Antik Yunan'dan itibaren; izleyebildiğimiz kadarıyla, okullarda öğretmekle görevli olanları (öğretmen) odak kabul eden bir anlayış yirminci yüzyılın ortalarına kadar yaygın kabul görmekteydi.

Yirminci yüzyılın başlarında bu anlayışa yönelik eleştirilerin artmasıyla birlikte başlayan alternatif arayışı öğrenci odaklı yaklaşımların güçlenmesini sağladı. Günümüzde artık “öğrenci odaklı” uygulamaların da yeterince etkili olmadığı anlaşılmaya başladığından olsa gerek aile katılımı konusuna da ağırlık verildiği gözlenmektedir. Bilgi toplumunda bu yeni yönelimin bizi “aile odaklı eğitim”e götürmesi gerektiğine inanıyoruz.

5. Öğretmen Odaklı Yaklaşım

Öğretmen odaklı geleneksel yaklaşımda, öğretmen sınıfta sözel anlatımla ders işleyerek, öğretim izleğini yetiştirebilmek için katı bir sınıf yönetimi ve disiplin uygulamak zorundadır. Bu anlayışta eğitimciler, öğrencilerin edilgen alıcı oldukları ve amaçlanan nitelikleri kazanıp kazanmadıklarının önemli olmadığı düşüncesindedirler. Sınavlar öğrenmeyenleri cezalandırma aracı olarak görülmektedir. Öğretmenler dersi anlatır, bitirir ve sınıfı terk ederler. Öğrenciyi teşvik etmek için fazla çaba sarf etmeleri gerekmez. Öğretmenin görevi öğrencilere birtakım bilgileri öğretmek için gereken her şeyi denemektir, öğrenmek öğrencinin görevidir.

Geleneksel eğitim dizgesi daha çok klasik okullarca benimsenmiş ve uygulanmıştır. Geleneksel dizgede, “dersler, izlekler, ödevler, ders saatleri ve benzeri unsurlar, hep çocuğun ilgi ve gereksinimleri hesaba katılmaksızın düzenlenir”(Kafadar, 1997, 49). Bu eğitimde ön konumda tutulan müfredat ve öğretmendir. Klasik okulda egemen olan geleneksel disiplin anlayışında öğrenciden her durumda koşulsuz uyumlu davranması ve itaat etmesi beklenmektedir. Bu zorunlu uyumlu davranma bazen olumsuz sonuçlar doğurmakta ve

baskıcı tutumlara karşı disiplinsiz davranışlar gelişmektedir. Bu biçimdeki bir geleneksel okul, “öğrencinin serbest faaliyetlerini sınırlayan, kısıtlayan, otoriter bir ‘esaret okulu’ olarak adlandırılabilir”(Kafadar, 1997, 49).

Geleneksel okulda egemen olan geleneksel disiplin anlayışıyla öğrencilerin alınan kararlara katılımı söz konusu değildir. Öğretmen-öğrenci ilişkileri, aşırı derecede yapılandırılmıştır. Sınıf içi kurallar oldukça katı ve tek yönlüdür. Eğitim amaçlarının ve sınıf içi kuralların belirlenmesinde öğrenci katılımına yer verilmez. Sadece öğretmen tarafından belirlenen değişmez doğrular olarak yansıtılan bu kurallar, tartışılmazlar (Aydın, 1998, 3).

Geleneksel okulun öğrencileri, dıştan güdümlerle öğretmenler tarafından yönlendirirler. Bu yönlendirme gerçekte bir iç disiplin kazandırmada oldukça yetersizdir. Çünkü Gordon’un (1993, 145) belirttiği gibi, öğretmenin gücü çocukların davranışlarını düzeltmede etkili olmaz. Güç karşısında istendiği gibi davranan öğrenciler, öğretmen sınıftan çıkar çıkmaz, kendi istedikleri gibi davranmaya başlarlar. Öğrencilerin yapma, etme, kurma, araştırma, orijinal düşünme becerileri genellikle zayıf; bilme, kavrama adına ezber kabiliyetleri genellikle daha kuvvetlidir.

Öğretmenin ağzı ve öğrencinin kulağı arasındaki bir öğrenme sürecinde, bir dersten çıkıp diğer bir derse giren öğrenciler, eğer dikkatleri de iyi değilse –ki dikkatleri kısa sürelidir- önceki öğrenilenleri hep unutma eğilimindedirler. Sınav çalışmaları için ezber yapıp, sınavlarda kısa süreli belleklerinin elverdiğince sınav sorularını cevaplar; sınavdan çıktıktan sonrada öğrendikleri bilgilerin çoğunu unuturlar. Yani bu öğrencilerin öğrendikleri uzun süreli değildir. Esasen yaparak ve yaşayarak, birden çok duyu organını işe koşarak da öğrenemedikleri için, sonucun böyle olması doğaldır.

Edilgen alıcılığın uzun sürmesi, öğrenciyi tembel yapmaktadır. Ayrıca Gage ve Berliner, Wladkowski’nin belirttiğine göre uzun süre oturma ve sıkıcı etkinlikler özsaygı yitimine yol açan etkenlerdendir (Başar, 2001, 89-90). Kaytarma, ödevini savsaklama, kopya çekerek geçme, öğretmenin verdiği üstüne hiç bir şey koymama, açıkgozlük sayılır. Ödevler öğretmeni memnun etmek veya vereceği cezadan kaçınmak için yapılır. Okulda öğrenilenlerin faydasına inanılmaz. Öğrenci, öğrendiği konuları niçin öğrendiğini bilmez. Çünkü öğrenme amacı, çoğu zaman ortaya konmaz, açıklanmaz. Bu yüzden okul ile yaşam arasında ikilik meydana gelir.

Öğrenci öğrenciliğini okulla, hatta sınıfla sınırlandırır, okul ve sınıf dışına çıktığında öğrenciliğini bitirir. Davranışlarında aldığı eğitim belli olmaz. Sigara, alkol, uyuşturucu kullanma, zaman öldürme v.s. gibi bazı kötü alışkanlıklara sahiptir ve sorun çözücü değildir. En küçük bir sorunla karşılaştığında bocalar, hemen onu rahatlatacak dayanaklar aramaya başlar. Öğrencinin aile ve toplumsal çevresi de aşırı verici ise bu, çocukta aşırı bir güven duygusu ve dayanak oluşturur. Bundan emin olan öğrencilerin çoğu, ciddi çalışmaktan uzaklaşmaktadırlar. İşte böyle yetişen kişi, toplumun etkin, kendi ayakları üzerinde duran bir bireyi, olamaz. Bu anlayışla yetişen bireyler üretmekten ziyade,

tüketmeyi bilir. Ödül, ceza ve sınav üçlüsünün cenderesi altında dürüst ve kişilikli olmayı başaramaz.

6. Öğrenci Odaklı Yaklaşımlar

Öğrenci odaklı yaklaşıma gelince; öğrenme doğası ile ilgili anlayışı değiştirme ve özellikle yapılandırmacı (*constructivist*) yaklaşım olarak bilinen öğrenme kuramından ortaya çıkmıştır. En geniş anlamda, yapılandırmacı öğrenme, öğrenenlerin kendileri için bilgi yapılandırmaları esasına dayanmaktadır (Hein, 1991; Krause v.d., 2003).

2001’de Maypole ve Davies tarafından da gözlemlendiği gibi, yapılandırmacı kuramlar farklı felsefik, ruhbilimsel ve bilgilimsel anlayışlar dizisini içine alır. Bu geniş teorik anlayış içerisindeki en temel ayrımlardan biri bilişsel ve toplumsal yapılandırmacılık arasında yapılan ayrımdır. Bilişsel yapılandırmacılık, anlamlı bilgi oluşturma sürecinde bireyler ve çevreleri arasındaki etkileşimi vurgulayan Piaget’in modeline dayanmaktadır. Vygotsky’nin çalışmalarına atfedilen toplumsal yapılandırmacılık ise, öğretmen ve diğer öğrencilerle etkileşimin öğrencilerin öğrenme sürecindeki önemini vurgulamaktadır (Jadallah, 2000, s: 221-225; Maypole ve Davies, 2001).

Çağdaş eğitim yaklaşımlarında, öğrenci, eğitim ve öğretimin merkezindedir. Bu yaklaşımda öğrencinin bedensel, duyuşsal, bilişsel gelişim özellikleri göz önüne alınmaktadır. Öğrenci etkin konumdur. Öğretmen konu, yöntem, araç-gereç gibi öğrenme ve öğretme sürecinin öğelerini öğrenciyi dikkate alarak seçmekte ve sürece rehberlik etmektedir. Eğitim ve öğretim sürecinde yaşanan bu değişme ve gelişmelere paralel olarak, okulda egemen olan disiplin anlayışında da değişme yaşanmaktadır.

Çağdaş eğitimde egemen olan disiplin anlayışı içseldir. “Çocuk, öğrenmeye güdüleyici bir ortamda kendi isteği ile karara katılarak, sorumluluklar alarak, başarıya duyusunu tadararak disiplinli birey olabilir”(Alicıgüzel, 1999, s:165).

Yapılandırmacılık, öğrenme kuramı ve uygulamasına yönelik geniş bir anlamlandırma yelpazesini kapsarken, bu kuram bünyesindeki yaygın düşünce öğrenci odaklı öğrenmeye yüklenen değerdir (Maypole ve Davies, 2001, s:54-79.). Yapılandırmacı yaklaşımların bilginin nasıl üretildiği konusundaki temel çıkarımı, öğrencilerin ‘uzman’ öğretmenlerden bilgi aktarımını alan edilgen ‘araçlar’ olmadıkları, aksine kendi öğrenme ve bilgi oluşturma süreçlerini başlatan kilit ve bu süreçlerin mimarları olduğu yönündedir. Öğrenci odaklı öğrenme ve öğretim farklı biçimlerde tanımlanmıştır.

Öğrenci odaklı öğrenme, öğrencilere, konu seçiminde, öğrenme hızı ve kullanılan öğrenme yöntemleri konusunda daha fazla yetki ve denetim verildiği bir süreç (Gibbs, 1992); yine dayanak dizgesi aracılığıyla yükseköğrenim finansmanı üzerinde öğrencilerin kontrolü olmasını sağlayan bir yükseköğrenim reformu mekanizması (West, 1998); ayrıca öğrencileri kendi eğitimsel ilerlemeleri için sorumlu tutan öğretime yönelik geniş bir yaklaşımdır (Akt: Gürşen Otacıoğlu, 2007 s:511-520).

Weimer(2002), özellikle, öğrenci odaklı öğretimi, beş değişikliği kapsayacak biçimde şöyle ifade etmektedir:

- Sınıf içerisindeki güç dengesini öğretmenden öğrenciye kaydırmak,
- İçeriği, “bilgi amaç olacak biçimde” değil, bilgi oluşturmak için bir araç olarak belirlemek,
- Öğretmene; yöneten ve bilgi kaynağı olan kişi kimliği yerine destekleyen ve katkıda bulunan bir kimlik kazandırmak,
- Öğrenme sorumluluğunu öğretmenden öğrenciye kaydırmak,
- Etkili değerlendirme ile öğrenmeyi desteklemek.

Weimer’in önerdiği bu beş değişiklikle, öğrenci odaklı öğrenmeye geçiş, öğrenme ortamında değişiklikleri (toplumsal ve fiziksel), öğrenme etkinliğinin içeriğine yönelik yapı ve aktarım değişikliklerini ve öğrenme etkinliğinin sağlıklı değerlendirilmesine yönelik değişiklikleri kapsamaktadır.

Sınıf içerisinde güç dengesini öğrenciye kaydırmak, bilgiyi amaç değil araç yapmak, öğretmeni öğrenmeye rehber kılmak, öğrenme sorumluluğunu öğrenciye vermek, etkili değerlendirmeye öğrenmeyi desteklemek gibi öngörüler eğitimde verimliliği artırabilir ama toplulukçu kültürlerde yeterli ve etkili değildir.

Bireyi odak almanın toplulukçu kültür açısından bireyselleşmeyi öne çıkarma, aşırı bireyselleşmeye yol açma, çıkarıcı ve bencil bireyler yetiştirme gibi olumsuzlukları olduğu görülmektedir. Öğrenci odaklılık bireyci kültürler açısından ve sınıf mevcutlarının sınırlı olduğu gelişmiş ülkeler açısından uygun görünse de bizim gibi toplulukçu kültürlerde yukarıda ifade edilen olumsuzlukları barındırmaktadır.

7. Aile Odaklı Eğitim

Yukarıda sayılan gerekçeleri temel alarak, artık eğitim ve öğretim faaliyetlerini “aile odaklı” olarak düzenlemek gerektiği inancındayız. Yapılandırıcılığın tüm öğelerinden yararlanarak sürece aileyi ortak etmekle hem öğretmen odaklı klasik yaklaşımın hem de öğrenci odaklı çağdaş yaklaşımların yetersizliklerini telafi etme olanağını yakalayabiliriz. Tarih boyunca elde edilen eğitsel deneyimden yararlanabiliriz.

Tarihsel süreç içerisinde eğitim anlayışındaki değişimi özetlediğimizde görüyoruz ki okullaşmanın yaygınlaştığı dönemde klasik eğitim anlayışı egemen olmuştur. Bu anlayış antik çağdan itibaren ortaya çıkan ve genel kabul gören bir anlayıştır. Bu anlayışta öğrenci disiplin altına alınması gereken ve öğretmenden öğrenen bir varlık olarak görülür. Yirminci yüzyılın başlarından itibaren bu anlayışa yönelik eleştiriler yoğunlaşmış ve “öğrenci odaklı” yeni bir anlayış ortaya çıkmıştır. Bireyselci kültürlerde etkili olan bu anlayış bizim gibi

toplulukçu kültürlerde gerekli etkiyi yapamamıştır. Bizim uygarlığımız dayanışmaya, yardımlaşmaya ve paylaşmaya önem veren yapısıyla öğrenci odaklı olmaktan çok aile odaklı olmaya uygun görünmektedir.

“Aile odaklı eğitim”den kastettiğimiz; okulu devre dışı bırakmak değil, bireylerin eğitiminin sorumluluğunu aile yöneticilerinin alması; okul ve öğretmen seçmede, öğrencinin evde kendi geleceği için gerekli temel becerileri ve alışkanlıkları kazanmasında, okulda sürdürülen etkinlikleri desteklemede ve aileyi bir eğitim kurumu olarak benimsemeye yeni bir bilinçlenmenin sağlanmasıdır.

Aile odaklı uygulamalarla çocuklar, ilgi ve gereksinimleri gözetilerek, yerinde ve zamanında yapılan doğru yönlendirilmelerle yaşama hazırlanacaktır. Örnek olma ve uygun geribildirimlerde bulunma yeterliğine sahip ana-babaların, öğrenciyi aileden biri gibi gören öğretmenlerin ailede ve okulda birbirine paralel uygulayacakları disiplin anlayışı sayesinde, küçük yaşlardan başlayarak çocuklarda özdenetim mekanizmasını geliştirecektir. Bu biçimde çocuk, demokratik yaşama bilincini, yaratıcılığı, sorumluluğu, faydacılığı, hoşgörüyü, bireysel özellik olarak kazanacak ve yaşam boyu bu özelliklere uygun davranışlar geliştirecektir. Böylece çocuk; sorumluluklarının bilincinde, kendi kararlarını kendi alabilen, yeterince toplumsallaşmış bir “birey” olacaktır.

Aileyi paydaş kılmadan okulun toplumun geleceğini tek başına kurma olanağı yoktur. Tüm çabalarımız eğitimi daha ciddiye alan bir toplum oluşturmak ve sürece ailenin etkin katılımını sağlamaktır. Böylece okullarda yapılan eğitim-öğretim faaliyetleri daha anlamlı hale gelecek ve uygulamalar olumlu sonuçlar verebilecektir.

Aile odaklı yaklaşımla, aile kültürünü ve yerel kültürü güçlü tutmak yanında ulusal kültürü korumak ve evrensel kültüre geçişi sağlamak mümkün olacaktır. Bununla birlikte küreselleşme ideolojisinin olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla ulusal ve manevi değerlerin sevdirilerek kazandırılması da kolaylaşacaktır. Bu yaklaşımın etkili olabilmesi için ana-baba eğitiminin gerekli olduğunu biliyoruz. Bu konuda yapılanların Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ülke genelinde bir seferberlik ilan ederek dizgeli ve kapsamlı eğitim projelerini hayata geçirmelidir. Yetişkin eğitiminin tüm zorluklarına karşın ülkemiz insanının bu konularda ne kadar duyarlı olduğunu da gözden kaçırmamalıyız.

Aile odaklı eğitim; biat etme kültürünü oluşturmak veya bireyselleşemeyen, bireyselleşmeyi kendi çıkarları doğrultusunda kullanmayı fırsat bilen bireyler değil; toplumsallaşmış, aidiyet duygusuna, ulusal ve manevi değerlerine sahip çıkmayı tercih eden bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bunu sağlamak için ebeveynlerin eğitim konusunda yeterli bilgi ve becerilerle donanmış olmasının sağlanması yanında aile kurumunun desteklenmesi de önem kazanmaktadır.

Yirminci yüzyıl, küreselleşme sürecinin yıkıcı etkileri altında ailenin parçalanarak işlevlerini yitirdiği bir yüzyıl olarak; aşırı bireyselleşmiş, kendi çıkarlarını ve ihtiyaçlarını düşünen bencil yeni bir insan tipini ortaya çıkarmıştır. Birey odaklı ve eğitimi okula havale

eden anlayışın yarattığı bu insan tipi kendisiyle, doğayla, toplumla ve tanrıyla kavgalı, içinde fırtınalar kopan, yalnız yaşayan ve aşırı çıkarıcı, hastalıklı bir yapı göstermektedir. Bu sorunlu insan tipinin yaygınlaşmasında aile kurumunun parçalanıp işlevsizleştirilmesi önemli bir etken olarak görünmektedir. Aile bağlarının zayıflayıp kopması insanların ruhsal gereksinimleri karşılanmadan büyümelerine zemin oluşturmakta ve ruhsal açıdan sağlıklı bireylerin sayısını artırmaktadır.

Kılıç (2014) a göre ailenin normal işlevlerini sürdürmesinde kuşkusuz, ekosistemin bir parçası olarak, diğer dizgeler ile doğru ve etkili iletişimi esastır. Toplumun temel birimi olan aile, toplumda meydana gelebilecek toplumsal, ruhsal, ekonomik olan tüm durumlardan etkilenerek değişim ve gelişim yaşamaktadır.

Diğer taraftan Aslan' a (2012) göre aile yapısı, toplumsal yapıdaki değişimler üzerinde etkilidir ve bu değişimi kolaylaştırabildiği gibi değişime direnerek engel olabilmekte veya hızını ve yönünü etkileyebilmektedir.

Eğitimi aile odaklı düşünmeliyiz çünkü: çekirdek aileye geçiş sonrasında aile artık üç kuşaklı modelin yeni nesil üzerindeki etkileme gücüne sahip değildir. Üç kuşaklı geniş aile modelinde bulunan büyükanne ve büyükbabanın eğitici gücü çekirdek ailede devre dışı kalmıştır. Bireyi bekleyen olumsuzluklar ise artmaya devam etmektedir. Bu olumsuzlukları önlemede okul oldukça zayıf kalmaktadır.

Ekolojik sistemde, aileyi kuşatan mikro-mezzo-makro çevreler (okul, sağlık kurumları, komşuluk ilişkileri, iş yaşamı vb.) sürekli olarak bu dizgenin sürdürülebilirliğini desteklemektedir. Toplumsal değişim, geleneksel geniş ailelerin çekirdek aileye geçişini doğurmuştur. Ancak bu değişimin anne, baba ve çocuklar üzerinde yalnız olumlu sonuçlar doğurduğu söylenemez (Yörükoğlu, 1992).

Günümüz koşullarında aile, sürekli olarak çeşitli dış saldırılara maruz kalmaktadır. Bilgi ve teknolojinin ilerlemesi, küreselleşmenin getirdiği olumsuzluklar, kitle iletişim araçlarının olumsuz etkileri, çağdaş ve kentli yaşam biçimleri, ihtiyaçları karşılama konusunda zaman, enerji, mekan ve para gibi kaynakların kullanımının giderek zorlaşması; aile kurumunu baskılamaktadır. Psiko-sosyal bir birim özelliği taşıyan ailenin üyelerine koruma ve güvenlik yanında, toplumsallaşma ve kültürlenme açısından sağladığı katkılar da tehlikeye girmektedir.

Karmaşıklaşan yaşam koşullarında stres, rol çatışması, aile formunun değişmesi (parçalanmış, tek ebeveynli, vb.), geleneksel rollerden modern hatta postmodern ilişki kalıplarına geçiş, toplumsal - ekonomik (kır- kent) durum, her tür yapıdaki (çekirdek, geniş özelliğine sahip) aileyi derinden etkilemektedir. Bu durumda normal, normal dışı gelişimleri içeren pek çok süreçte aile dizgesi dışarıdan desteğe gereksinim duymaktadır. Ailenin sağlıklı gelişimi ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında, ihtiyaç duyduğu desteklerin niteliği, ailenin bunlara erişimi (hizmetlerin ulaştırılması), hizmetlerin sürekliliği (sorun ya da

olumlu gelişme oluşturmak için sonuca ulaşılması), destek verecek personelin nitelikleri ve sonuç olarak elde edilen tatmin önemli belirleyicilerdir (Özkan ve Kılıç, 2013).

Aileden sonra çocuğun toplumsallaşmasında etkili olan bir diğer kurum ise “okul” dur. Okul yaşamının başlamasıyla birlikte çocuklar, arkadaş ve öğretmenlerden oluşan yeni bir çevreye adım atmaktadırlar. Okul ortamı, çocuklara akademik öğretilerin yanı sıra duygusal ve toplumsal gelişimler kaydettikleri yeni bir çevre sunmaktadır. Okulda arkadaşları, öğretmenleri ve diğer yetişkinlerle etkileşime giren çocukların davranış biçimleri gelişmekte ve toplumsallaşmaları artmaktadır. Okul, çocuklara insanlarla nasıl iletişim kuracaklarını öğrendikleri, insanların kendilerinden hangi davranışları beklediklerine ilişkin düşünce geliştirecekleri bir ortam sağlamaktadır.

Çocukların sağlıklı gelişim göstermeleri için aile, okul ve yaşadıkları çevrede sürekli takip edilmeleri ve desteklenmeleri gerekmektedir. Okullar, çocukların gelişimlerini takip etmek ve karşılaştıkları sorunları çözmek için onlara ulaşılabilir en önemli kurumlar arasındadır. Bu nedenle çocuklara yönelik okulda yürütülen faaliyetler önem arz etmektedir.

Çocukların toplumsallaşmalarında aile ve okul en temel iki toplumsal kurumdur. Bu sebeple çocukların sağlıklı gelişim göstermeleri için aile, okul ve yaşadıkları çevrede sürekli izlenmeleri ve desteklenmeleri gerekmektedir. Okullar, çocukların gelişimlerini takip etmek ve karşılaştıkları sorunları çözmek için onlara ulaşılabilir en önemli kurumlar arasındadır. Çocukların akademik başarılarının düşük olması ya da çevreleriyle iletişime girdikleri noktalarda uyumsuzluk göstermeleri gibi sorunların kaynağında aile problemlerinin yer aldığına dair araştırmalar söz konusudur (Akt: Gerrard, 2008): Carlson ve Sincavage (1987) Okul Psikologları Ulusal Birliğinin 110 üyesiyle yürütmüş oldukları bir araştırmada; aile değişkenlerinin çocukların okul sorunlarıyla son derece ilişkili olduğunu saptamışlardır.

Crespi ve Hughes (2004) okullarda ergenleri etkileyen bazı kriz durumlarını; alkol ve madde bağımlılığı, ergen hamileliği, boşanma, kötü muameleye uğrama ve aile anlaşmazlıkları olarak saptamışlardır. Okul çalışanları da ayrıca, okul içerisinde çocukların yaşadığı sorunları, ailelerinin çocukların eğitimlerine ve gelişimlerine ilgisiz olmalarına bağlamaktadırlar (Terry, 2002).

Diğer taraftan, sağlıklı aile işleyişinin çocukların okuldaki başarılarına nasıl yardımcı olacağına odaklanan çalışmalar da söz konusudur (Akt: Gerrard,2008): “Zimmer-Gemback ve Locke (2007), evde ve okulda daha etkili başa çıkma stratejileri kullanarak ergenlerle daha olumlu aile ilişkilerinin oluşturulmasını kapsayan bir ‘Aile Öncelik Model’ oluşturmuşlardır.

Bu durumda çocukların sorunlarına çözüm üretmede ve okul başarılarını artırmada sadece çocuğa değil, çocuğun ailesine ve yakın çevresine odaklanmanın gerekliliği görülmektedir. Böylece çocuklara ve ailelere ulaşmada önemli bir kaynak olan okul

aracılığıyla yürütülecek hizmetler ile çocuklara ve ailelere danışmanlık yapmanın gerekliliği ve önemi ortaya çıkmaktadır.

Çocuğun kendisinden, okul ortamından ya da çocuk-aile-okul ilişkilerinden kaynaklanan pek çok sorunun çözümünde çocukları ruhsal-toplumsal yönden destekleyecek meslek çalışanlarına (ruhbilimsel danışman ve rehber, sosyal hizmet uzmanı, ruhbilimci, vb.) ihtiyaç vardır (Kılıç, 2014).

Ama ne yazık ki, mevcut durumda Türkiye’de ve Üçüncü Dünya’da bu ruhsal-toplumsal destek hizmetleri gelişmediği için çocuk ve gençler şiddet, zorbalık, istismar, madde bağımlılığı gibi birçok sorunla çoğu zaman tek başlarına mücadele etmek zorundadırlar. Özellikle ülkemizde var olan hizmetler öğrencilerin risk etkenleriyle karşılaşmasına engel olamamakta, bu tür sorunların çözümünde yetersiz kalmaktadır. Okul ortamında görev tanımları yapılmış bir ruhsal-toplumsal ekibin (psikolog, psikolojik danışman ve rehber, sosyal hizmet uzmanı) uyum içinde çalışması, çocukların refahlarının artırılmasına ve gelişimlerine olumlu katkı sağlamaktadır (Kılıç, 2014).

Çocuklukta kazanılan tecrübenin okuldaki öğrenmeye etkisi içinde bulunduğu koşullardan daha fazladır. Amerika’da yapılan araştırmalarda ailenin sosyo-ekonomik statüsünün öğrencinin okuldaki başarısı ile ($r=.30$) ilişkisi gözlenmiştir. Ancak, ne okul ne de aile, bu etkiyi azaltacak durumda olmadığı için öğrencinin başarısına sınırlılık getirmektedir(Akt: Ülgen, 1997:167)

Bloom’a göre(1987), ev ortamında aile üeleriyle ilişkisini, onun başarısına etki eden değişkenleri dikkate alarak incelemek; sonra aile üelerini, çocuğun başarısına yardımcı olacak davranışlarla donatmak, bu sınırlılığı azaltır.

Bloom’un öğrencilerinden Dave ve Wolfe’un çalışmalarında aile üelerinin, çocuklarının okuldaki başarısıyla ilgilenmemelerinin, ilgilenmelerinin ya da özel olarak ilgilenmelerinin, onun okul başarısı üzerinde büyük ölçüde etkili olduğu gözlenmiştir. Bu gözlemlere dayanarak aile üelerinin çocuklarıyla ilişkilerini etkileyecek programlar hazırlanmıştır. Uygulama sonuçlarında, aile üelerinin davranışlarının, çocukların başarısını olumlu yönde etkileyecek biçimde değiştii gözlenmiştir(Bloom, 1986)

Ruhbilimin uzun süre pozitivist anlayışla görmezlikten geldiği “Bağlanma Kuramı” bu olumsuzluklar konusunda günümüze ışık tutacak niteliktedir.

Bağlanma kuramı, Bowlby ve Ainsworth tarafından, bebeklik dönemindeki yakın ilişkiler ve bunların yaşam boyu devam eden etkilerini tanımlamak için geliştirilmiştir (Ainsworth ve Bowlby, 1991, s: 331-341; Bowlby, 1969).

Bowlby, (1969)’e göre bağlanma davranışı başka bir bireye karşı yakınlık arama ve sürdürme olarak tanımlanmıştır. Bowlby, bağlanan nesne olarak bebeğe ilk bakım veren kişiyi tanımlamıştır. Bu ilk bakım veren kişi büyük oranda anne olduğundan bağlanma

kurumunu bebeğin annesiyle olan ilişkisini temel alarak oluşturma yoluna gitmiştir. Bowlby'e göre temeli bebeklikte atılan anne ile kurulan ilişki modelleri, bebeğin tüm yaşamına damgasını vuracak nitelikte süregelen bağlanma davranışları oluşturmakta ve başkalarıyla kurulan yakın ilişkilerde etkisini göstermektedir.

Bireyin hayatında annenin babadan daha öncelikli yer alması büyük ihtimalle bağlanma sayesinde gerçekleşmektedir. Annesinden sevgiyi öğrenen bebek ona sevgi bağıyla bağlanmakta bu bağlantının sağlanması kendilik algısını olumlu etkilemektedir. Aile kurumu huzur dolu bir ortam olduğunda travmalardan uzak bir çocukluk yaşayan birey ruh sağlığı açısından da güçlü olmaktadır.

Ainsworth (1989)'e göre bağlanma kuramı, J. Bowlby ve M. S. Ainsworth'un ortak çalışmalarına dayanmaktadır. Bebek, dünyaya geldiğinde kendisine bakım verenle yakınlığı sürdürmeye yönelik bir davranış altyapısıyla donatılmıştır. Bu donanımlar arasında en dikkat çekici olanı bağlama davranışlarıdır. Bebeğin ihtiyaçlarını ifade etmek için ağlaması annenin bebeğin yakınına gelmesini ve onun ihtiyaçlarını sevgiyle karşılamasını sağlar. Bebekliğin ilk yılının ortalarında davranışlarda önemli değişiklikler meydana gelir. Bu dönemde ortaya çıkan bağlanma davranışları yakınlığı koruma amacına yönelik daha etkin davranışlardır. Bu sayede sonraki zamanlarda anne dışındaki kişilere ve kurumlara karşı da bağlanma meydana gelir.

Bağlanma kuramı aile kurumunun önemini ortaya koymakta sevgiyle büyüyen bireylerin ruh sağlığı açısından daha avantajlı olduğunu ifade etmektedir. Bu konuda ülkemizde son yıllarda kapsamlı yayınlar yapılmaya başlanmıştır (Yerlioğlu, 2010 ; Sakman, 2011 ; Kırkörüçü, 2012 ; Janbahhıskov, 2013 ; Gençdoğan, 2014 ; Akbay, 2015; Görgü, 2015).

Bu konuda yöneltilen eleştirilerden biri eğitilmiş ebeveynlerin bile aile ortamında yanlış tutum ve davranışlar gösterirken ailenin eğitim kurumu olamayacağı konusundadır. Ancak bu konunun çözümsüz olmadığını kabul etmek gerekir. Eğitilmiş-eğitimsiz tüm ebeveynlerin yeni bir anlayışla, ortak bir müfredatla ve dizgeli olarak, bir seferberlik ilan edilerek tüm araçlar kullanılarak eğitime tabi tutulmaları gerekmektedir.

Bunu sağlamak için konu devlet politikası haline getirilmelidir. Eğitim dizgemizin içine düşürüldüğü keşmekeş yüzünden okullarımız işlevsizlikten öte öğrencilerin gelişimini desteklemekten uzaklaşmaya başlamıştır. Aileler çocuklarını başlarından atmak için okula göndermekte, iletişim kazaları yaşanmakta ve çocuklarımızın hayatları anlamsızlaşmaktadır. Daha da kötüsü uygarlık değerlerimizden uzaklaşan yeni kuşaklar, değerler dizgesi olmayan yoz bireylere dönüşmektedir.

Sonuç

Aile odaklı eğitim anlayışına göre; birey olarak değer verilen çocuklar, kişisel özelliklerini kazanma şansı verilen gençler, edinimlerini sürekli gelişme yolunda kullanma

bilincine varmış yetişkinler yetiştirmeyi hedeflemelidir. Sağlam bir aile terbiyesi almış, sevgi ihtiyacı karşılanan, topluma karşı sorumluluklarını yerine getiren, daha çok sorgulayan, daha çok araştıran, daha çok okuyan, daha bilinçli bireyler yetiştirmenin yolu ailenin bir eğitim kurumu gibi yapılandırılmasından ve okul ile işbirliğinden geçmektedir.

KAYNAKÇA

- AINSWORTH, M. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44(4).
- AINSWORTH, M. S. VE BOWLBY, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American Psychologist*, 46.
- AKBAY, S. E. (2015) Ana - babaya bağlanma ile romantik yakınlık ve otantik benlik arasındaki ilişkilerde bağlanma stillerinin aracı rolünün incelenmesi, Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- ALICIGÜZEL, İ. (1999). *Çağdaş Okulda Eğitim ve Öğretim*, Sistem Yay., İstanbul.
- ASLAN, S. (2012). Değişen Dünyada Aile Politikaları, Değişen Toplumda Değişen Aile, *Sosyolojik Tartışmalar*. Editör: Nurşen Adak, Bölüm 12: 261-279, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- AYDIN, Ayhan (1998). *Sınıf Yönetimi*, Anı Yay., Ankara.
- BAŞAR, H. (2001). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- BLOOM, B. S.(1986) *The Human Environment and School Learning*. USA. The Nations Report Card. S:1-9.
- BOWLBY, J. (1969). *Attachment and loss: Loss, sadness and depression* (Cilt 1). New York: Basic Books.
- CARLSON, C. & SINCAVAGE, J. (1987). Family-oriented School Psychology practice: Results of a national survey of NASP members. *School Psychology Review*, 16 (4), 519-526. Conference, Jerusalem, Israel.

CRESPI, T. & HUGHES, T. (2004). School-based mental health services for adolescents: School psychology in contemporary society. *Journal of Applied School Psychology*, 20 (1), 67-78.

GENÇDOĞAN, S. (2014) Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan ergenlerde bağlanma biçimleri ve ebeveynlerindeki psikopatolojilerin bağlanmaya etkisi, Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Tıpta Uzmanlık Tezi.

GERRARD, B. (2008). School- Based Family Counseling: Overview,trends, And recommendations for future research. *International Journal for School-Based Family Counseling*, 1(1).

GIBBS, A. (1992). *Assessing More Students*, Oxford Brookes University, Oxford.

GORDON, T. Çev: Emel Aksay ve Birsen Özkan. (1993). *Etkili Öğretmenlik Eğitimi*. İstanbul:YA-PA Yayınları.

GÖRGÜ, E. (2015) Okula devam eden 5 - 6 yaş grubu çocukların bağlanma biçimleri ve sosyal davranışları ile annelerinin bağlanma biçimi ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

GÜRŞEN OTACIOĞLU, S. (2007) Öğrenci Odaklı Bir Yaklaşım Kullanarak Araştırma Yöntemi Öğretmek: Uygulamaya Yönelik Eleştirel Düşünceler, *Kastamonu Eğitim Dergisi* Cilt:15 No:2 s:511-520.

HEİN, G.E. (1991). “Constructivist Learning Theory” (paper presented at CECA Conference, Jerusalem, Israel.

KIRKÖRÜCÜ, A. (2012) Orta Doğu Teknik Üniversitesi Öğrencilerinin Bağlanma Şekillerine Ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalarına Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarının İncelenmesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Bölümü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

JADALLAH, E.(2000). “Construcivist Learning Experiences For Social Studies Education”,*The Social Studies*, 91(5), 221-225.

JANBAKHISHOV, C. E. (2013) Gebelerde Anksiyete, Depresyon, Yetişkin Bağlanma Özellikleri, Prenatal Bağlanma Düzeyleri Ve Fetusun İntrauterin İyilik Hali İlişkisinin Değerlendirilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Tıpta Uzmanlık Tezi.

KAFADAR, O. (1997). Türk Eğitim Düşüncesinde Batılılaşma, Feryal Matbaası, İstanbul.

KILIÇ, E. (2014). Aile Danışmanlığında Yeni Bir Model: Okul Temelli Aile Danışmanlığında Sosyal Hizmetin Rolü ve Önemi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tez, Danışman:Prof.Dr. Yasemin Özkan), Ankara.

KINCAL, R. Y. (2001) Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Babil Yayınları. Erzurum.

KRAUSE, K., BOCHNER, S., ve DUCHESNE, S. (2003). Educational Psychology For Learning and Teaching, Thomson South Melbourne.

KRAUSE, K., BOCHNER, S., ve DUCHESNE, S. (2003). Educational Psychology For Learning and Teaching, Thomson South Melbourne.

MAYPOLE, J VE DAVIES, T.G. (2001). “Students Perceptions of Constructivist Learning in a Community College American History II Survey Course”, Community College Review,29(2), 54-79.

OTACIOĞLU, G. S. (2007) Öğrenci Odaklı Bir Yaklaşım Kullanarak Araştırma Yöntemi Öğretmek: Uygulamaya Yönelik Eleştirel Düşünceler, Kastamonu Eğitim Dergisi Cilt:15 No:2.

ÖZKAN, Y. ve KILIÇ, E. (2013). Aile'nin Psiko-Sosyal Destek İhtiyacını Karşılama Yeni Bir Model Önerisi: Aile Sağlığı Merkezlerinde Aile Psiko-Sosyal Destek Birimi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, Cilt: 7: 25-45.

SAKMAN, E. (2011) Bağlanma Stilleri, Tehdit Ve Bağlanma Figürü Çağırıştırıcılarının Kognitif Dikkat Performansı Üzerinde Etkileri. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

TERRY, L. (2002). Family Counselling in the Schools: A Graduate Course. The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families, 10 (4): 419-428

ÜLGEN, G.(1997) Eğitim Psikolojisi.Alkım Yayınevi.İstanbul.

WEİMER, M. (2002). Learner-Centered Teaching: Five Key Changes to Practice, Jossey-Bass, San Francisco.

WEST, R. (1998). Learning for Life: Review of Higher Education Financing and Policy, Australian Government Publishing Service, Canberra.

YERLİOĞLU, E. A. (2010) Çocuğun Bağlanma Davranışının Anne Hassasiyeti Ve Çocuğun Sosyo-Duygusal Yetkinliğiyle İlişkisi: Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Setinin, Okul Öncesi Dönemdeki Türk Çocuklarıyla Kullanılması, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü / Psikoloji Bölümü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

YILDIRIM, N. (2006). Ailenin Yapısı ve Problemleri. Yeşerim Bilim-Araştırma Dizisi, İstanbul.

YÖRÜKOĞLU, A. (1992). Değişen Toplumda Aile ve Çocuk.5. Baskı, Özgür Yayın-Dağıtım, İstanbul: 48-49.

ZİMMER-GEMBECK, M. & LOCKE, E. (2007). The socialization of adolescent coping behaviours: relationships with families and teachers. Journal of Adolescence, 30 (1), 1-16.

International Journal of Social Sciences

ISSN: 2587-2591

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.3.5>

Volume 2/1 Spring

2018 p. 50-73

İŞ TATMİNİ ALGISININ ÇALIŞANLARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE FARKLILIKLARI: KASTAMONU İLİ KAMU SEKTÖRÜ VE ÖZEL SEKTÖR KURUMLARINDA BİR ARAŞTIRMA*

THE DIFFERENCES OF THE JOB SATISFACTION PERCEPTION ACCORDING TO THE DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF EMPLOYEES: A RESEARCH ON THE PUBLIC AND THE PRIVATE SECTOR IN KASTAMONU

Berkan GÜNGÖR**

Doç. Dr. Sefa ÇETİN***

ÖZ

Örgütlerde emek kaynağı olan insan unsuru hiçbir zaman geri plana atılmamalıdır. Dünya literatüründe özellikle Hawthorne Araştırmaları sonrası yapılan çalışmalarda “insan” unsurunun incelenmesi önem kazanmıştır. Çalışanların işlerine dair duydukları memnuniyetin hem kendileri adına hem de çalıştıkları kurum ve kuruluşlar adına oldukça önemli bir husus olduğu reddedilemez bir gerçektir. Nitekim çalışanların işlerinin ihtiyaçlarına cevap verdiği dair duydukları memnuniyet, yönetici tutumlarına karşı duyulan memnuniyet, çalışma arkadaşlarına karşı duyulan memnuniyet gibi faktörler çalışanların iş yapma verimliliklerini artıracak ve bu sayede iş görenler bağlı oldukları örgütlere de katkı sağlayacaklardır. Bu çalışma Kastamonu İli içerisinde faaliyet gösteren çeşitli kamu kurumları ve özel kuruluşlarda çalışan 275 birey üzerinde yapılan bir araştırmanın sonucudur. Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgulara göre, iş tatmini algısının çalışanların eğitim durumlarına,

* Bu çalışma, 28.04.2018 tarihinde Antalya/Kaş/Patara Antik Kentinde düzenlenen “Innovation and Global Issues In Social Sciences III” adlı sempozyumda bildiri olarak sunulmuştur.

** Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yönetim ve Organizasyon, Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, berkangungorr@gmail.com

*** Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Öğretim Üyesi, sefacetin@kastamonu.edu.tr

yaşlarına ve kurumdaki konumlarına göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Ayrıca kamu çalışanlarının tatmin düzeylerinin özel sektör çalışanlarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunların yanı sıra iş tatmini algısı ile yöneticilerin tutumlarından ve işlerin yeteneklere uygun olmasından duyulan memnuniyet ile aralarında pozitif yönde gcl bir ilişki tespit edilmiştir. Ancak çalışmanın sonuçlarına göre, iş tatmini algısının cinsiyete göre, sahip olunan ocuk sayısına göre, en uzun yaşanan yerleşim birimine göre, gelir düzeyine göre ve kurumdaki hizmet sürelerine göre farklılaştığına dair herhangi anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. alışmada gze arpan farklı bir husus da, ğretmenlerin aldıkları cretlere dair duydukları memnuniyet düzeylerinin oldukça dşk olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: İş Tatmini, cret, Yönetim Tarzı.

ABSTRACT

The human fact which is a source of labor in organizations should not be ignored. In the world literature, especially after the Hawthorne Studies, the study of the "human" element became important. It is irrefutable that employees' satisfaction with their work is a matter of great importance both on their behalf and on behalf of the institutions and organizations they work with. Employees' satisfaction that they have responded to their needs, satisfaction with managerial attitudes and satisfaction with colleagues will increase the efficiency of employees to do business and employees will also contribute to the organizations they are affiliated with. A survey was conducted in this study on 275 individuals working in various public and private organizations operating in Kastamonu province. According to the findings of the study, it was determined that the perception of job satisfaction differs according to the educational status, age and position of the employees. Furthermore, it was concluded that the level of satisfaction of public employees is higher than that of private sector employees. In addition to these, there is a strong positive relationship between satisfaction with job satisfaction and managers' attitudes and satisfaction that works are in accordance with their ability. However, according to the results of the study, no meaningful difference was found in that the perception of job satisfaction differed according to the sex, the number of children, the longest living settlement, the income level and the service periods of the institution. A different point in the study is that the level of teachers' satisfaction with their wages is very low.

Keywords: Job Satisfaction, Wage, Management Approach.

1. Giriş

Günümüzde insanlar hayatlarının büyük bir kısmını iş yerlerinde ve işleriyle meşgul olarak geçirmektedirler. Bu nedenle de insanların işleriyle ilgili duydukları mutluluk veya mutsuzluklar, hayatlarını etkilemektedir. Ayrıca çalışanların performanslarına da etki ettiği düşünüldüğünde, çalışanlarda iş tatminsizliğine yol açan etkenlerin tespit edilerek bir çözüme kavuşturulması ve çalışanların iş tatmin düzeylerinin yüksek tutulması önemli bir hal almıştır.

İş tatmini ile ilgili çalışmalar dünya literatüründe 1930'lu yıllardan itibaren; ancak Türkiye'de yeni yeni başlamıştır. Bilhassa Hawthorne Araştırmalarının sonucu olarak insanlara ve insan unsurlarına önem verilmeye başlanması, bu alanda çalışmalar yapılmasının da zeminini oluşturmuştur. *İş Tatmini Algısının Çalışanların Demografik Özelliklerine Göre Farklılıkları: Kastamonu İli Kamu Sektörü ve Özel Sektör Kurumlarında Bir Araştırma*

Literatürde iş tatmini algısının, çalışanların demografik özelliklerine göre farklılık gösterdiğinin ispatlandığı birçok çalışma bulunmaktadır.

Toker (2007), İzmir ilindeki dört ve beş yıldızlı otel çalışanları üzerinde yaptığı bir araştırma sonucunda iş tatmininin eğitim durumu, yaş ve çalışanların aldıkları turizm eğitimi değişkenleri açısından farklılık gösterdiğini tespit etmiştir.

Çetin, Zetter, Taş ve Çaylak (2013), Antalya Atatürk Devlet Hastanesi'nde yürüttükleri bir araştırma sonucu, tıbbi sekreterlerin iş doyumunu aldıkları ücretin, çalışma ortamlarının, sosyal güvencelerinin ve güvenliklerinin etkilediğini saptamışlardır.

Yenihan, Öner ve Balcı (2016), Sakarya'daki AVM çalışanları üzerinde yaptıkları bir çalışma ile iş tatmini ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olmadığını; ancak diğer çalışanların demografik nitelikleri ile iş tatmin düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır.

Belias, Koustelios, Sdrolias ve Koutiva'nın (2013) Yunanistan'daki banka çalışanları üzerinde yaptıkları araştırmalar, banka çalışanları tarafından algılanan iş tatmini değişkenlerinin, yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve çalışanın tutumu gibi çeşitli demografik özelliklerden etkilendiğini göstermiştir.

Pala, Eker M. ve Eker S. (2008), Türkiye'nin sağlık sektöründe belirledikleri bir örneklem aracılığıyla iş tatmini üzerinde etkileyici olan faktörleri eğitim, unvan, kurum, aynı meslek ve kurumda çalışma süresi gibi değişkenler olarak saptamışlardır.

Aydın, Özmen ve Tekin (2013), su ürünleri işletmelerinde çalışan bireyler üzerinde yaptıkları araştırma sonucu iş tatmini algısının çalışılan bölüme, çalışma pozisyonuna ve çalışma süresine göre farklılık gösterdiğini belirlemişlerdir.

Brush, Moch ve Pooyan (1987), Michigan Kurumsal Değerlendirme Paketi Veri Bankası'ndan her biri birbirinden farklı 21 organizasyona ait 10.192 çalışana ait topladıkları verilere göre bir araştırma yapmışlardır. Bu kuruluşlar üretim şirketleri, hizmet şirketleri ve hükümet kuruluşlarıdır. Araştırmanın sonucunda iş tatmini algısının yaş ve örgütsel görev ile ilişkisinin anlamlı düzeyde olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca, özel sektör çalışanlarında iş tatmini algısı ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulmalarına rağmen aynı ilişkiyi kamu çalışanlarında tespit edememişlerdir. Buna ek olarak da hizmet sektöründe iş tatminini etkileyen faktörler ile demografik değişkenler arasında kuvvetli bir ilişki tespit edilememiştir.

Weaver (1980) ise, Amerikalı işçiler arasında yaptığı araştırma sonucunda iş tatmini ile yaş, gelir, meslek ve eğitim arasında pozitif bir ilişki tespit etmiştir. Ayrıca o dönemlerde siyahi çalışanların memnuniyet düzeylerinin beyaz çalışanlardan daha düşük olduğunu gözlemlemiştir.

Bu araştırma örgütlerdeki yöneticilere çalışanlarının iş tatmin düzeylerini artırabilmek adına çeşitli öneriler sunmaktadır. Çalışanların ihtiyaçlarına ve kişisel özelliklerine göre etkili bir ödül sistemini, kişisel gelişim imkânları ve örgütte adaletin sağlanmasına yönelik bir rehber niteliğindedir. Ayrıca çalışma, çalışanların işten duydukları tatmin düzeylerinin kişisel özelliklerine göre değişip değişmediğini saptamayı, her bireyin ayrı bir değer olduğunu hatırlatmayı, örgütlerde bireylere yönelik tutumları düzeltebilmeyi ve yeni yönetim tekniklerinin geliştirilmesine ışık tutabilmeyi amaçlamaktadır.

2. İş Tatmini

İş tatmini hakkında literatürde birçok tanım bulunuyor olsa da, kısaca insanların hangi işten ne kadar hoşlandıklarının veya hoşlanmadıklarının derecesidir (Spector, 1997:2). Munchinsky'nin ifadesiyle iş tatmini, çalışanların kendi işlerinden edindikleri zevk duygusudur (Munchinsky, 2006: 313). Bir başka çalışmada ise iş tatmini, bir iş görenin yaptığı işin ve kazançlarının ihtiyaçları ve değer yargılarıyla örtüşmesine imkan sağlaması sonucu yaşadığı duygu olarak tanımlamıştır (Çetin, Zetter, Taş ve Çaylak, 2013 :146).

Tüm tanımlar incelendiğinde hepsinin işe karşı olumlu veya olumsuz duygular olarak ortak bir noktada birleştiği görülebilir. Bu nedenle de iş tatmini kavramının bir davranıştan ziyade bir tutum olduğunu söylemek mümkündür (Sökmen, 2013:16).

İşinden tatmin olan bir çalışanın daha üretken olacağına inanılmış ve bunun üzerine yapılan araştırmalarda da performans ve iş tatmini arasındaki ilişki ispatlanmıştır. Ayrıca Robbins'e göre (2010) iş tatminin devamsızlık ve iş gücü devri ile negatif yönlü ilişkiye

sahip olduğu kabul görmektedir (Sökmen, 2013:16). Yani bir örgütte başarının sağlanması ve verimliliğin artırılması için çalışanların tutumları göz ardı edilmemelidir.

Çalışanların iş tatminlerinin düşük olması sadece kendileri için değil çalıştıkları örgütler için de olumsuz sonuçlar doğuracaktır. İş tatmini düşük çalışanlarda işe gitme isteksizliği, yetersizlik hissi, örgütten ayrılma isteği, iş ile ilgili hatalar yapma, işbirliği sağlayamama, işten uzaklaşma isteği, yanlış kararlar verme gibi durumlar gözlemlenebilmektedir (Bozkurt, Gürel ve Alparlan, 2016:114). Kawaguchi'nin 2002'de yaptığı bir araştırma, iş değiştirmelerin büyük oranla tatminsizlik sonucu olduğunu belirtmiştir (Bozkurt Ö. ve Bozkurt İ., 2008:3).

2.1. İş Tatminini Etkileyen Faktörler

İş tatmini birçok nedenden dolayı meydana gelebilir. Bu nedenler kişinin kendisinden, çalıştığı kuruluşun yapısından veya yaşadığı çevreden meydana gelebilir.

i. Kişinin Kendisinden Kaynaklanan Faktörler

Yaş: Yaş ve iş tatmini arasındaki ilişki üzerine yapılan araştırmaların çoğu (Newman, 1975; Noris ve Steers, 1979; Weaver, 1980) yaş ile iş tatmini arasında doğru orantısal bir ilişki bulmuşlardır (Oldham ve Hackman, 1981:68). Fakat Herzberg'in yaptığı bir araştırmada, iş tatmininin erken yaşta yüksek, orta yaşta düşük, ileri yaşlarda ise tekrar yüksek olduğu gözlemlenmiştir (Aydoğan, Köse ve Şenel, 2011:122).

Cinsiyet: Cinsiyet ve iş tatmini arasındaki ilişkinin tespiti için birçok araştırma yapılmış olsa da net bir sonuca ulaşılabildiğini söylemek mümkün değildir. Ancak Rousseau'nun (1978) araştırması sonucu iş tatmini algısı ile cinsiyet arasında güçlü bir ilişki tespit edilmiştir (Oldham ve Hackman, 1981:68).

Eğitim Düzeyi: Moris ve Steers 1979 yılında yaptıkları bir çalışmada eğitim ile örgütsel bağlılık arasında negatif bir ilişki tespit etmişlerdir. Weaver de 1980 yılındaki çalışması sonucunda eğitim ve iş tatmini arasında pozitif bir ilişki olduğunu saptamıştır. (Oldham ve Hackman, 1981:68).

İş Tecrübesi: İşten beklentilerin tecrübe edindikçe daha gerçekçi temellere oturtulmaya başlaması ve kişinin iş ortamına daha da uyumlu hale gelmesi nedeniyle meslekteki çalışma süresi arttıkça iş tatmini de artmaktadır. Çünkü genelde yeni işe başlayan veya iş tecrübesi az olan kişilerin gerçekçi olmayan hayalleri vardır (Aydoğan vd., 2011:123).

Medeni Durum: Evliliğin bireylerin hayatlarını düzene koymaları nedeniyle işten duyulan tatmin düzeylerinin arttığına dair çalışmalar olsa da, medeni durum ile iş tatmini

arasında anlamlı bir ilişki bulunamayan çalışma sayısı da oldukça fazladır (Mercanlioğlu, 2012:131)

ii. Kişinin Çalıştığı Kuruluşun Yapısından Kaynaklanan Faktörler

İş Yerinin Fiziki Yapısı: Bu başlık altına iş yerinin ısı, havalandırması, ışığı, sessizliği, güvenli oluşu, binanın donanımı, gerekli araç gereçlerin temin edilmesi gibi birçok etmenin yanı sıra iş yerinin çalışanın evine yakın oluşu, ulaşımının kolay olması gibi etmenler de alınabilir.

Terfi Olanakları: Çalışanlar iş yerlerinde terfi imkanlarının olmadığını veya ücretlerinde herhangi bir artışın olmayacağını düşünürlerse minimum seviyeden öte çaba göstermeyeceklerdir çünkü terfi bireylere çalışma isteği ve azmi kazandıran bir unsurdur (Bozkurt Ö. ve Bozkurt İ., 2008:6)

Örgütsel Denetimler: Bir örgütte sürekli denetim yapılması çalışanların motivasyonlarını olumsuz bir şekilde etkileyeceğinden iş tatmini seviyesini düşürmektedir (Demirel ve Özçınar, 2009:134).

İşin Yapısı: Çalışanın emeğinin karşılığını alacağına dair inancı, hedefe ulaşma isteği, olumlu sonuçlar elde edeceğini düşünmesi iş tatmini açısından önemlidir (Emre, 2016:9). Ayrıca bireyin işini yaparken kendini özgür hissetmesi, yaptığı işe ilgi duyması ve işin monoton ve sıkıcı bir yapıdan uzak olması da iş tatmini açısından önemlidir.

Ödüller: Çalışanların ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir ödüllendirme sistemi iş tatminini olumlu bir şekilde etkiler ancak bu ödüllendirme sadece maddi değerlerle ilgili değildir, sosyo-psikolojik boyutları da kapsar (Demirel ve Özçınar, 2009:134).

İş Arkadaşları: Sosyal bir varlık olan insanların, günlerinin büyük bir bölümünü geçirdikleri iş yerindeki diğer arkadaşları ile iyi geçinebilmesi hem örgüt içindeki işbirliği ve yardımlaşmayı artıracak hem de bireylerdeki iş tatmini imkânını yükseltecektir.

Yönetim Biçimi: Çalışanların yönetime katılmaları, onların psikolojik olarak doyumunu sağlayacak ve yeteneklerini daha ön planda sergilemelerine imkan tanıyacaktır. Yapılan araştırmalara göre, bazı iş ortamlarında ücret faktörünün yetersiz olmasına rağmen iş tatminin yüksek olması yöneticilerin ve yönetim tarzlarının iyi olmasına bağlıdır (Bozkurt Ö. ve Bozkurt İ., 2008:4).

Çalışma Süresi: Araştırmalara göre iş görenin aynı işteki çalışma süresi arttıkça o kişinin hem işe olan bağlılığı hem de tatmin düzeyi artmaktadır. (Demirel ve Özçınar, 2009:133).

iii. Kişinin Yaşadığı Çevreden Kaynaklanan Faktörler

Bu faktörler, yaşanan çevrelere göre değişkenlik gösterebileceğinden çevre başlığı altında incelenmiştir. Örneğin, bir meslek grubunun statüsü bir toplumsal çevrede yüksek iken başka bir toplumsal çevrede düşük olabilir. Veya yapılan iş karşılığı alınan ücret bir toplumsal çevre için yeterli görülebilirken, başka toplumsal çevrelerde düşük veya yüksek olarak nitelendirilebilir.

Ayrıca 2015 yılında yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre eğitim seviyesinin arttıkça devlet otoritesini temsil eden mesleklere verilen puanın azaldığı gözlemlenmiştir. Örneğin, Okur-Yazar olmayan kesimin verdiği cevaplara göre hâkimler ikinci sırada yer alırken, ilkökul ve ortaokul mezunlarında hâkimler dördüncü sırada yer almaktadır. Lisansüstü mezunlarında Belediye Başkanları beşinci sırada yer almış fakat ilkökul, ortaokul, lise ve üniversite mezunlarında ilk ona bile girememiştir. Cinsiyete göre incelendiğinde ise kadınlara göre yüzbaşı grubu generallerden daha yüksek itibara sahipken, erkeklerde askeri mesleklerin itibarı rütbe ile doğru orantılı olarak sıralanmıştır (Sunar vd. 2015).

Statü: Davis (1988), toplumsal açıdan yüksek statülü mesleklerde çalışanların iş tatmininin daha yüksek olduğu tespit etmiştir (Aydemir: 2013:32).

Ücret: Araştırmalar ücretin kişiden kişiye farklılık gösterdiğini açıklamaktadır. Fizyolojik ihtiyaçları öne çıkaran bireyler için ücret çok önemli iken, psikolojik veya sosyal ihtiyaçlara önem veren bireyler için unvan veya statü gibi kavramlar önem kazanmaktadır (Çetin vd., 2013: 150)

Toplumsal Düzensizlik: Birey yaşadığı toplumda kendisini güvende ve mutlu hissetmediği sürece çalıştığı kurumda da mutlu olmayacak ve iş tatmini negatif yönde etkilenecektir.

Ekonomik Durgunluk: Ekonomik durgunluk dönemlerinde işletmelerin küçülme ve birleşme girişimlerinin artması sonucu çalışanların iş güvencelerini kaybetme tehlikesi hissetmeleri de iş tatminini olumsuz etkileyecektir (Özel, 2014:264).

2.2.İş Tatminin Etkileri

Çalışanların işyerlerinde veya yaptıkları işlerde duydukları memnuniyet ya da memnuniyetsizlik, gerek bireysel açıdan çalışanların gerekse de örgütsel açıdan kurumun üzerinde etkili olmaktadır.

i. İş Tatminin Bireysel Etkileri

İş tatmini veya tatminsizliği bireyler üzerinde fiziksel ve ruhsal olarak etkiler yaratabilir. Ancak bu etkiler bireyler arasında farklılık göstermektedir. İş tatmini algısı bireylerin sahip oldukları karakteristik özelliklere ve demografik özelliklere göre değişkenlik gösterebilir. Diğer taraftan yine bireylerin farklı beklentileri, başarı istekleri, değerleri veya çıkarları da iş tatmin algısında farklılık meydana getirecektir.

Örgüt faaliyetlerinde kendisini etkileyen kararların verilmesi sürecinde söz sahibi olmayan ve başkalarının hedefleri için çalışan insanlar git gide kendilerine, örgütlerine ve toplumlarına yabancılaşmaktadırlar (Aydoğan vd., 2011:124)

ii. İş Tatminin Örgütsel Etkileri

İş tatminin bireysel etkilerinin örgüte yansması elbette ki kaçınılmaz olacaktır. İş yerinde mutlu olan, yani iş tatmini yüksek olan bir çalışan örgütte de olumlu etki bırakır. İş tatmini yüksek olan çalışanlar örgütün amaç ve hedeflerine daha çabuk uyum sağlayabileceklerdir. Morali yüksek olan bireyler, iş yerlerine severek gelecekler ve katkı yapacaklardır. Kurumun değerlerine, sembollerine, kültürüne ve yöneticilerine daha fazla saygı duyacaklar ve bağlanacaklardır.

Eğer çalışanların iş tatminleri düşük olur ise, bireyin kendi içerisindeki olumsuz duygu ve düşünceleri etrafına etki eder. Tatminsiz bireylerin moralleri düşük olacağından dolayı çalışma ve işe gelme hevesleri de düşük olacaktır. Ayrıca bu çalışanlar geçimsiz ve huysuz olacağından dolayı, işbirliğine ve samimiyete de kapılarını kapatmaları muhtemeldir. Hatta ileri düzey tatminsiz durumlarda çalışanların devamsızlık yapmaları da kaçınılmaz olacaktır. Bu bireylerin, örgüte ve yöneticilerine saygısı sadece göstermelik olacaktır.

İşten duyduğu tatmin düşük olan bireylerin fazla olması sonucu o örgütte personel devir hızı yüksek olacağından dolayı yetişmiş eleman kaybı yaşanacaktır. Bunların yanı sıra iş yavaşlayacak hatta durma noktasına bile gelebilecek, çalışanlardaki devamsızlık ve gecikmeler artacak, örgüt içi iletişimde geçimsizlik gibi durumlar da görülecektir (Aydoğan vd., 2011: 24)

3. İş Tatminini Sağlamaya Yönelik Motivasyon Teorileri

Koçel(2014:732), motivasyon teorilerini iki ana grupta toplamıştır. Birinci grubu 'Kapsam Teorileri' adı altında incelemiştir. Kapsam teorileri bireylerin içerisinde bulunan ve onları belli davranışlara yönlendiren faktörleri anlamaya çalışır, yani içsel faktörlere önem verir. İkinci grup ise 'Süreç Teorileridir'. Bu teoriler ise iş yerinde belli bir davranış gösteren çalışanın bu davranışı nasıl tekrarlayacağı ya da tekrarlamayacağı sorusu üzerine yoğunlaşır, yani dışsal faktörlere ağırlık verir.

Tüm motivasyon teorileri, bu teorilerin ağırlık noktaları ve başlıca katkıları aşağıdaki tabloda kısaca özetlenmiştir.

Tablo 1. Motivasyon Teorileri

	TEORİ	AĞIRLIK NOKTASI VE KATKISI
KAPSAM	İhtiyaçlar Hiyerarşisi	Bireylerin ihtiyaçları belirli bir sıralamaya göre şekillenir ve kişinin davranışları da bu ihtiyaçları tatmin edecek şekilde gelişir.
	Çift Faktör Teorisi	Motivasyonun temel unsuru ihtiyaçlardır. Bazı faktörler direk motivasyonu sağlarken, bazı faktörler ise motivasyonu sağlamasalar da motivasyon için gereklidir.
	Başarma İhtiyacı Teorisi	Çalışanların performansları yüksek ölçüde sahip olduğu başarı gösterme ihtiyacı ile açıklanır.
	ERG Teorisi	Bireyler kademeli olarak ihtiyaçlarını tatmin etmeye çalışırlar.
SÜREÇ	Sonuçsal Şartlandırma Yaklaşımı	Belirlenen bir ödüllendirme ve cezalandırma yöntemi ile çalışanlarda arzu edilen davranışların tekrarlanması kuvvetlendirilebilir, arzu edilmeyen davranışlar ise zayıflatılabilir.
	Bekleyiş Teorisi	Kişiler için iş ile ilgili ödüllerin bir değeri vardır. Harcadıkları emek ile ödülü kazanmak arasında kurulan ilişkiler açısından bireylerin beklentileri vardır.
	Eşitlik Teorisi	Kişiler kendi çabalarını ve sonuçlarını diğer bireyler ile karşılaştırırlar.
	Amaç Teorisi	Amaçların ulaşılabilirlik derecesine göre kişilerin motivasyonları ve gösterecekleri performans değişkenlik gösterecektir.

Kaynak: H. Churden and A. Sherman, Jr.: Personnel Management, The Utilization Human Resources (Aktaran: T. KOÇEL, 2014:751)

4. Araştırma Metodolojisi

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, çalışanların işten duydukları tatmin algısının demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğini tespit edebilmektir. Ayrıca araştırma, organizasyonların yönetim kadrolarına, çalışanlarının her birinin ayrı bir birey olduğunu hatırlatarak yeni yönetim tekniklerinin geliştirilebilmesine ışık tutması ve bireysel farklılıkların olumsuz etkilerinin en aza indirilebilmesi için fikir verebilmesi açısından önemlidir.

Aynı zamanda çalışanlar için etkili bir ödül sistemi geliştirilmesine, kişisel gelişim olanaklarının sağlanmasına ve örgütsel adaletin sağlanmasına yardımcı olacak bir araştırma

olması ve bu alanda literatüre katkı sağlaması da bu araştırmanın önemli olmasının sebeplerindedir.

4.2.Araştırmanın Kapsamı, Sınırlılıkları ve Örneklem

Bu araştırmanın ana kütlelerini Kastamonu ilindeki kamu kurumlarında ve özel kurumlarda çalışan bireyler oluşturmaktadır. Zaman ve maliyet kısıtları nedeniyle araştırma sadece Kastamonu ili ile sınırlı tutulmuştur. Bu nedenle de araştırmanın Türkiye'deki tüm kamu kurumları ve özel kurumlarına genellenmesi doğru olmayacaktır. Çünkü bireylerin demografik özelliklerinin yanı sıra, yaşadıkları şehirlerden kaynaklanan mutlulukları veya mutsuzlukları da iş tatminlerini etkileyen faktörler arasına girebilir. Buna ek olarak, demografik özellikler birey sayısı çoğaldıkça farklılık göstermektedir.

Çalışmanın örneklemini Kastamonu il sınırları içerisindeki okul, hastane, banka, tekstil, fidanlık şefliği, belediye, muhasebe bürosu, otel ve diğer kamu kurumları çalışanlarından tesadüfi yöntemle seçilen 275 kişi oluşturmaktadır. Kurumların bu denli çeşitlendirilmesinin nedeni demografik nitelikler bakımından birbirinden farklı bireylere ulaşabilmektir.

4.3.Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri

Araştırma, birden fazla değişken arasındaki etkileşimleri belirlemek veya grup ortalamalarını karşılaştırmak amacıyla kullanılan *ilişkisel tarama modeline* dayanmaktadır (Şimşek, 2012: 92).

Araştırmada incelenmek için oluşturulan hipotezler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2. Araştırma Hipotezleri

No.	Hipotez
H1	Bireylerin iş tatmin düzeyleri cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterir.
H2	Bireylerin iş tatmin düzeyleri medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterir.
H3	Kamu kurumu çalışanlarının iş tatmin düzeyleri ile özel kurum çalışanlarının iş tatmin düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.
H4	Çalışanların iş tatminleri sahip oldukları çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterir.
H5	Çalışanların iş tatminleri en uzun yaşadıkları yerleşim birimlerine göre anlamlı bir farklılık gösterir.
H6	Çalışanların gelir düzeyleri ile iş tatminleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.
H7	Çalışanların iş tatmini algıları yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.
H8	Çalışanların iş tatmini algıları eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterir.
H9	Çalışanların iş tatmini algıları kurumdaki konumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterir.
H10	Çalışanların kurumlarındaki hizmet sürelerine göre iş tatmin algıları anlamlı bir farklılık göstermektedir.
H11	Çalışanların mesleklerinde yeteneklerini kullanabilmelerine dair memnuniyetleri ile iş tatminleri arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.
H12	Çalışanların yöneticilerinin tutumlarından duydukları memnuniyet ile iş tatminleri arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

4.4. Veri Toplama Yöntemi ve Aracı

Bu araştırmada verileri toplamak için anket formları kullanılmıştır. Araştırmaya başlanırken 400 adet anket formu çıkarılmış fakat bu anketlerden sadece 275 tanesi incelenmeye değer bulunmuştur. Geri kalan 125 tanesi, bireylerin ankete katılım isteksizliği veya formları yanlış veya eksik doldurmaları gibi nedenlerden dolayı incelemeye tabi tutulmamıştır. Anketler bireylere araştırmacı tarafından bizzat yüz yüze uygulanmıştır.

Daha önceden birçok araştırmada güvenilirliğinin test edilmesi ve kullanılması nedeniyle anket formunda, 1967 yılında Davis, Lofquist ve England tarafından geliştirilen “Minnesota İş Tatmin Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe’ye çevirisi araştırmacılar tarafından yapılmıştır.

Minnesota İş Tatmin Ölçeği, “içsel” ve “dışsal” faktörlerden toplamda 20 sorudan oluşmaktadır. Ölçeğin içsel faktöründeki soru sayısı 12, dışsal doyum faktöründeki soru sayısı ise 8’dir. Ölçekteki ifadeler 5’li Likert Ölçeği ile değerlendirilmiştir ve cevapların ifadeleri “1 - Hiç Memnun Değilim”, “2 – Memnun Değilim”, “3 – Ne Memnunum Ne Memnun Değilim”, “4 – Memnunum” ve “5 – Çok Memnunum” yanıtlarından oluşmaktadır.

Ölçeğin güvenilirliğini test etmek için Cronbach’s Alpha kat sayısından yararlanılmış ve güvenilirlik katsayısının değeri 0,908 olarak hesaplanmıştır. Bu katsayının 0,70’ten daha yüksek değerde olması ölçeğin güvenilir olduğunu, 0,80’den daha yüksek değerde olması ise ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir (Şimşek, 2012:156). Aşağıdaki Tablo 2’de ölçeğin güvenilirliğini ölçen Cronbach’s Alpha Katsayısı değeri verilmiştir.

Tablo 3. Güvenilirlik Katsayısı

Cronbach's Alpha	N of Items
,908	20

4.5. Verilerin Analiz Yöntemi

Araştırmada elde edilen veriler ‘Statistical Package for the Social Sciences’ (SPSS) programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Ölçeğin güvenilirliğini ölçmek adına Cronbach’s Alpha Katsayısından faydalanılmış ve bu katsayının 0,908 olduğu görülmüştür. Verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığını görebilmek için ise *Skewness* ve *Kurtosis* değerlerine bakılmış ve değerlerin -1,5 ve +1,5 Aralığında olduğu görülmüştür. Bu aralık verilerin normal dağılıma uygun olduğunu gösterir (Tabachnick ve Fidell, 2007).

Veriler normal dağılıma uygun oldukları için, demografik değişkenlere göre farklılıkları tespit edebilmek adına H1, H2, H3 hipotezlerinde *Independent T-Test*; H4, H5, H6, H7, H8, H9, H10 hipotezlerinde ise *One-Way Anova* testleri kullanılmıştır. Yine verilerin normal dağılıma uygun olmasından dolayı H11 ve H12 hipotezlerinde de, değişkenlerin birbirleri ile arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek adına *Pearson Korelasyon Testi* kullanılmıştır.

5. Araştırma Bulguları

5.1.Katılımcıların Demografik Özelliklerinin İncelenmesi

Tablo 4. Katılımcıların Demografik Özellikleri

		F	%			F	%	
Cinsiyet	Kadın	138	50,2	Medeni Durum	Evli	177	64,4	
	Erkek	137	49,8		Bekar	98	35,6	
Toplam		275	100,0	Toplam		275	100,0	
Yaş	17-23	20	7,5	Eğitim Durumu	İlkokul	56	20,4	
	24-30	71	25,8		Ortaokul	23	8,4	
	31-36	49	17,8		Lise	48	17,5	
	37-41	44	16,0		Ön lisans	38	13,8	
	42-46	34	12,4		Lisans	97	35,3	
	47-52	27	9,8		Yüksek Lisans	13	4,7	
	53 ve üzeri	30	10,9		Doktora	0	0	
Toplam		275	100,0	Toplam		275	100,0	
Meslek	Doktor	8	2,9	Gelir Durumu	0-1000 TL	24	8,7	
	Hemşire ve Ebe	19	6,9		1001-2000 TL	94	34,2	
	Öğretmen	57	20,7		2001-3000 TL	62	22,5	
	Devlet Memuru	54	19,6		3001-4000 TL	61	22,2	
	Muhasebe	6	2,2		4001-5000 TL	23	8,4	
	Bankacı	14	5,1		5001-6000 TL	5	1,8	
	Güvenlik	5	1,8		6001-7000 TL	3	1,1	
	Temizlik/Mutfak	31	11,3		7001 TL ve üzeri	3	1,1	
	İşçi	81	29,5		Toplam		275	100,0
	Toplam		275		100,0	Toplam		275
Kurumdaki Hizmet Süresi	0-1 yıl	92	33,5	Çocuk Sayısı	Yok	114	41,5	
	1-3 yıl	45	16,4		1	45	16,4	
	3-5 yıl	32	11,6		2	78	28,4	
	5-7 yıl	20	7,3		3	33	12,0	
	7-10 yıl	21	7,6		4	4	1,5	
	10 yıl ve üzeri	65	23,6		5+	1	0,4	
	Toplam		275		100,0	Toplam		275
Kurumdaki Konumu	İşçi veya Memur	208	75,6	En Uzun Yaşadığı Yerleşim Birimi	Köy	52	18,9	
	Uzman	31	11,3		İlçe	125	45,5	
	Orta Düzey Yön	26	9,5		Şehir	98	35,6	
	Üst Düzey Yön	10	3,6	Toplam		275	100,0	
Toplam		275	100,0	Çalıştığı Sektör	Kamu	143	52,0	
					Özel	132	48,0	
				Toplam		275	100,0	

Tablo 3'te görüldüğü gibi ankete katılan katılımcıların %50,2'si kadın, %49,8'i erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların %64,4 gibi bir ağırlıkta evli oldukları gözlemlenmiştir. Ek olarak, katılımcıların %41,5'lik bir oranının çocuk sahibi olmadığı,

%28,4'lük oranla da geri kalanların çoğunlukla iki çocuğa sahip olduğu gözlemlenmiştir. %25,8'lik bir oranla genel yaş aralığı 24-30 olarak, bunu takiben de %19,8 ile yaş aralığı 31-36 aralığı olarak saptanmıştır.

Katılımcıların %35,3 oranında çoğunluğu lisans mezunu, ardından da %20,4 ile ilkokul mezunu olduğu gözlemlenmiştir. Bunun yanında katılımcıların gelir durumlarının %34,2'lik bir oranla 1001-2000 TL aralığında olduğu, ardından ise %22,5 ile 2001-3000 TL ve %22,2'lik bir oranla da 3001-4000 TL aralığında olduğu gözlemlenmiştir.

Ankete katılan çalışanların kurumlarındaki konumları çoğunlukla %75,6'lık bir oranla İşçi veya Memur, %11,3'lük bir oranla Uzman, %9,5'lik bir oranla Orta Düzey Yönetici ve %3,6'lık bir oranla da Üst Düzey Yönetici konumundadır. Bu katılımcıların kurumdaki hizmet süreleri %33,5'lik bir oranla 0-1 yıl aralığında, %23,6'lık bir oranla ise 10 yıl ve üzerinde olarak belirlenmiştir. Katılımcıların en uzun yaşadıkları yerleşim birimi %45,5'lik bir oranla ilçe, %35,6'lık bir oranla şehir ve %18,9'luk bir oranla ise köy olarak saptanmıştır.

Katılımcıların %52'si kamu kurumu çalışanı, %48'i özel sektör çalışanıdır. Ayrıca bu katılımcıların %20,7'si öğretmenlik mesleğini icra ederlerken, %19,6'sı ise devlet memuru (hükümet binası, belediye, milli eğitim müdürlüğü vb. kurum çalışanları) olarak gözlemlenmiştir. Buna ek olarak katılımcıların %29,5'lik bir oranı işçi (mevsimlik işçiler, tekstil işçileri, taşeron işçileri vb.), %11,3'ü temizlik ve mutfak çalışanlarıdır.

5.2. İş Tatmini Algısının Cinsiyete Göre Farklılıklarının İncelenmesi

Tablo 5. İş Tatmini – Cinsiyet Bağımsız T-Testi

İş Tatmini Faktörleri	Cinsiyet	N	Ortalama Mean	SS (Std. Deviation)	t	Sd (df)	P Sig. (2-tailed)
İçsel Tatmin	Kadın	137	3,7622	,62737	,548	273	,584
	Erkek	138	3,7198	,65738			
Dışsal Tatmin	Kadın	137	3,6195	,69588	,768	273	,443
	Erkek	138	3,5543	,71194			
Genel Tatmin	Kadın	137	3,7051	,60709	,683	273	,495
	Erkek	138	3,6536	,64298			

Kadın ve erkek katılımcıların iş tatmini algılarındaki farklılaşmayı test edebilmek adına Bağımsız T-Testi uygulanmıştır. Değerler $p < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır (Eymen, 2007:113). Bu nedenle Tablo 4'te de görüldüğü üzere, P (Sig. 2-Tailed) değerleri 0,05'ten büyük oldukları için cinsiyete göre iş tatmini algısının farklılaştığına dair bir sonuç elde edilememiştir.

Yani “H1: Bireylerin cinsiyetleri ile iş tatmin düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezi reddedilmiştir.

5.3. İş Tatmini Algısının Medeni Duruma Göre Farklılıklarının İncelenmesi

Tablo 6. İş Tatmini – Medeni Durum Bağımsız T-Testi

İş Tatmini Faktörleri	Medeni Durum	N	Ortalama Mean	SS (Std. Deviation)	t	Sd (df)	P Sig. (2-tailed)
İçsel Tatmin	Evli	177	3,7255	,64521	-,535	273	,593
	Bekâr	98	3,7687	,63335			
Dışsal Tatmin	Evli	177	3,5650	,70611	-,692	273	,490
	Bekâr	98	3,6263	,70035			
Genel Tatmin	Evli	177	3,6613	,62800	-,641	273	,522
	Bekâr	98	3,7117	,62035			

Evli ve bekâr katılımcıların iş tatmini algılarındaki farklılaşmayı test edebilmek adına Bağımsız T-Testi uygulanmıştır. Tablo 5’te de görüldüğü üzere, P (Sig. 2-Tailed) değerleri 0,05’ten büyük oldukları için, medeni duruma göre iş tatmini algısının farklılaştığına dair bir sonuç elde edilememiştir.

Yani “H2: Bireylerin medeni durumları ile iş tatmin düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.” hipotezi reddedilmiştir.

5.4. İş Tatmini Algısının Çalışılan Sektöre Göre Farklılıklarının İncelenmesi

Tablo 7. İş Tatmini – Çalışılan Sektör Bağımsız T-Testi

İş Tatmini Faktörleri	Çalışılan Sektör	N	Ortalama Mean	SS (Std. Deviation)	t	Sd (df)	P Sig. (2-tailed)
İçsel Tatmin	Kamu	143	3,8374	,59036	2,630	273	,009
	Özel	132	3,6364	,67695			
Dışsal Tatmin	Kamu	143	3,6198	,70833	,808	273	,420
	Özel	132	3,5511	,69896			
Genel Tatmin	Kamu	143	3,7503	,59058	1,974	273	,049
	Özel	132	3,6023	,65306			

Kamu sektörü ve özel sektör çalışanları arasında iş tatmini algılarındaki farklılaşmayı test edebilmek adına Bağımsız T-Testi uygulanmıştır. Tablo 6’da da görüldüğü üzere, içsel tatmin ($P=0,009 < 0,05$) ve genel tatmin ($P=0,049 < 0,05$) faktörlerinin P (Sig. 2-Tailed) değerleri 0,05’ten küçük oldukları için, çalışılan sektöre göre iş tatmini algısının farklılaştığı sonucu elde edilmiştir.

Yani “H3: Kamu kurumu çalışanlarının iş tatmin düzeyleri ile özel kurum çalışanlarının iş tatmin düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.” hipotezi içsel ve genel iş tatmini algısı faktörlerine göre reddedilemezken, dışsal iş tatmini faktörü için reddedilmiştir ($P=0,420 > 0,05$).

5.5. İş Tatmini Algısının Sahip Olunan Çocuk Sayısına Göre Farklılıklarının İncelenmesi

Tablo 8. İş Tatmini – Sahip Olunan Çocuk Sayısı One-Way Anova Testi

	Sahip Olunan Çocuk Sayısı	N	Ortalama (Mean)	SS (Std. Deviation)	F	P Sig.	Anlamlı Fark
Genel Tatmin	Yok	114	3,6829	,58710	,937	,443	-
	1	45	3,8100	,62918			
	2	78	3,5891	,66731			
	3	33	3,7121	,61847			
	4	4	3,6500	,79718			

Sahip oldukları çocuk sayısına göre çalışanların iş tatmini algısındaki farklılaşmaları tespit edebilmek adına One-Way Anova testi kullanılmıştır. Bu testin değerleri P (Asymp. Sig.) <0,05 düzeyinde anlamlılık göstermektedir (Eymen, 2007:163). Tablo 8’de görülen P değeri, 0,05’ten büyük olduğu için çocuk sayılarına göre çalışanların iş tatmini algılarında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir (P=0,443 > 0,05).

Yani, “H4: Çalışanların iş tatminleri sahip oldukları çocuk sayısına göre farklılık gösterir.” hipotezi reddedilmiştir.

5.6. İş Tatmini Algısının Çalışanların En Uzun Yaşadıkları Yerleşim Birimine Göre Farklılıklarının İncelenmesi

Tablo 9. İş Tatmini – En Uzun Yaşanan Yerleşim Birimi One-Way Anova Testi

	En Uzun Yaşanan Yerleşim Birimi	N	Ortalama Mean	SS Std. Deviation	F	P Sig.	Anlamlı Fark
Genel Tatmin	Şehir	98	3,7036	,60126	,766	,466	-
	İlçe	125	3,7004	,05887			
	Köy	52	3,5827	,08127			

En uzun yaşadığı yerleşim birimi şehir, ilçe veya köy olan çalışanlar arasında iş tatmini algısındaki farklılaşmayı tespit edebilmek için One-Way Anova testi kullanılmıştır. Tablo 9’da görülen P (Sig.) değeri 0,05’ten büyük olduğu için çalışanların en uzun yaşadıkları yerleşim birimleri ile iş tatmini algıları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir (P=0,466 > 0,05).

Yani, “H5: Çalışanların iş tatminleri en uzun yaşadıkları yerleşim birimlerine göre farklılık gösterir.” hipotezi reddedilmiştir.

5.7. İş Tatmini Algısının Gelir Düzeyine Göre Farklılıklarının İncelenmesi

Tablo 10. İş Tatmini – Gelir Düzeyi One-Way Anova Testi

	Gelir Düzeyi	N	Ortalama Mean	SS Std. Deviation	F	P Sig.	Anlamlı Fark
Genel Tatmin	0 – 1000 TL	24	3,6271	,11738	1,853	,077	-
	1001 – 2000 TL	94	3,5846	,06776			
	2001 – 3000 TL	62	3,7040	,08094			
	3001 – 4000 TL	61	3,7467	,07096			
	4001 – 5000 TL	23	4,0196	,13362			
	5001 – 6000 TL	5	3,3400	,27359			
	6001 – 7000 TL	3	3,3167	,21279			
	7001 TL ve üzeri	3	3,5000	,18028			

Gelir düzeyleri farklı olan çalışanlar arasında iş tatmini algısındaki farklılaşmayı tespit edebilmek için One-Way Anova testi kullanılmıştır. Tablo 10'daki P (Sig.) değeri 0,05'ten büyük olduğu için çalışanların gelir düzeyleri ile iş tatmini algıları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($P=0,077 > 0,05$).

Yani “*H6: Çalışanların gelir düzeyleri ile iş tatminleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.*” hipotezi reddedilmiştir.

5.8. İş Tatmini Algısının Çalışanların Yaşlarına Göre Farklılıklarının İncelenmesi

Tablo 11. İş Tatmini – Yaş Aralığı One-Way Anova Testi

	Yaş Aralığı	N	Ortalama (Mean)	SS (Std. Deviation)	F	P (Asymp. Sig.)	Anlamlı Fark
Genel Tatmin	17-23	20	3,5025	,69443	2,273	,037	31-36 ile 53 ve üzeri (0,012)
	24-30	71	3,7824	,57421			
	31-36	49	3,5459	,59089			
	37-41	44	3,5898	,61791			
	42-46	34	3,6265	,71342			
	47-52	27	3,6741	,71634			
	53 +	30	3,9667	,46113			

Çalışanların iş tatmini algılarının yaşlarına göre gösterdiği farklılaşmaları tespit edebilmek adına One-Way Anova testi kullanılmıştır. Tablo 11'deki P değeri, 0,05'ten küçük olduğu için yaşlarına göre çalışanların iş tatmini algılarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($P=0,037 < 0,05$).

Yani, “H7: Çalışanların iş tatmini algıları yaşlarına göre farklılaşmaktadır.” hipotezi kabul edilmiştir.

5.9. İş Tatmini Algısının Çalışanların Eğitim Durumları İle Farklılıklarının İncelenmesi

Tablo 12. İş Tatmini – Eğitim Durumu One-Way Anova Testi

	Eğitim Durumu	N	Ortalama Mean	SS Std. Deviation	F	P Sig.	Anlamlı Fark
Genel Tatmin	İlkokul	56	3,6973	,62212	2,270	,048	İlkokul – Lise (0,033) Lise – Ön Lisans (0,008) Lise – Lisans (0,003)
	Ortaokul	23	3,6043	,62284			
	Lise	48	3,4375	,68218			
	Ön Lisans	38	3,7987	,63464			
	Lisans	97	3,6115	,58306			
	Yüksek Lisans	13	3,6793	,52763			

Eğitim durumları farklı olan çalışanlar arasında iş tatmini algısındaki farklılaşmayı tespit edebilmek için One-Way Anova testi kullanılmıştır. Tablo 12’deki P (Sig.) değeri 0,05’ten küçük olduğu için çalışanların eğitim durumları ile iş tatmini algıları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (P=0,048 > 0,05).

İlkokul mezunları ile lise mezunları, lise mezunları ile ön lisans mezunları ve lise mezunları ile lisans mezunlarının iş tatmini algılarında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. İlkokul mezunlarının (0,033), ön lisans mezunlarının (0,008) ve lisans mezunlarının (0,003) iş tatmin algılarının lise mezunlarınınkinden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Yani, “H8: Çalışanların iş tatmini algıları eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterir.” hipotezi kabul edilmiştir

5.10. İş Tatmini Algısının Çalışanların Kurumdaki Konumlarına Göre Farklılıkların İncelenmesi

Tablo 13. İş Tatmini – Kurumdaki Konum One-Way Anova Testi

	Kurumdaki Konumu	N	Ortalama Mean	SS Std. Deviation	F	P Sig.	Anlamlı Fark
Genel Tatmin	İşçi / Memur	208	3,6365	,61145	3,708	,012	İşçi/Memur – Ü.D.Y. (0,002) Uzman – Ü.D.Y. (0,009) O.D.Y. – Ü.D.Y. (0,045)
	Uzman	31	3,6726	,70991			
	Orta Düzey Yönetici	26	3,8038	,56479			
	Üst Düzey Yönetici	10	4,2650	,49444			

Farklı konumlarda faaliyet gösteren çalışanlar arasında iş tatmini algısındaki farklılaşmayı tespit edebilmek için One-Way Anova testi kullanılmıştır. Tablo 13'teki P (Sig.) değeri 0,05'ten küçük olduğu için çalışanların kurumdaki konumları ile iş tatmini algıları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($P=0,012 < 0,05$).

Üst Düzey Yönetici Konumunda çalışan bireylerin iş tatmini algılarının diğer tüm konumdaki çalışanlarla farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu farklılığın da üst düzey yöneticilerin iş tatmini algılarının daha yüksek düzeyde seyretmesinden kaynaklandığı söylenebilir.

Yani, “*H9: Çalışanların iş tatmini algıları kurumdaki konumlarına göre farklılık gösterir.*” hipotezi kabul edilmiştir.

5.11. İş Tatmini Algısının Çalışanların Kurumdaki Hizmet Sürelerine Göre Farklılıklarının İncelenmesi

Tablo 14. İş Tatmini – Kurumdaki Hizmet Süresi One-Way Anova Analizi

	Hizmet Süresi	N	Ortalama Mean	SS Std. Deviation	F	P Sig.	Anlamlı Fark
Genel Tatmin	0-1 Yıl	92	3,6370	,58101	1,598	,161	-
	1-3 Yıl	45	3,6089	,60596			
	3-5 Yıl	32	3,8516	,66046			
	5-7 Yıl	20	3,5425	,69760			
	7-10 Yıl	21	3,9333	,48253			
	10 Yıl ve üzeri	65	3,6631	,67911			

Çalışanların hizmet sürelerine göre iş tatmini algılarındaki farklılaşmayı tespit edebilmek için One-Way Anova testi kullanılmıştır. Bu testin değerleri P (Sig.) $< 0,05$ düzeyinde anlamlılık göstermektedir (Eymen, 2007:95). Buradaki P (Sig.) değeri 0,05'ten büyük olduğu için çalışanların hizmet süreleri ile iş tatmini algıları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($P=0,161 < 0,05$).

Yani, “*H10: Çalışanların kurumlarındaki hizmet sürelerine göre iş tatmin algıları farklılık göstermektedir.*” hipotezi reddedilmiştir.

5.12. İş Tatmini Algısı İle İşte Yeteneklerin Kullanılabildiğinin Düşünülmesi Arasındaki İlişki

Tablo 15. İş Tatmini – Yetenek Kullanımı Pearson Korelasyon Analizi

		Genel Tatmin	Yeteneklerin Kullanımı
Genel Tatmin	Pearson Correlation	1	,696**
	Sig. (1-tailed)		,000
	N	275	275
Yeteneklerin Kullanımı	Pearson Correlation	,696**	1
	Sig. (1-tailed)	,000	
	N	275	275

** Correlation is significant at the 0.01 level (1-tailed).

Çalışanların yaptıkları işte yeteneklerini kullanabildiklerini düşünmelerine dair memnuniyetleri ile iş tatmini algıları arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek için Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen Pearson Correlation (r) değerinin 0,696 olarak gözlemlenmesi, çalışanların yeteneklerini kullanabildiklerini düşünmeleri ile iş tatmini algıları arasında pozitif yönde güçlü bir anlamlı ilişki bulunduğunu göstermektedir.

Yani, “*H11: Çalışanların mesleklerinde yeteneklerini kullanabilmelerine dair memnuniyetleri ile iş tatminleri arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.*” hipotezi kabul edilmiştir.

5.13. İş Tatmini Algısı İle Yönetici Tutumlarından Duyulan Memnuniyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Tablo 16. İş Tatmini – Yönetici Tutumu Pearson Korelasyon Analizi

		Genel Tatmin	Yönetici Tutumu
Genel Tatmin	Pearson Correlation	1	,640**
	Sig. (1-tailed)		,000
	N	275	275
Yönetici Tutumu	Pearson Correlation	,640**	1
	Sig. (1-tailed)	,000	
	N	275	275

** Correlation is significant at the 0.01 level (1-tailed).

Çalışanların, yöneticilerinin tutumlarına dair memnuniyetleri ile iş tatmini algıları arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek için Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen Pearson Correlation (r) değerinin 0,640 olarak gözlemlenmesi, çalışanların yöneticilerinin tutumlarından duydukları memnuniyet ile iş tatmini algıları arasında pozitif yönde güçlü bir anlamlı ilişki bulunduğunu göstermektedir.

Yani, “*H12: Çalışanların yöneticilerinin tutumlarından duydukları memnuniyet ile iş tatminleri arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.*” hipotezi kabul edilmiştir.

Araştırmada üretilen hipotezler ve analiz sonucu durumları, Tablo 17’de özetlenmiştir.

Tablo 17. Hipotezlerin Özeti

No.	Hipotez	Durumu
H1	Bireylerin cinsiyetleri ile iş tatmin düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.	Reddedildi
H2	Bireylerin medeni durumları ile iş tatmin düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.	Reddedildi
H3	Kamu Kurumu çalışanlarının iş tatmin düzeyleri ile özel kurum çalışanlarının iş tatmin düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.	Kabul Edildi
H4	Çalışanların iş tatminleri sahip oldukları çocuk sayısına göre farklılık gösterir.	Reddedildi
H5	Çalışanların iş tatminleri en uzun yaşadıkları yerleşim birimlerine göre farklılık gösterir.	Reddedildi
H6	Çalışanların gelir düzeyleri ile iş tatminleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.	Reddedildi
H7	Çalışanların iş tatmini algıları yaşlarına göre farklılaşmaktadır.	Kabul Edildi
H8	Çalışanların iş tatmini algıları eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterir.	Kabul Edildi
H9	Çalışanların iş tatmini algıları kurumdaki konumlarına göre farklılık gösterir.	Kabul Edildi
H10	Çalışanların kurumlarındaki hizmet sürelerine göre iş tatmin algıları farklılık göstermektedir.	Reddedildi
H11	Çalışanların mesleklerinde yeteneklerini kullanabilmelerine dair memnuniyetleri ile iş tatminleri arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.	Kabul Edildi
H12	Çalışanların yöneticilerinin tutumlarından duydukları memnuniyet ile iş tatminleri arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.	Kabul Edildi

6. Sonuç ve Değerlendirme

Araştırma bulgularında da görüldüğü üzere, cinsiyete göre iş tatmini algısının farklılaşmasına dair bir sonuç elde edilememiştir. Yapılan birçok araştırmada da cinsiyet ile iş tatmini arasında bir ilişki bulunamamış olsa da, bu ilişkiyi bulan araştırmalar da vardır (Rousseau 1976; Belias vd.2013). Bu nedenle cinsiyet ile iş tatmini algısı arasındaki farklılaşmaya dair belirli bir yorum yapmak çok mümkün gözükmemektedir.

Evli veya bekâr olmalarına göre çalışanların iş tatmini algılarının farklılaşmasına dair yaptığımız analiz sonucunda, bu durumun da iş tatmini algısının farklılaşmasına neden olmasına dair bir sonuç elde edilememiştir. Yine birçok araştırmada da medeni durum ile iş tatmini arasında bir farklılaşma tespit edilememiş olsa da, evliliğin düzenli bir hayat sağladığı için, çalışanlarda tatmin algısını artırdığını söyleyen araştırmalar da olmuştur (Mercanlıoğlu, 2012:131).

Kamu kurumu çalışanları ve özel sektör çalışanları arasındaki içsel iş tatmini ve genel iş tatmini algısında anlamlı düzeyde bir fark tespit edilmesine rağmen dışsal iş tatmini algısında anlamlı düzeyde bir fark bulunamamıştır. Bunun nedenleri, kamu kurumu çalışanlarının kendilerini güvende hissetmeleri, geleceğe güvenle bakabilmeleri, göreceli olarak daha doygun ücretler almaları, çalışma koşullarının iyi olması olabilir. Bu çalışmada özel sektör çalışanlarının terfi olanakları bakımından, çalışma koşulları bakımından, kendi yöntemlerini kullanabilme şansları bakımından, işleriyle ilgili kararların uygulamaya konması bakımından ve işlerinin kendilerine garantili bir gelecek sağlaması bakımından ortalamalarının kamu kurumu çalışanlarına göre oldukça düşük seviyelerde olduğu gözlemlenmiştir. Yani özel sektörde çalışanların memnuniyetlerinin sağlanması için, yönetime katılımları sağlanmalı, fikirleri önemsenmelidir. Bu sayede çalışanın kendisini örgütün bir parçası olarak hissetmesi sağlanabilir. Ayrıca özel sektör çalışanlarının çalışma koşulları düzeltilirse, çalışanların da iş yerlerinde daha mutlu olmaları sağlanabilir. Yine özel sektör çalışanlarının geleceğe güvenli bakmaları, gelecek kaygılarının ortadan kaldırılması da, özellikle günümüz hayat koşullarında çalışanlara yüksek düzeyde bir memnuniyet sağlayabilir. Çünkü eğer bir çalışan, günlük hayat kaygılarından arınmış olarak işe gelirse, o işte verimliliğin, geçimliliğin ve katılımcılığın artması kaçınılmaz olur.

Çalışanlardaki iş tatmini algısının sahip oldukları çocuk sayılarına göre ve en uzun yaşadıkları yerleşim birimine farklılaştığına dair bir sonuç elde edilememiştir. Buna ek olarak çalışanların gelir durumuna göre iş tatmini algılarının farklılaştığına dair de bir sonuca ulaşılamamıştır. Hatta gelir durumu 0-1000 TL olan insanların iş tatmini algılarının, gelir durumu 6001-7000 TL arası olan çalışanlardan daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Tablo 10'da görülebileceği gibi, iş tatmini algısı ortalaması 3001-4000 TL arası gelir durumu olan çalışanlarda en yüksek düzeydedir. Yani buradan elde edilecek sonuç, çalışanların aldıkları ücretin yüksek olmasından ziyade, ihtiyaçlarına uygun olması önemli bir husustur. Nitekim her insanın hayattan farklı beklentileri, farklı ihtiyaçları olacaktır. Çalışmada göze çarpan bir husus ise öğretmenlerin %38,60'lık bir çoğunluğunun, yaptıkları iş karşılığında aldıkları ücret bakımından memnun olmadığı, %22,80'lik bir kısmın da ücret memnuniyeti konusunda kararsız olduklarıdır. Ücret memnuniyetsizliği olarak 2,84 ortalamayla en düşük seviyede öğretmenler bulunmaktadır.

Yapılan birçok araştırmada (Newman, 1975; Noris ve Steers, 1979; Weaver, 1980) yaş ile iş tatmini arasında doğru orantısal bir ilişki bulunmuştur (Oldham ve Hackman, 1981:68). Bu araştırmalar dışında da yaş ile iş tatmin düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunan bir çok araştırma yapılmıştır (Toker, 2007; Belias vd., 2013; Rousseau, 1978; Weaver, 1980). Bu çalışmada da çalışanların iş tatmini algılarının yaşlarına göre farklılaştıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların yaşlarına göre genel tatmin boyutlarına verdikleri cevapların ortalamalarına bakıldığında, 17-23 yaş aralığındaki bireylerin iş tatminlerinin 3,5025 ile en düşük düzeyde, 53 ve üzeri yaş grubundaki bireylerin iş tatminlerinin ise 3,9667 ile en yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, işe büyük umutlarla başlayan gençlerin hayal kırıklığına uğramaları, iş hayatında tecrübe edinen bireylerin de artık daha gerçekçi beklentilerinin olması olabilir.

İş tatmini algısının eğitim durumlarına göre farklılaşması incelendiğinde ise, İlkokul – Lise, Lise – Ön Lisans ve Lise – Lisans mezunları arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Toker (2007), Belias vd. (2013), Pala vd. (2008), Weaver (1980) de yaptıkları araştırmalar sonucunda eğitim ile iş tatmini algısı arasında bir ilişkinin varlığını tespit etmişlerdir. Dolayısıyla iş tatmini algısı ve eğitim düzeyinin arasında bir ilişki bulunmadığını söylemek yanlış olacaktır.

Bireylerin kurumdaki hizmet sürelerinin artmasıyla beklentilerinin normal seviyelerde olacağı düşüncesi nedeniyle iş tatmin düzeylerinin yüksek olacağı düşünülmese de (Aydoğan vd., 2011:123), bu çalışmada çalışanların hizmet sürelerine göre anlamlı bir farklılaşma tespit edilememiştir. Çalışanların kurumlarındaki konumlarına göre iş tatmini algılarında ise anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu farklılığa göre, üst düzey yöneticilerin iş tatmini algıları, işçi/memurlara, uzmanlara ve orta düzey yöneticilere göre daha yüksektir.

Bunların yanında çalışanların iş tatmin algıları ile işlerinde yeteneklerini kullanabilmelerine dair memnuniyetleri ve yönetici tutumlarına dair memnuniyetleri arasında pozitif yönde güçlü ilişkiler tespit edilmiştir. Dolayısıyla, çalışanlar bir iş için görevlendirilirken o işin çalışanın yeteneğine uygun olması hem çalışanın memnuniyetini artıracak, hem de o organizasyonda verimliliği artıracaktır. Ayrıca çalışanların, yöneticilerin tutumlarına dair duydukları memnuniyet de iş tatminlerini artırdığı için, yöneticilerin çalışanlarına yakın mesafede durması, onların problemlerini çözmesi, sağlıklı kararlar verebilmesi ve gerçekçi hedefler belirleyebilmesi de bir organizasyonda hem verimliliğin artması hem de iş tatmininin artması için kilit bir rol taşımaktadır.

Araştırma zaman ve maliyet kısıtlarından dolayı sadece Kastamonu ilinde yapılmıştır. Bu nedenle bu araştırmanın sonuçlarının tüm Türkiye'ye genellenmesi doğru olmayacaktır. İleride bu konu hakkında yapılacak araştırmalar farklı birkaç ilde daha fazla örneklem üzerinde yapılırsa, daha sağlıklı sonuçlar elde edilebilir.

7. Kaynakça

- AYDEMİR, P. (2013), *İş Görenlerin Ücret Tatmini, İş Tatmini ve Performans Algısı: Bir Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- AYDIN, A., ÖZMEN, M., TEKİN, Ö.A. (2014), İş Tatmini ve Demografik Özellikler Arasındaki İlişkiler: Su Ürünleri İşletmeleri Çalışanları Üzerinde Bir İnceleme, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, (11), 57-72
- AYDOĞAN, E., KÖSE, A., ŞENEL, G. (2011), Devlet Hastanelerinde Çalışan Üst Düzey Yöneticilerin İş Tatminlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Ampirik Çalışma: Trabzon İli Örneği, *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15, 119-138
- BELIAS, D., KOUSTELIOS, A., SDROLIAS, L., KOUTIVA., M. (2013), The Influence Of Demographic Features On The Job Satisfaction Of Greek Bank Employees, *International Journal Of Human Resource Management and Research*, 3 (4), 15-28
- BOZKURT ÇETİNKAYA, Ö., GÜREL BULGURCU, E.B., ALPARSLAN, M. (2016), Üniversite Çalışanlarında İş Yeri Arkadaşlığının İş Tatmini ve İşten Ayrılma Niyeti Üzerine Etkileri, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (37), 111-126
- BOZKURT, Ö. VE BOZKURT İ. (2008), İş Tatminini Etkileyen İşletme İçi Faktörlerin Eğitim Sektörü Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Alan Araştırması, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 9 (1), 1-18
- BRUSH, D.H., MOCH, M.K., POOYAN, A. (1987), Individual Demographic Differences and Job Satisfaction, *Journal of Occupational Behaviour*, 8, 139-156
- ÇETİN, H., AYGİN ZETTER, S., TAŞ, S., ÇAYLAK, M. (2013), İş Doyumu ve Çalışanların Demografik Özellikleri Arasındaki İlişkilerin Belirlenmesi: Antalya Atatürk Devlet Hastanesi Örneği, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 26, 145-163
- DEMİREL Y., ÖZÇINAR M.F. (2009), Örgütsel Vatandaşlık Davranışının İş Tatmini Üzerine Etkisi: Farklı Sektörlere Yönelik Bir Araştırma, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23 (1), 129-145
- EMRE, G. (2016), *İş Tatmini ve Örgütsel Bağlılık Etkileşimi: İstanbul İli Lojistik Firmaları Çalışanları Üzerine Bir Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- HACKMAN, J.R. ve OLDHAM G.R. (1981), Relationships Between Organizational Structure and Employee Reactions: Comparing Alternative Frameworks, *Administrative Science Quarterly*, 26 (1), 66-83
- KOÇEL, T. (2014), *İşletme Yönetiliği* (15. Baskı), İstanbul: Beta

MERCANLIOĞLU A.Ç. (2012), Demografik Değişkenler Bazında İş Tatmini Boyutlarında Oluşan Farklılıklar: Okmeydanı Eğitim ve Araştırma Hastanesi Personeline Yönelik Bir Araştırma, *Öneri Dergisi*, 10 (37), 121-138

MUNCHINSKY P.M. (2006), *Psychology Applied to Work* (8th edition), Belmont: Thomson Wadsworth

ÖZEL, N. (2014), İş Tatmini Güvencesi ve Örgütsel Özdeşlik Algularının Çalışanların İşte Kalma Niyetleri Üzerinde Etkisi: Bolu İmalat Sektör Çalışanları Üzerinde Bir Araştırma, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 24, 262-280

PALA, F., EKER, S., EKER, M. (2008), The Effects Of Demographic Characteristics on Organizational Commitment and Job Satisfaction: An Empirical Study on Turkish Health Care Staff, "İş, Güç" *The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 10 (2), 54-75

ROUSSEAU D.M. (1978), Characteristics of Departments, Positions and Individuals: Contexts for Attitudes and Behavior, *Administrative Science Quarterly*, 23, 521-540

SÖKMEN, A. (2013), *Örgütsel Davranış* (1. Baskı), Ankara: Detay

SPECTOR P.E. (1997), *Job Satisfaction Application, Assesment, Causes and Consequences* (1st Edition), London: SAGE Publications Inc.

SUNAR, L., (2015), *Türkiye Mesleki İtibar Araştırması*, (12.11.2017) <http://turkeyses.net/meslekiitibar/>

ŞİMŞEK, A. (Ed.), (2012), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (1. Baskı), Eskişehir: Web-Ofset

TABACHNICK B.G. ve FIDELL L.S. (2001), *Using Multivariate Statistics* (5th Edition), Boston: Pearson Education Inc.

TOKER, B. (2007), Demografik Değişkenlerin İş Tatminine Etkileri: İzmir'deki Beş ve Dört Yıldızlı Otellere Yönelik Bir Uygulama, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 8 (1), 92-107

YENİHAN, B., ÖNER, M. Ve BALCI, B. (2016), İş Doyumu ve Yaşam Doyumunun Demografik Özelliklerle İlişkisi: Sakarya'daki AVM'lerin Çalışanları Üzerine Bir Araştırma, *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 33-49

WEAVER, C.N. (1980), Job Satisfaction in the United States in the 1970s, *Journal of Applied Psychology*, 65, 364-367

International Journal of Social Sciences

ISSN: 2587-2591

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.3.6>

Volume 2/1 Spring

2018 p. 74-82

EMİNE İŞINSU'NUN "AZAP TOPRAKLARI" ROMANINDA KONUŞMA DİLİNİN YANSIMALARI ÜZERİNE¹

ABOUT THE REFLECTION OF SPOKEN LANGUAGE IN EMINE İSINSU'S NOVEL AZAP TOPRAKLARI

Ali Haydar KARADAMLA*

ÖZ

Edebi metinler anlam derinliklerinin yanında, dilleri yönüyle de oldukça zengin bir yapıya sahip olmaktadır. Yazı dilinin yanında, edebî metinlerde konuşma diline ait sözlere de rastlanılmaktadır. Kahramanların eğitim durumu, yaşadığı çevre vb. gibi etkenler onların kullandığı sözcükleri de belirlemektedir. Ayrıca konuşma diline ait sözcüklere yer vermek eserlere samimiyet katmaktadır. Bu yönüyle de eserin gerçekçiliği artmakta ve okuyucu açısından bu durum daha ilgi çekici hâle gelmektedir. Bu çalışmada Emine İşinsu'nun *Azap Toprakları* romanında yer alan konuşma diline ait sözcük varlığı üzerinde durulmakta, kahramanların bu sözcükleri kullanmasına etki eden unsurlar (yaş, eğitim düzeyi, uyruk vb.) ortaya konmakta ve bu sözcüklerin oluşum şekilleri üzerinde durulmaktadır. Örnekler verilirken (s.58) şeklinde sayfa numaraları ile birlikte verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Emine İşinsu, Azap Toprakları, Konuşma Dili.

¹ Bu çalışma 1. Uluslararası Sosyal Beşeri ve Eğitim Bilimleri Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

*Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans öğrencisi.

ABSTRACT

Literary texts have a very rich structure in terms of their language as well as depth of meaning. In addition to written language, words belong to spoken language may be found in literary texts. Factors like educational background and living environment of characters may determine the words they are using. Besides including spoken language words enriches the literary work with sincerity. With this perspective authenticity of work increases and this situation becomes more interesting for readers. In this study, spoken language words in Emine Isınsu's novel *Azap Toprakları* are emphasized, the factors which affects characters' use of these words are revealed and basis of these words formations are discoursed. When examples are given (p.58) they are given with page numbers.

Key Words: Emine Isınsu, *Azap Toprakları*, Spoken Language.

GİRİŞ

Sakarya Üniversitesi'nde hazırlanmakta olan yüksek lisans tezi (Karadamla, 2018-halen) kapsamında Emine Işınsu'nun *Küçük Dünya*, *Azap Toprakları* ve *Hacı Bektaş* romanları karşılaştırmalı olarak incelenerek çeşitli bilgiler elde edilmiştir. Buna göre, *Azap Toprakları*, Emine Işınsu'nun ikinci romanıdır. Bu romanda Batı Trakya Türklerinin çektiği eziyetler üzerinde durulmuştur. Gümülcine yakınlarında bir Türk köyü olan Susurköy'de yaşayan Türklere Yunan yetkililerin yaptığı eziyetler, Türkleri aşağılamaları ve asimile etme çabaları oldukça çarpıcı örneklerle anlatılmıştır.

Romanın çarpıcı bir diğer yönü de dilidir. Romanda konuşma diline özgü pek çok sözcük kullanılmıştır. Bunların bir bölümü ağız özelliği gösteren sözcükler olduğu gibi, bir bölümü de yazı dilindeki sözcüklerin ses ve şekil değişimleriyle kullanılmasından meydana gelmektedir. Ayrıca içinde bulunulan durum kahramanların argo ve küfür içeren sözler kullanmasına da sebep olmaktadır. (Karadamla, 2018- halen)

Ağız özelliği gösteren kimi sözcükler Türkçenin genel sözlüğünde de yer bulmuştur. Ancak bunların sayısı bir hayli azdır ve romanda ağız özelliği gösteren sözcüklerin çoğuna genel sözlükte rastlamak mümkün değildir. (Akalin ve başkaları, 2005)

Romanın ana mekânını teşkil eden Batı Trakya bölgesi, ağız araştırmalarında Rumeli ağızları içerisinde yer almaktadır. Araştırmacılar tarafından çeşitli tasnifleri yapılmış olan Rumeli ağızlarını Macar Türkolog Gyula Németh *Doğu Rumeli* ve *Batı Rumeli* olarak iki ana kola ayırmıştır. (aktaran Günşen, 2008:403)

Mollova'nın tasnifinde ise Rumeli ağızları üç zona ayrılmıştır. Bunlar *Batı Uç Zonu*, *Doğu Rodoplar Zonu* ve *Merkez Zon*'dur. Merkez Zon içerisinde Romanya Dobruçası, Bulgaristan (Doğu Rodoplar Zonu ve Batı Uç Zon hariç), Yunanistan'dan Gümülcine,

TOBİDER

Dedeagaç ve İskeçe şehirleri ile Türkiye Trakyası (Doğu Trakya) yer almaktadır. Ayrıca Makedonya'daki Yörük Türklerinin dili de bu kapsamda değerlendirilmiştir. (http://www.tdk.gov.tr/images/css/TDA/1996/1996_8_Mollova.pdf)

Gülsevin'in değerlendirmesine göre Rumeli Türk ağızları ile Balkan dilleri arasında çeşitli etkileşimler kurulmuş ve bunun neticesinde çeşitli şekil değişimleri ile sözcük alışverişi de yaşanmıştır. (Gülsevin, 2009: 48-62)

Azap Toprakları'nda yer alan konuşma diline özgü sözcük varlığı, kahramanların durumu ve konuşma diline özgü sözcüklerin ses ve şekil özelliklerine göre tasnifi yapıldıktan sonra yukarıdaki görüşler de göz önüne alınarak çeşitli değerlendirmeler yapılabilir.

a) Romanda Konuşma Diline Özgü Söz Varlığı

Azap Toprakları'nda konuşma diline özgü sözcük sayısı 1145'tir. Romandaki toplam sözcük sayısı ise 52696'dır. Dolayısıyla romanın söz varlığı içinde konuşma diline ait sözcükler % 2,17 gibi bir orana sahip olmaktadır. Bu sözcükler içinde *abe* sözcüğü 319 kez kullanılmak suretiyle en fazla kullanılmış olan sözcüktür. Bu oran yazarın diğer romanlarıyla karşılaştırıldığında durum daha net bir şekilde ortaya konulabilir. Örneğin *Küçük Dünya*'da konuşma diline ait sözcüklerin oranı % 0,08, *Hacı Bektaş*'ta ise % 0,13'tür. (Karadamlı, 2018- halen)

Üç romanda konuşma diline ait sözcüklerin romanlardaki sözcük sayısına oranı karşılaştırıldığında *Azap Toprakları*'nda bu sözcüklerin oldukça fazla olduğu daha açık bir şekilde görülmektedir. Yazar, bu yönüyle romanda daha samimi bir hava yaratmakta ve okuyucunun Batı Trakya Türklerinin duygularını paylaşmasını sağlamaktadır. Böylece okuyucu da bir anda kendisini romanın içinde bulmakta ve Yunan yetkililerinin, soydaşlarına yaptıklarını onlarla beraber yaşamaktadır.

b) Roman Kahramanlarının Durumu

Gümülcine yakınlarında Susurköy adlı bir Türk köyünde yaşanan olayların ele alındığı *Azap Toprakları*'nda, kahramanların büyük bir bölümü doğal olarak Susurköylü Türklerdir. Bunların yanında Yunan jandarmaları, belediye memurları, köye sonradan yerleştirilen Rum aileler ve Rum asıllı diğer kimseler de romanda yer almaktadır.

Türk köylülerin durumuna bakıldığında, genellikle köy dışına çıkmadıkları görülür. Daha doğrusu köyün dışına çıkmak da pek mümkün olmamaktadır. Çünkü karakolun iznine tabidir. Bu durum şu cümlelerden anlaşılmaktadır:

Tek tek isimleri ile tehdit etti köylüyü, dışarı çıkma izinlerinin tümünden kaldırıldığını

söyledi, köyü ikinci defa yasak bölge ilân etti.(s.58)

-Gelince izin kâğıdını alın elinden.(s.59)

Niko Gümülcine'ye doktora götürmelerine izin vermedi Bekir'in evine yatırdılar.(s.72)

Eğitim yönünden bakıldığında, köylülerin genellikle okuma yazma bilmedikleri görülmektedir. Yunan hükûmeti, onları eğitimden yoksun bırakmaktadır. Okulda Yunan propagandası yapılmaktadır. Köyde ilkokulun bile yeni açıldığı anlaşılmaktadır. Bu durum da aşağıdaki cümlelerden tespit edilmektedir:

"Yunan hainliği geçmez, korkaklığı bitmez, zulmü tükenmez" dese, "Çocuklarımızı okutmuyor; bir iki okumuşumuzu subay yapmıyor; tarlalarımızı arsalarımızı zorla elimizden alıyor. Bir hastahaneye bile yatırmıyor. Her gün dayak, her gün işkence..." dese, "Yumruğunu başımızdan eksik etmiyor; kanımızı iliğimizi emip, kemiklerimizi un ufak ediyor..." dese. "Ondan da geçtim, küçücük kızanlara siz Türk değilsiniz, Müslüman olmuş Rum'sunuz diye öğretiyor..." dese; elbet bir şey yaparlar canım, çünkü bunları duyduktan sonra, bir rahat lokma geçmez boğazlarından.(s.48)

Zaten o yıl, ilkokul açıldığından Binbaşı Sofidis gelmiş, ilk dersi yapmıştı.(s.78)

-Bu Mahmut Ağa'nın imzası değil, kaldı ki okuma yazması yoktu adamın!(s.140)

Köyde eğitim seviyesi az olmakla beraber öğretmen, din adamı ve okumaya hevesli gençler ise eğitimli kişiler olarak yer alır:

Çok okurdu Bekir. Rumcası iyiydi, az buçuk İngilizce kıvrırdı. Gizli gizli elde edip, sonra yaktığı Türkçe kitaplarla şivesini İstanbul şivesine benzetmişti. Bilhassa çocuklarla, gizli gizli Türkçe konuşur, onların dilini düzeltmeye bakardı. "Bir okumuş adam, yüz kara cahile bedeldir" derdi hep. Köylüyü de okumaya zorlardı. Yunanlıların dağıttıkları propaganda kitaplarını değil de, Halil ağabeyinin sattıklarını okumalarını isterdi. Yunanlıların dağıttıkları propaganda kitaplarını değil de, Halil ağabeyinin sattıklarını okumalarını isterdi. Bir kısmı, "Bu yaştan sonra okusak ne olur, okumasak ne olur," diye reddeder. Bir kısmı, Kâzım Hoca'nın dediğine uyar, "Kur'an-ı Kerim'i belleyin yeter; başka kitap şeytanlık sokar aklıma, şeytan da bana zarar getirir" diye kestirir atar. Bir kısmı da, "Gâvurun dilinden, kitabından bana hayır gelir mi?" diye sorardı. Bekir en çok bu soranlara önem verir, içi kıpır kıpır olanlara anlatırdı. Selim de öyle idi ya, ilk zamanlar Bekir onu yavaş yavaş alıştırdı, Rumcası ile bizzat meşgul oldu, ilerletmesine yardım etti. (s.64)

Karakol şiddetle azarlandı ve Ak Hoca'yı imamlıktan atıp, yerine bilmem nerden bulup, Kâzım Hoca'yı getirdiler. (s.68)

İşte bu Aydın Bey, öğretmenliği sırasında koskoca bir tabela yazdı, kırmızı üstüne beyaz yazdı: Türk Okulu, diye. (s.71)

Encümen, Niko'nun isteği ve vilâyetin rızası ile Hasan'ı tayin etti öğretmenliğe.
(s.77)

Köydeki Yunanlılar ise genellikle asker kimselerdir. Bunlar binbaşı, teğmen ve çavuş rütbesindedirler. Ayrıca köye gelen belediye memurları da bulunmaktadır. Dolayısıyla çoğunluğunun eğitilmiş kişiler olduğunu belirtmek gerekir:

Ertesi günü köye, Binbaşı Sofidis geldi. (s.58)

Karakolda Binbaşı Sofidis, Çavuş Haritatos'u aldı karşısına, bir iyi haşladı: (s.59)

Ölü müsün, vire, sana söylüyorum, yeni Teğmen Yuannis geldi, seni görmek istiyor.
(s.129)

Zaten sanırım Teğmen Niko'yu da deli eden, birtakım davranışlara sürükleyen bu inanç olmuştur. (s.132)

c) Konuşma Diline Özgü Örnekler

Roman kahramanlarının kullandığı konuşma diline özgü sözcükler, yazı dilinden ses veya şekil farklılığı göstermelerine göre gruplanabilir.

I) Ses Değişimleri İle Kullanılan Sözcük Örnekleri

*Bekir'e baktım, dudakları **bilem** bembeyaz kesilmişti. (s.13)*

*Nefise Teyze, tahta kaşıkla ocaktaki **mehlemi** karıştırıyordu. (s.14)*

*-**Bi** de utanmadan susak ağzını açıyor rezil. (s.23)*

***Abe** susun, dedi Nefise Teyze, susun, kapatın çenenizi, hasta var. (s.23)*

*-Ne yapsak ki, Nefise **âret**, ne yapsak? (s.28)*

*-**Belkim**, Muhsine için bir karışıklık çıkarmasın diye götürmüştür. (s.32)*

*-Bir iki yıl yatarsın **ıçerde**. (s.46)*

*İkinci maaşla da gidip, kocasının kıyafetini düzdü, bir lacivert elbise, **azcık** bol geliyordu ama, ziyarı yok, şişmanlar nasıl olsa. (s.77)*

*O **dakka** annem koşup, bize sarılırdı, dördümüz yatacığın içinde tir tir titrerdik.*
(s.81)

*-**Keşkem** hayvanını satmasaydın **ya'u**. (s.103)*

II) Şekil Değişmeleriyle Kullanılan Sözcük Örnekleri

*Muhsine oturmuş kapı önüne, Bekir **ağabey**sine çorap örer. (s.26)*

*-Bir **çorbacağ**ız yapayım, içer mi acaba? (s. 29)*

*-Süt geçmedi **boğazcağ**ızından. (s.29)*

*-Bir **şikâyetlik** falan duyarsam, ha duyarsam; (Kahveyi dolduran bomboş yüzlere baktı.) bana bir şey olmaz ama, hepinizin karısını kızını geçiririm karakoldan. (s.31)*

*-Keşke Mahmut Ağa'nın **belceğ**izine de sürüp, bir sıkı bağlasaydım. (s.57)*

*Babacığının **kemikcağ**ızlarını sızlatacaksın mezarında. (s.81)*

*Karakoldan birinin bizim eve yürüdüğünü görsem, na bu **dizcağ**ızlarım tutmaz oluyor, soluğum böğrümde kalıyor... (s.82)*

*-Abe **akılcağ**ızınızı gitmekle bozmuşsunuz.*

*-Tüh tüh, rezil şaban seni, **susak** ağızlı kız, kim sormuş şimdiye kadar kızına da senin baban soracak?*

Bu örneklerin yanında Rumeli ağızlarında rastlanılan ve müstakil şekil ihtiva eden sözcük örnekleri de vardır:

*-Abe **kızana** ne dediler, onu söyle.(s.44)*

*-Evlâdım, nerede, Hüseyin'im nerede? Bekir ne yaptın, nereye götürdün **kızanı**mı? (s.62)*

SONUÇ

Azap Toprakları'nın özellikle diyaloglara dayanan bir roman olduğu ilk dikkat çeken özelliğidir. Dolayısıyla kahramanların bu diyaloglarda konuşma diline özgü sözcüklere sık sık yer verdiği görülür.

Türk köylülerin bu tür sözcükleri kullanımına dikkat edildiğinde yaş, eğitim durumu gibi unsurların etkisi olmadığı ve hemen herkesin bu tür sözcükleri kullandığı görülür. Bu durum da onların köy dışına çok fazla çıkamamalarından ve dolayısıyla da dış etkilerden uzak bir hayat sürmelerinden kaynaklanmaktadır.

Konuşma diline ait sözcüklerin kullanımında etnik kökenin etkisi olduğu da görülmektedir. Örneğin romanda konuşma diline ait sözcükler içinde en sık kullanıma sahip olan ve Rumeli ağızlarında sık kullanılan *abe* sözcüğü, yalnızca Türkler tarafından kullanılmaktadır:

-*Abe* susun, dedi Nefise Teyze, susun, kapatın çenenizi, hasta var. (s.23)

-*Valla billama ölürse Muhsine, abe* kendi ellerimle boğazlarım Niko'yu!.. (s.33)

-*Sus kızım, abe* de bakayım anacığına bir.. bir.. yoksa sevdalı mısın ne? (s.153)

Aynı durum *ya'u* sözcüğünün kullanımında da görülür. Bu sözcük de yalnızca Türk köylüler tarafından kullanılmaktadır:

-*Ben kalanlardanım. Hoş bu yaşımla gitsem ne olur, kalsam ne olur ama; iki kişinin daha aklını çelsem abe, Türklüğünü unutma desem, ya'u* Türk olmakla İslâmlığım kaybolmaz desem, bilâkis Türk Müslüman, biri isim biri de onun sıfatıdır, birbirinden ayrılmazlar, desem kârdır.. (s.51)

-*Bekir ağabey ya'u*, ver elini öpeceğim. (s.219)

Vire sözcüğü ise yalnızca Yunanlılar tarafından kullanılmaktadır:

O sıralarda Daskalos Kosta'nın bacağı kırılıp hastahaneye yatmamıştı daha, gelip seyretti Aydın Bey'i:

-*Vire* Aydın, aklını mı kaçırдың, ne oluyor? (s.73)

Hristo, Bekir'in yanına oturmuştu, Bekir kalktı hemen; Hristo bağırdı:

-*Ne o masanızı mı kirlettik, vire* neden kaçıyorsun? (s.148)

Romanda, ağız özelliği gösteren sözcüklerden *-cAğIz* eki eklenerek oluşturulanlar dikkat çekicidir. Bu ek, Türkiye Türkçesinden farklı olarak pek çok sözcüğe eklenmektedir: *Çorbacağız, elceğiz, hasretcağız, iççağız vb.*

Son olarak, romanda ağız özelliği gösteren sözcüklere bakıldığında bunların Doğu veya Batı Rumeli ağızlarına özgü özellikler gösterebildikleri görülür. Dolayısıyla romandan hareketle bu sözcüklerin yalnızca Doğu veya yalnızca Batı Rumeli ağızlarına özgü olduğu şeklinde bir değerlendirme yapmak zordur. Ancak kullanılan sözcüklerden anlaşıldığı üzere, yazar Rumeli ağızları konusunda belli bir bilgi birikimine sahiptir.

KAYNAKÇA

AKALIN, Şükrü Halûk ve başkaları (2005), *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

DELİCE, H. İbrahim (2007), *Türkçe Sözdizimi*, İstanbul:Kitabevi Yayıncılık.

DOĞAN, Levent ve başk. (2006), *Üniversiteler İçin Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

GÜLSEVİN, Gürer, *Rumeli Türkçesi Çerçevesinde Türk ve Balkan Dillerinin Etkileşimi*, **Turkish Studies** International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 4/8, 48-64.

GÜNŞEN, Ahmet, *Balkan Türk Ağzlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme*, http://turkoloji.cu.edu.tr/makale_sistem (10 Aralık 2017 tarihinde ulaşıldı).

GÜNŞEN, Ahmet (2008), *Doğu Trakya Ağzlarının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler*, **Turkish Studies** International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 3/3, 402-469.

IŞINSU, Emine (2012), *Azap Toprakları*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

KALAY, Emin (1998), *Edirne İli Ağzları*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

KARADAMLA, Ali Haydar (2018-halen), *Emine IŞINSU Romanlarına Dayalı Bir Söylem Analizi Denemesi*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Hazırlanmakta Olan Yüksek Lisans Tezi.

KARAHAN, Leylâ (2014), *Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

KORKMAZ, Zeynep (2003), *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

MOLLOVA, Mefkûre, *Balkanlardaki Türk Ağzlarının Tasnifi*,
http://www.tdk.gov.tr/images/css/TDA/1996/1996_8_Mollova.pdf (10 Aralık 2017 tarihinde ulaşıldı).

http://www.tdk.org.tr/index.php?option=com_ttas&view=ttas (30 Kasım 2017 tarihinde ulaşıldı).